3 1761 08129617 0

MASARYKOVY PROJEVY
A ŘEČI ZA VÁLKY
II

Šestý svazek
Československé revoluce
kterou vede a vydává Stanislav Minařík
v Praze II., Křemencová 16
Vyšlo se svolením presidentovým
Vytiskl
E. Leschinger v Praze

—

#887298

REQUEST CARD (please type)

NO. OF COPIES

AUTHOR (SURNAME FIRST) Masaryk, Tomas Garrigue

TITLE Projevy a reci za valky
v.2 only

RESERVED

SERIES

AGENT Interpress

FOR ORDER DEPT. USE ONLY

ORDERED MAR 17 89

PLACE / PUBLISHER / DATE.
Prague, Stanislav Minarik

2ND HAND DEALER / CAT. NO. / ITEM NO. PRICE
(Interpress) US$12.80

INVOICE DATE

SPECIAL INSTRUCTIONS | LOCATION

DATE PROC'D.

NO. OF PIECES | BIND | FUND | REQUESTED BY | COUNTER SIGNED BY

Mellon-Russ | MS

MASARYKOVY PROJEVY A ŘEČI ZA VÁLKY

II

Dokumenty

k Masarykovu pobytu v Rusku

Sebral a k tisku připravil

Jaroslav Papoušek

STANISLAV MINAŘÍK V PRAZE

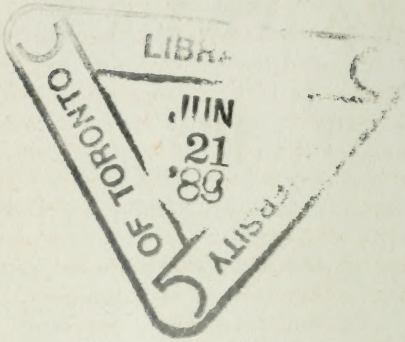
LIBR
JUN
21
'89
OF TORONTO

S živou radostí uveřejňujeme druhou část Masarykových projevů v naději, že aspoň částečně podhrneme záclonu mlčenlivosti z válečné revoluční činnosti Masarykovy. Nadšené články žurnalistické, po většině charakterisující jen povrchně a zběžně hlavní linie zahraniční práce velikého učitele a vůdce, dosud jen velmi kusé zobrazily nám jeho osobnost. Nebylo to vinou publicistů a není to také vinou veřejnosti, že dosud tak málo o naší zahraniční revoluci víme. Pokud se týče zahraničních spolupracovníků Masarykových, po většině stojí v popředí veřejného života, a ti z nich, kteří nejsou zatíženi podobným břemenem a mohli by podati obraz jeho činnosti, narazili na nepřekonatelné dosud obtíže. Nebylo a není dokumentů. Fakt, že teprve více než rok po mém návratu do vlasti podařilo se mi najíti jediné úplné exemplář »Čechoslováka«, »Čechoslovana«, »Československého deníku«, nejlépe může osvětliti stav historického studia naší revoluce. Pro práci o naší revoluci a činnosti Masarykově na západě jsou beze vší pochyby podmínky nesrovnatelně příznivější. Tam nebylo chaotického stavu a bojů vnitřních, jež by byly znemožnily soustředění a uschování dokumentů na jednom místě. Nedošlo tam jistě také k tak těžkým a nenahraditelným ztrátám dokumentů jako v Rusku. »Západ« konečně (s výjimkou smrti Dra Štefánika) nezná dosud osobních ztrát, podobných smrti Klecandově, s nímž nenávratně zahynul nejen materiál deníkový, ale i ještě nenahraditelnější bohatství vzpomínkové. Schází dosud předpoklady pro správné a vědecké vydání materiálů, jednajících o zahraniční revoluci, není možno pustiti se do zpracování dokumentů bez nebezpečí podstatných chyb.

A přece jen čas kvapí. Každá promeškaná chvíle, každý zanedbaný okamžik, každé oddálení vylíčení zahraniční revoluce přináší našemu národu nedocenitelnou škodu. Naše revoluce zahraniční a specielně v Rusku nebyla čtyřiadvacetihodinovým převratem, nebyla rychlým přebarvením černožlutého na červenobílé. Naše revoluce zahraniční znamenala ohromný přelom v politickém a mravním ohledu v řadách tisíců příslušníků našeho národa. Pestrannímu divákovi jeví se dosud beze vší pochyby řekou, klidně a mohutně rozlévající se z břehů, zatím co byla požárem, tavícím staré nálady, stará přesvědčení odhalujícím široké obzory, rozhýbajícím oběh krve a sesilujícím tep srdce. Či zná někdo z těch, kdo neprožil běh naší revoluce od prvních počátků, význam Gorlice, útrap zajetí, vliv ruské revoluce? Či vmyslil se kdo z nich v onen složitý duševní proces zajatce-vojáka, prožívšího hluboké rozčarování v carském Rusku, těžkou práci v dolech, nebo na Murmani, pohromu u Gorlice, revoluční nadšení, porážku ruské armády, ústup, separátní mír, revoluci, nové obzory? Pochybuji. A právě v pochopení tohoto komplikovaného duševního procesu jednotlivce a celé masy, právě v pochopení onoho mohutného, nespoutaného duševního vznětu, nesoucího bývalého otroka Habsburgů šíleným letem od ideje úzce nacionální, egoistické, krátkozraké k vyšším metám, všelidským, humanitním, k ideálům demokracie politické, hospodářské, sociální, tkví úhelný kámen jejího poznání.

Živoucí duch revoluce, vření v myslích jednotlivců a mas, divoký vír nálad a myšlenek nemá v mrtvém, žloutnoucím papíru nejlepšího chranitele a pomalá ruka kronikářů a reportérů také není s to, aby zachytila přesně dravý příval nenávisti, zoufalství, zklamání, lásky, naděje a víry. Proto je tak

těžko zpřítomniti minulost, proto je tak namáhavá a mnohdy i bezútěšná práce historického badatele, studujícího a kombinujícího hrstku záznamů a dokumentů, s úmyslem vrátiti dějům minulým jich svěžest původní. Také zpřítomnění a oživení historie osvobozovacího boje bude jednou z oněch prací, při nichž historik již nevystačí s fondem badatelským, při nichž nebude mu lze kriticky utříděný materiál jen skládati v soustavný a ucelený celek, neboť tep života a jeho zmnohonásobení — revoluce — nedá se stěsnit v knize bez umělecké intuice, bez živouciho rozmachu pera.

A za takových okolností není divu, že přistupujeme k vydání řady dokumentů o činnosti Masarykově i s určitým vnitřním smutkem. Před našima očima jeden úryvek vzpomínek ze života Masarykova v Rusku stihá druhý. Nespojeny, nespoutány, jako rozstříknuté kapky vodopádu v záplavě slunce hrají si úlomky živé minulosti v naší hlavě. A probírajíce se sebraným materiálem, jen těsknĕ můžeme konstatovati, jak ona ohromná, olbřímí, téměř stop nezanechávající d r o b n á p r á c e Masarykova vyjádřena je mezerami mezi jednotlivými jeho projevy. Snad nebude osud tak zlomyslný a nezničí dokumentů, rozptýlených dosud u různých osob a na různých místech a umožní někdy rozběhlé vzpomínky navázati na přesnou chronologickou páteř.

Není nejmenší pochyby, že projevy Masarykovy za války jsou nejdůležitějším pramenem pro poznání ideologie a psychologie naší revoluce. V Masarykovi soustředěna byla myšlenka a duše tisícihlavého davu revolučního. Jeho projevy žil a dýchal československý voják, československý revolucionář. Masaryk byl rozumem naší revoluce. To, co voják neujasněně cítil, Masaryk přesně formuloval.

V tom spočíval velký, výchovný smysl jeho projevů. Jeho řeči regulovaly dravý příboj myšlenek, udávaly nové směrnice myšlení mas.

Proto přistoupili jsme k vydání jich, ač byli jsme si vědomi, že nemůžeme podati v tomto svazečku takový jich soubor, který by odpovídal ve všech případech požadavkům kritického vydání. Současně byli jsme však přesvědčeni, že tento nedostatek spíše se snese, než odložení publikace na dobu neurčitou. Vydání naše není úplné, jelikož neměli jsme zatím po ruce dokumentů, jež nebyly uveřejněny v »Čechoslováku«, »Čechoslovanu« a »Československém deníku«. Scházejí v něm memoranda, podaná Masarykem ruské vládě, politickým a vojenským ruským činitelům, zástupcům a představitelům Dohody, záznamy o bezpočetných intervencích Masarykových u nejrůznějších osob, řada jeho projevů, pronesených na schůzích Odbočky Československé Národní Rady, několik řečí a rozmluv, neotištěných naším zahraničním tiskem, jeho dopisy, většina jeho telegramů atd. atd. Tyto mezery v našem vydání přinutily nás také odložiti otištění kritických poznámek vydavatelských do té doby, dokud na základě dosud nepřístupných materiálů nepodaří se je nám podstatně doplniti, rozšířiti a zlepšiti. K odůvodnění tohoto rozhodnutí stačí uvésti fakt, že i při pouhém otištění dokumentů ze zmíněných novin bylo nutno zabývati se podrobně otázkou data každého dokumentu, jelikož jich původní datování velmi často může vésti ku podstatným chybám, díky tomu, že jednou nesou datum starého, jindy nového stylu (jako na př. uvádíme řeč Masarykovu v Moskvě, jež vydavatelem 1. svazečku Masarykových projevů byla označena dle originálu dnem 15. srpna 1917, zatím co byla pronesena 28. (15. st. st.) srpna 1917, nebo řeč

Masarykovu v Polonnoje, jež rovněž v I. svazečku je chybně dle originálu datována 15. (4. st. st.) a byla zřejmě pronesena 17. (4. st. st.) srpna. Ani nám po podrobném zkoumání u několika projevů nepodařilo se zatím zjistiti datum přesné.

Ačkoliv tedy o tomto vydání nelze mluviti jako o definitivním, úplném a kritickém, přece jen jsme přesvědčeni, že jím dočasně vyplňujeme podstatnou mezeru a jsme aspoň šťastni, že podáváme jím široké veřejnosti aspoň částečný obraz oné ohromné práce, kterou v Rusku vykonal president Masaryk.

Jaroslav Papoušek.

Profesor Tomáš G. Masaryk v Petrohradě.

Přece jsme se dočkali. Splnily se nejvroucnější touhy našich duší, utichly nejskrytější stesky našich srdcí. Profesor Masaryk, tak milovaný všemi a tak dlouho očekávaný, je mezi námi. Tatíček náš, hlava dobrá, sokol náš! Zpráva o jeho příjezdu běží celým Ruskem, letí na posice k našim statným borcům-vojákům, zalétá do nejvzdálenějších zajateckých táborů: a všude budí jistě nekonečnou, nevýslovnou radost a nové naděje.

Profesor Masaryk přijel do Petrohradu v noci z úterka na středu (15.—16. května). Je ustaraná jeho dobrá hlava. Tři roky české revoluce proti Rakousku, jejímž je vůdcem, vryly se hluboko do jeho jemné, citlivé duše, vyvolaly nové vrásky na jeho tváři. A tísnivý stesk nad nevykonanou námi dosud prací na Rusi bylo možno vyčísti a vycítiti z prvých jeho slov na ruské půdě. Slova bolestná, slova svírající hrdlo, slova strašná! Napravíme všechny chyby dosavadní aspoň nyní, staneme se hodnými našeho dobrého tatíčka, půjdeme za jeho hlasem, volajícím všechny česky myslící a česky cítící lidi k boji za svobodu milované domoviny?

Slíbme slavnostně a přísahejme s čistými srdci, že tak učiníme, že zmlknou mezi námi všechny osobní spory, že všichni budeme pracovati za jediným cílem, že všechny povede stejná snaha, snaha, aby historie našeho osvobozovacího boje nemluvila jednou o suchých ratolestech na živém stromě československého národa.

Den příjezdu tatíčka Masaryka mezi nás budiž dnem svátečním, svátkem očí a radostí srdce. A přičiňme se, aby vymizel z jeho hlavy onen tísnivý, bolestný, strašný stesk nad nepatrnými výsledky naší práce na Rusi! (Čechoslovák č. 94.)

Z Londýna právě přibyl do Petrohradu známý český učenec, myslitel a politik, profesor filosofie a encyklopedie práva na pražské české universitě, T. G. Masaryk, jemuž se na počátku velké války podařilo s nemnohými českými národními vůdci opustiti Rakousko-Uhersko a přesídliti do Londýna, kdež postavil se v čelo osvobozovací české národní rady a na vyzvání londýnské university konal přednášky o otázkách slovanovědy.

Profesor Masaryk — jeden z vynikajících českých a vůbec slovanských učenců, těší se velké známosti jak v Rusku, tak i na západě.

Jeho velká vědecko-literární práce směřuje především k otázkám filosofie jak teoretické, tak zvláště praktické, to jest etické, náboženské, sociální i dějinám filosofie. Sem náleží díla o Pascalovi, o počtu pravděpodobnosti a Humeově skepsi, »Základové konkretní logiky«, »Sebevražda jako hromadný sociální zjev« a jiná, mezi nimi zvláště »Otázka sociální. Základy marxismu« (vydáno česky, německy i rusky.)

Pod vlivem Humea, Spencera a Brentana osvojil si Masaryk některé prvky positivismu J. S. Milla i O. Comtea, třeba nakonec nenašel v positivismu uspokojivého řešení otázek teoretické filosofie, tím více praktické. Tím se objasňuje pozdější obrat Masaryka ke Kantovi (neokantism). Ve filosofii praktické, v etice, vliv Humea na Masaryka se kříží s vlivem Pascala a — což je zvláště zajímavo — komplikuje se vlivem ruských myslitelů, filosofů i umělců, zejména F. M. Dostojevského, hr. L. N. Tolstého, Hercena. Výsledkem tohoto ruského vlivu jeví se příznačná, všemi pracemi Masarykovými se táhnoucí nit náboženského přesvědčení a vyznání.

Masaryk stojí na půdě křesťanské these mimo vyznání, t. j. křesťanství, prostého rozporů s positivní kritickou vědou — v teorii i socialisovaného — v morálce i politice. Masaryk je velmi blízký socialismu.

Profesor Masaryk již v mládí počal studovati ruský jazyk, literaturu, ruskou myšlenku a historii. Kromě četných, na podnět Masarykův provedených překladů do češtiny ruských klasiků i četných žurnalistických článků samého Masaryka o otázkách ruského života zvláště, zasluhují zmínky dvě velké vědecké práce Masarykovy z dějin ruské filosofické a společensko-politické myšlenky: 1. »Slovanské studie: I. Slavjanofilství Iv. V. Kirějevského« (dvě vydání) a 2. »Rusko a Evropa« (2 svazky, 1913, česky a německy — nyní již i anglicky; pozn. red.). Zvláště důležitá je druhá — téměř desetiletá — práce Masarykova, kde po předběžném náčrtu ruských dějin v jejich vnitřním smyslu podán znamenitý, obsáhle a všestranně pojatý obraz rozvoje ruské filosoficko-společenské myšlenky v XIX. i na počátku XX. století. Tato práce byla v Rusku zapovězena . . .

Jestliže dle mínění prof. Masaryka skutečný a nejhlubší smysl každé sociální otázky, v tom i národnostní, zejména české otázky, záleží v nezbytnosti duševního, mravního obrození lidí, je pochopitelno, proč s téhož hlediska, sub specie aeternitatis, pohlíží Masaryk na minulost i přítomnost českého národa a naznačuje jeho budoucnost v celé řadě vědecko-literárních prací, napsaných česky i německy, jichž zde nebudeme vypočítávati. Profesor Masaryk vůbec mnoho vykonal k organisaci vědecko-osvětné práce v českém národě, k revisi v duchu kritického realismu tradičních historických ideálů českého národa.

Příjezd Masaryka do Ruska očekával se již dávno, po několik měsíců. Již před vánocemi r. 1916 historicko-filologická fakulta i rada petrohradské university jednomyslně ho zvolily profesorem a vyzvaly ho, aby konal v universitě řadu přednášek. Ale na Masaryka nečekala jen petrohradská universita. Očekávali ho i v Rusku žijící Čechové i Slováci, jak staří kolonisté, tak i zajatci. Osvoboditelné hnutí zachvátivší statisíce příslušníků československého národa v Rusku, jejich snaha pomoci dílu osvobození od německého a maďarského jha celého desetimilionového národa, i obnoviti nezávislý československý stát, nalezla vážné překážky v téže ruské vládě, která vyhlásila program osvobození Slovanů . . .

Teprve nyní, s nastoupením éry svobody v Rusku, mohl se Masaryk objeviti v našem středu.

Vřele budou vítati Masaryka žijící v Rusku Čechoslováci, končící nyní svůj první »revoluční sjezd« v Kijevě, na nějž se Masaryk již nedostal. Ale to není neštěstí: sjezd pracoval tak, jak by pracoval i s Masarykem. Výsledky práce tohoto sjezdu, o němž doufáme podati v těchto dnech zprávu, zvláště potvrzení ruské odbočky české národní rady, budou první radostí Masarykovou při jeho vjezdu do sprízněného mu Ruska.

(Birževyja Vědomosti 19. května 1917. — Čechoslovan č. 21.)

T. G. Masaryk: Spomienky.)*

Či rodinným, či rodovým pôvodom som Slovák. Narodil som sa v Hodoníne, prvé detské roky prežil

* Když president Masaryk byl v Rusku, Vladimír Hurban, syn básníka Hurbana-Vajanského, požádal ho, aby na-

som medzi Slovákmi, v Hodoníne, Muteniciah, Čejkoviciach, Čejči. V Hodoníne naša rodina mala veľmi živé styky so susednými slovenskými obcami: Holičom, Kopčanmi, Skalicou, Šaštínom a inými, lebo môj otec pochádzal rodom z Kopčian. Mať moja pochádzala z Hustopeče, teda nemeckej obce, ačkoľvek snáď už aj za mojich časov väčšina občanov vedela dobre po »moravsky«; rodina z matkinej strany vravela dobre po »moravsky«, lebo rodičia mojej matky prišli z Hanej a strýc môj, u ktorého som žil dva roky, bol Slovák z Cáhnova. O svoj ďalší rodokmen som sa nestaral: myslím, že som po krvi čistý Slovák, bez primeskov maďarských, alebo nemeckých, hoci matka v mladosti lepšie vedela hovoriť nemecky ako česky. Neskôr sa počeštila úplne a doma rozprávali sme sa vždy po česky; ale modlili sme sa nemecky, mať sa totiž nenaučila modliť po česky a do samej svojej smrti mala len nemecký modlitebník, tlačený švabachom, česky čítať sa ani nepokúsila.

Otec naučil sa dosť dobre po nemecky, a sice na »vexlu«, potom slúžiac na cisárskych majetkoch; ale my deti sme sa s ním nikdy neshovárali po nemecky, len s matkou. Písavali sme materi tiež nemecky.

Až do svojho štrnástého roku nebol som národnostne nijako povedomým. Dvojjazyčnosť prijímal som ako prirodzený fakt, nikdy som o tom nepočul a ani nerozmýšľal, že jestvuje spor medzi Čechom

psal své vzpomínky na Slovensko. President vyhověl jeho žádosti a napsal tyto své spomienky, které vyšly v »Slovenských Hlasoch« petrohradských. (Přetištěno z »Československé republiky« z č. ze 7. března 1920. Datum originálu nepodařilo se nám dosud zjistiti. Pokud se pamatujeme »Vzpomínky« byly psány začátkem podzimu r. 1917.)

a Nemcom. Ale za to som vel'mi silne cítil sociálny a stavovský rozdiel medzi nami a nemeckými pánmi.

Na cisárskych majetkoch, na ktorých som vyrástol, panovaly v 50. rokoch také sociálne pomery, aké boly pred rokem 1848; o »robote« som počul mnoho a strašné veci, hlavne na Slovensku, a sám tiež som pozoroval, ako otec a jeho kamaráti boli zotročeni. Videl som, ako sa otec spieral proti tejto otrockosti a nenávidel som pánov. V Hodoníne bývaly cisárské pol'ovačky; pamätám sa, raz u nás poskladali kožuchy panských pol'ovníkov — a ja som ich mal strážiť — moja detská nenávisť mi nedala a ja som — ušiel. Pamätám sa na nasledovnú scénu: kedy pol'ovanie skončilo, spravili v zámočku, v lese cisárskom hostinu; ostatky jedál rozdávali zástupom l'udu; rozdávali medzi iným aj makaróny. Naši Slováci volali ich hlístami« a rvali sa každý o kúsok — ja som utiekol za zlosti nad takým ponižujúcim zjavom.

Neraz plakal som v detskej svojej zlosti; mal som asi trinásť rokov, keď som kul nejasné plány pomsty za to, že úradník Hejsek grobiansky vyhrešil môjho otca pre nič, za nič.

Vplyv slovenčiny sa v rodine udržoval. Otec môj nikdy nevyslovoval ř a niektoré bežné slovenské výrazy sme stále užívali; niet skoro žiadneho rozdielu (až na ř) v týchto krajoch medzi slovenskou a moravskou slovenčinou. Čejkovice majú už iné nárečie, iný kroj. K čejkovickej fare pridali obec Podborov, to boli Slováci, a ja som spolucítil vždy s »Potvorákmi« (tak ich prezývali Čejkovičania), keď medzi nimi a Čejkovičanmi vznikly dáke hádky. Spory tieto vznikaly medzi chlapcami v nedel'u a sviatky pri zvonici, čo je pri kostole. Čejkovičania si privlastňovali výhradné právo zvoniť a »Potvo-

rákom« dovol'ovali zvoniť len na jednom zvone, aj to len chvílku. Z toho vznikaly hádky a pračky, ktoré sa niekedy preniesly do zvonice aj do kostola. Povrávalo sa, že vel'ký zvon, z ktorého bol kus vylomený, stal sa obeťou jedného chlapca »Potvoráka«; ten chcejúc sa pomstiť, hodil širák do zvona vtedy, keď zvonil na ňom chlapec z Čejkovic — a kus zvona sa odlomilo. Pospevovali si na príklad:

»Čejkováci srnci
drápali sa v hrnci . . .« atď.

Čejkovčania sa zase vysmievali, že vraj keď bol pohrab a »Potvoráci« priviezli mrtvého k zvonici, vyčkávali na farára v krčme. Raz v zime sa im vraj mrtvý od zimy prebudil a utiekol domov a »Potvoráci« sa za ním hnali a kričali, aby sa vrátil do truhly. — Ako sem už pripomenul, súcitil som viac s »nepriatel'om«. Pri hrách často som sa dostal na blízko k tej dedine, v ktorej som zažil vel'kú zkúsenosť; ako miništrant sem prisluhoval pri zaopatrení ženy. To ma pripútalo k Podborovu; a mrzelo ma, keď sa Čejkovčania posmievali »Slovákom«, že na Vel'kú Noc nosia k posväteniu miesto janeniec — syslov.

V kroji som nechodieval; držali sme sa aj na dedine hodoninského, mestského zvyku; ale kopčanská »babička«, keď nás navštívila, prinášala mi ako darček široké »gate«. Obliekal som si ich na noc.

V Čejkoviciach boli raz pol'skí huláni, pol'ština ma zaujímala, bo sme im rozumeli; ja chytal som neznáme slova, ale toto porovnanie jazykov bolo dané okolnostiami, o Slovanstve som vtedy ešte nič nepočul.

Za to premýšl'al som o náboženských vecíach — bolo to počas Bachovskej reakcie a konkordátu.

V Čejkoviciach bolo niekoľko židovských rodín a hovorievalo sa o ich náboženstve; ale viac som počul o rituálnej vražde a preto som sa im vyhýbal. Za to ma však zaujímal v Holiči luteránsky kostol a neskôr som počul o »helvítoch« v Klobúkoch. Že sú vraj tiež kresťania, ale že »neveria vo zvony« (vtedy mali modlitebný dom bez zvonov) a že »ich panáček« (farár) je vraj ženatý« atď. Raz som šiel naschvál na púť do Klobúk a vkradol som sa do modlitebného domu — dojem bol ohromujúci a trvalý. Jednoduchá bohoslužba priečila sa môjmu zvyku, ale nútila ma k premýšľaniu. Ale najviac látky k premýšľaniu a vhlbeniu sa dal mi starý, potrhaný kalendár, v ktorom opísané bolo Rusko. Čítal som tam o zázračných miestach v Rusku a trápila ma tá myšlienka, že ako sa môžu tam diať zázraky, keďže Rusi nie sú katolíci. Ohromujúcim dojmom na mňa pôsobil prípad sebevraždy: kočiš so zámku sa obesil na maštaľných dverách — od tých čias prenasledoval ma mravný problém sebevraždy. Nábožensky na mňa pôsobila moja mať, veľmi pobožná žena, ako aj čejkovský kaplán p. Satora, ktorému som prisluhoval ako miništrant. Bol to človek až fanatický, nie síce vždy, len občas a v záchvatoch, ináče dosť nerozvážny; myslím on celou svojou náturou bol pravým Slovákom (od Velehradu).

Mal som asi desať rokov, keď ma dali rodičia na reálku do Hustopeča. Býval som u svojho strýca Slováka z Cáhnova, ktorého som už spomenul. Bolo mi nápadné, že ako sa on svojou povahou a temperamentom ponášal na pátera Satoru. Mal aj na mňa veľký vplyv.

V Hustopeči sa mi vysmievali pre moju nemčinu; že vraj mám v tyle Čecha (»Böhm«). Skutočne, s nemčinou sa mi v škole dobre nevodilo; prvá

voľná úloha a síce zopätovanie prečítaného článku o germánskom Siegfriedovi vypadla pod všetku kritiku.

Prvý záblesk, ale len záblesk národného cítenia zažil som v Čejkoviciach vplyvom pátera Satoru, v kostole a na pohraboch. To bolo po skončení hustopečskej reálky (dvojtriednej) a keď som sa zriekol kováčstva, ktorému som sa učil v Čejči. Bol som prijatý pánom »rektorom« čejkovickým a mal som sa pripravovať na učiteľstvo. Učil som sa v škole a prisluhoval v kostole a na pohraboch.

Čítal som mnohé staré knihy, zachované z jezuitskej knižnice a sblížil som sa s páterom Satorom. On mi vnukol myšlienku ísť na gymnázium; mňa totiž mrzelo, že som z tej jezuitskej literatury, potom v kostole, a na pohraboch nerozumel latinčine a preto začal som sa učiť latinsky, až konečne z toho vznikol plán ísť na gymnázium.

Toto všetko hovorím preto, aby som ukázal, že v detstve rástol som bez národnostných popudov. Len páter Satora kedytedy vyslovil sa proti Nemcom, vlastne proti pánom na zámku a proti pánu rektorovi a jeho rodine, kde sa rozprávali len po nemecky. Vysmieval sa mi, že ja tam »kistihantujem« (slečinke a panej hovorím »Küss' die Hand«); ja som s páterom súhlasil, ale môj cit bol sociálny a nie národnostný. Mne bola protivná neprirodzenosť a cudzinská nabubrenosť všetkých týchto honorácií.

Až v brnenskom nemeckom gymnáziume oboznámil som sa s národnostným protivenstvom, jestvujúcim medzi Čechmi a Nemcami; z jednej strany, prakticky v škole a vôbec v Brne, z druhej strany z literatúry. Už vtedy cítil som nedostatok znalosti Čiech a Prahy; o Prahe som sa dočítal v knižkách: »Dědictví maličkých« už v Čejkoviciach. V Brne,

pamätam sa, oživovaly moju politickú obrazotvornosť romány Herlošove a druhé.

Vtedy pôsobila na mňa veľmi silne poľská revolučná literatúra následkom vplyvu môjho spolužiaka, rodom Poliaka. Učil som sa po poľsky a kochal sa v ideách poľských emigrantov. Asi v tejto dobe som si upovedomil svoj slovenský pôvod.

Dokumenty, ktoré som posiaľ mal, písaly moje priezvisko veľmi nerovnako: Masařík, Massařík, Massarzik. Triedny profesor, ktorému som predložil svoje papiere k vôli štipendiumu, žiadal odo mňa krstný list. Na Veľkú noc šiel som na faru do Hodonína, aby som si zabezpečil svoje priezvisko tak, ako som ho počul od malička. Administrátor dal mi krstný list a napísal moje meno foneticky (tak ako sa vyslovovalo), ačkoľvek nie úplne presne, lebo vždy som počul mňa volať Masárik nie Masarik (resp. Massaryk). Ja som si prial, aby bolo zachované pôvodné znenie priezviska, cítil som, že som pôvodom Slovák.

Vo Viedni na univerzite, keď som bol starostom (predsedom) Akademického Spolku, nuž na schôdzach shlukli sme sa my Slováci dovedna a spievali sme slovenské pesničky: Môj kollega zo Bzenca vždy zavolal: »Slováci!« a už sa spievalo po slovensky. V knihe žiadostí, ak ešte jestvuje — z prvej doby môjho pobytu vo Viedni (okolo r. 1871) — nachodí sa dáky môj prejav, napísaný v dosť zlej slovenčine. Vtedy zaoberal som sa ruštinou, stýkal som sa s Rusmi a veľmi sa mi páčil slovenský a moravský detinský separatizmus. V značnej miere to boly zbytky brnenského ovzdušia, kde som bol pod vplyvom svojich učiteľov Šmídka a Procházku, tiež Sušila, Bartoša a vôbec moravských spisovateľov.

Spomínam si, ako som po skončení VII. triedy bol na prázdninách medzi Maďarmi, v dedine neďaleko mesta Pápa. Vtedy som už bol soznámený s Šemberom a Kollárom a sliedil som na mieste za ostatkami ríše Vel'komoravskej; mnoho som toho nenašiel, niektoré názvy, ako na pr. Blatnické (Balaton) jezero (a horvatské dediny) ale skamarátil som sa so starou paňou zo zámku, ktorá bola Slovenka; jej muž, rýdzi Maďar, vytýkal jej (ale dobromysel'ne) nedostatok znalosti maďarčiny. Já sám som sa vtedy učil po maďarsky, starý manželský párik Keresztessy, pán a pani boli predmetom mojich porovnávajúcich štúdií Maďara a Slováka. Vtedy som sa vel'mi živo zaoberal pomerom Slovákov a Maďarov, lebo v mojej vlastnej rodine boly prípady úplného pomaďarčenia.

Celkom náhodou naskytla sa mi príležitosť premýšlať o pomere Nemcov a Maďarov. Rodina, v ktorej som žil (ako učitel), bola nemecká, domáca pani, rodená v Braunschweigu, bola typickou Nemkou. Dojem zosilnený bol prítomnosťou známeho profesora historie Sickela.

Svojím slovanským štúdiam venoval som včasné ráno, pred raňajkami. Jedného dňa sedím zase so svojimi atlasmi a mapami (Stieler, Sparer-Mücke) pod košatou lipou a sliedim za Slovanmi prežívajúcimi v kraji. Príchodí neznámý pán, prisedá si a hneď badám, že v mapách je ako doma; akcent má silne pruský, ja vybafnem mu hneď svoje slovanské theorie. On mi protirečil a nemilosrdne ma potieral. Najviacej ma pichalo to, že ma odbavoval tak vel'kopansky. Pri raňajkách som sa dozvedel, že môj známy je profesor Sickel, starý priatel' rodiny.

Ja som pozoroval nemeckého učenca, ktorého zaujímaly rímske pamiatky (»katona út« rímske

hradské) a skladal som si svoje vedomosti o Slovanoch, Maďaroch a Nemcoch.

Prechodím konečne k dobe, v ktorej som už vystupoval politicky. V Prahe. Môj program bol hneď československý. Keď som propagoval československé spojenie najprv v užšom kruhu známych — ako málo som našiel porozumenia! Nedal som sa odstrašiť. V »Našej Dobe« pestoval som československú rubriku a rovnako aj »Čas« hájil program československý.

Politicky formuloval som tento program svojím bojom za prirodzené právo: ja nezavrhoval som štátoprávny program, ale privodil som štátne právo do súladu s právom prirodzeným. To znamená, že český štát, historicky zachovaný, musíme rozšíriť o vej prirodzený národný doplňok, Slovensko. Tu korení program úplnej samostatnosti československého štátu. V mojej »Českej otázke« je to prevedené.

Od druhej polovice 80tych až do konca 90. rokov chodil som na Slovensko na prázdniny. Na Bystričku pri Turčianskom Sv. Martine. Vyhľadal som si toto miesto preto, aby som pracoval pre československé zbliženie a sjednotenie.

Myslím, že som takto vykonal kus práce, pravda, rozišiol som sa s priateľom Vajanským preto, lebo se bál môjho kriticizmu; ale mladšia generácia, »hlasisti« sa ho nebáli a tito bez strachu vystavili program dohody Slovákov s Čechmi. Mali sme s dr. Šrobárom, dr. Makovickým a inými programové porady na Bystričke. Kládol som veľkú váhu na to, aby sa otázka jazyková nepozdvihovala: nech si Slováci píšu, ako chcú. Hlavná vec je v tom, že v skutočnosti sme jedno, lebo Slovák rozumie Čechovi a Čech Slovákovi. Slováci od IX. storočia boli od nás odtrhnutí, nemali svojho sa-

mostatného politického vývoja a preto udržali si staršiu formu jazyka a svoje nárečie. Akonáhle tento jazyk bol raz prijatý za literárny, nech aj zostane ním, pokiaľ to uznajú za potrebné. Vieme, že Kollár a Šafárik boli proti odluke veď istý čas aj Jozef Miloslav Hurban bol za spojenie. Toto spojenie sa môže a má uskutočniť politicky, jazykový vývoj nechajme budúcim generáciam. Rátajme so silami, aké sú a priveďme ich v organickú harmoniu; slovenčina jestvuje, a preto nám nemusí a nesmie prekážať.

Veľká vojna r. 1914 spečatila československý program. Nie len zahraničné kolonie, ale aj národ doma v zemiach českých a na Slovensku prijal tento program. Českí vyslanci vyslovili sa za platnosť práva historického a prirodzeného, programu politického a národnostného, českého a slovenského. Verím, že v Čechách a na Slovensku program československého sjednotenia je trvácny. Kto len trochu myslí politicky, nemôže priznať dosavádne odluku. Sjednotenie je v záujme Čechov aj Slovákov.

Ja som prežil ten československý program. Tá hrsť spomienok to ukazuje: ukazuje, že mne slovenčina bola podstatným prvkom môjho duchovného intímneho vývoja.

Československému vojsku a zajatcům!

Veliká ruská revoluce, všichni věříme, přinese Rusku obrození; ale v prvém návalu svobody objevily se také některé nežádoucí a smutné zjevy. Mezi nimi je úpadek vojenské disciplíny a bratříčkování s nepřítelem. My Čechové a Slováci jsme národ demokratický a proto i naše armáda

dovede uskutečnit správný demokratický poměr mezi mužstvem a představenými; poměr ten bude kamarádský, ale zároveň zachová celá armáda vzornou vojenskou disciplinu. Sbratření je pěkné mezi námi samými a bratrem je nám Rus, Polák, Srb a spojenci; Němci, Rakušané a jejich spojenci — jsou nepřítelem. S ním nemáme se bratříčkovat, jej musíme porazit, má-li svoboda a demokracie v Evropě zvítězit. Bratříčkování s nepřítelem prodlužuje válku a umožňuje nepříteli, posílat nové reservy proti našim spojencům na ostatních frontách. Takové bratříčkování je nerozumné, je nečestné.

Konečně Vás žádáme, abyste se v žádném případě nevměšovali do poměrů v ruské armádě: straňte se všech rozporů, neúčastněte se jich a ovšem nemůže být Vaším úkolem dělat v ruské armádě pořádek. Přátelské slovo poblouzeným a vzor vlastní disciplíny, jsou tu jediným prostředkem.

Československá Národní Rada.
T. G. Masaryk.

(Čechoslovák č. 96. 28. května 1917.)

Profesor Masaryk o našem boji.

Češi a Slováci, jako vůbec všichni národové, obývající Rakousko-Uhersko, byli proti válce se Srbskem a Ruskem — dávným ochráncem malých slovanských národů. Ale náš politický život byl potlačen a my jsme byli zbaveni možnosti zavolat hlasitě, že válka, začatá Rakousko-Uherskem, je válka imperialistická, sledující cíle hrabivé a dobývačné. Když pak válka nastala, naši vojáci se začali vzdávat Srbům a Rusům. To vyzvalo se

strany Rakousko-Uherska nejkrutější pronásledování. Naše pluky byly decimovány, ze Slovanů, ostavších doma, nikdo neunikl krutému trestu, začínaje šibenicí a konče vězením a zabavováním jmění. Popravovali lidi, u kterých nacházeli vyzvání býv. vel. knížete Nikolaje Nikolajeviče. Řada našich poslanců byla posazena do vězení, mnozí byli odsouzeni k smrti, mezi nimi vůdce mladočechů Kramář a já.

To bylo na počátku války, kdy já jsem utekl do Říma.

Pronásledování a konfiskace trvají dosud. Všecky tyto útisky, jak se dalo očekávat, ještě více rozpálily ve Slovanech nenávist k jich utlačovatelům Německu a Rakousko-Uhersku. My všichni, jeden vedle druhého, jsme proti válce s Ruskem a pro válku Ruska a jeho spojenců proti centrálním mocnostem. My víme dobře, co je germánský a rakouský útisk.

My chceme býti svobodni a samostatni, my se domáháme sebeurčení jako každý národ. Dostižení těchto cílů tvoří podstatu mé činnosti. Mně se podařilo organisovat a revolucionovat naše zahraniční osady, které jsou velmi početné a v Severoamerických Spojených státech, v Anglii, v Rusku a ve Francii dosahují několika set tisíc. Sorganisovavše se, my musíme býti v častých stycích a pracovati pro spojenecké státy — proti ústředním mocnostem.

Zde v Rusku je více než 200.000 zajatých Čechů a Slováků, ze kterých jsme hleděli organisovat divise a korpusy. Doufali jsme, že ruská vojska půjdou zase vpřed, a až vstoupí do našich rodných krajů, tu my, Češi a Slováci, ubránili bychom své území proti společnému vrahu, jako území budoucího československého státu.

Tento náš projekt byl schválen ruskými vojenskými úřady, schválil jej i bývalý ruský car. Tu však vystupuje na jeviště Stürmer a stürmerovština. On a jeho stvůry pochopili nebezpečí, hrozící Německu a Rakousko-Uhersku a začali brzdit zřízení československého vojska. To se jim zdařilo. Je nutno připomenout, že přes překážky, dělané Stürmerem, podařilo se nám organisovat vojenské družiny, které konají nyní na ruské frontě výzvědnou službu. Naši důstojníci znají německý jazyk, což usnadňuje výzvědnou službu. Mně je známo, že ruští velitelé jsou spokojeni těmito družinami.

Stürmer nám nabízel peníze a chtěl nás využít pro černosotěnskou propagandu proti Anglii a Francii, aby tyto státy nezasahovaly do slovanských věcí. Když však jsme na to nepřistoupili, začal Stürmer vést proti nám kampaň klevet, úskoků a podvodů. Tvrdil, že jsem západník, že žiji v Londýně a pracuji *za peníze* pro Anglii atd. Proti těmto pomluvám uveřejnil jsem prohlášení. Na štěstí ruská revoluce udělala konec práci pána Stürmerově.

A tak já jsem přijel nyní do Ruska, abych pokračoval v našem díle. Mám v úmyslu navázat styky s ruskými politickými stranami a činiteli.

My chceme se domoci sebeurčení. Avšak tento pojem musí býti objasněn. Sebeurčení nemůže se projevit plebiscitem (všeobecným hlasováním) celého národa pod násilným vlivem Rakousko-Uherska. Shodnete se se mnou, že na př. v Rusku hlasování o plebiscitu, konané za cara, daleko by nedalo ty výsledky, jaké ono nesporně dá nyní.

Sebeurčení předpokládá možnost svobodné organisace národa a jeho zastupitelstva, protože národ ve svém celku mluvit nebude a proto potřebuje odpovědných politických zástupců. A my věříme a

jsme přesvědčeni, že tuto otázku rozhodnou *spojenci* a ne naši utlačovatelé.

(Z interviewu v pondělníku Epocha 21. [8.] května 1917.)
(Čechoslovák č. 100.)

Heslo: bez aneksí.

(Beseda s prof. Masarykem, otištěná ve »Večerním Vremeni« 24. [11.] května.)

Nemohl jsem se ještě orientovati ve Vašich záležitostech — řekl nám vůdce československé demokracie — překvapuje mne především přímočarost autorů formule: mír bez aneksí. Jestliže nepočítáme s tím, že autoři této formule pohlížejí na nacionální organismy Německa, Ruska a Francie jako na jednolité matematické veličiny se kterými možno operovati bez zřetele na rasové, historické, politické i druhé zvláštnosti každého z těchto národů, i tehdy zůstává naprosto nepochopitelným, jak možno obhajovati takovou abstraktní formuli, nepočítající ani dost málo s podmínkami doby a místa, ani s elementárními požadavky logiky, nemluvě již o spravedlnosti a druhých podmínkách.

Mír bez aneksí — to znamená, přesně vzato — status quo ante. A co znamená status quo ante? Začněme s Německem.

Nyní i gymnasista ví, že fakticky i politicky Německo anektovalo Rakousko-Uhersko, Turecko i Bulharsko. Poslední řeč německého kancléře, mluvivšího jménem všech spojenců, znovu to dokazuje. Německo anektovalo tyto země, představující tu kompaktní střední Evropu se 150milionovým obyvatelstvem, o které snili před vojnou theoretikové bojovného imperialistického germanismu. Početností obyvatelstva jest to massa, rovnající se obyva-

telstvu Ruska, ale daleko více organisovaná technicky a vůbec v každém ohledu mocnější. I rozumí se, tato masa nejen bude dominovat nad Ruskem, nýbrž bude ohrožovat celou Evropu! To znamená pro Německo status quo ante podle formule »bez aneksí«, pro spojence s ponecháním Německu aneksí již jím provedených.

Ale to není vše. Kromě Rakousko-Uherska, Turecka a Bulharska jest ještě ruské Polsko s 10—12 mil. obyvatelstva, které bude obráceno v rakousko-německou provincii hlavně tím, že bude odděleno od Ruska i upadne pod vliv Německa proto, že poznaňská i haličská část Polsky zůstanou pod vládou Rakousko-Uherska a Německa. Tato nová skutečná anekse ruského Polska zatlačí podle německých názorů Rusko na východ k Asii. Tato myšlenka Německa je stará. Což i v tomto směru autoři formule status quo ante nevidí, jak slepě hrají do rukou pangermanistům?

Status quo ante znamená zůstavit Německu i Elsasko a Lotrinsko, násilně zabrané v r. 1871., jichž obyvatelstvo za těch 45 let nepřestalo protestovat proti násilím, páchaným Německem na nich. Status quo ante znamená také vrátiti Rusko v germánskou hospodářskou porobu, ve které bylo před válkou nejen pro svou zeměpisnou polohu, nýbrž i pro technickou, průmyslovou i finanční převahu bojovného Německa, tíhnoucího k perskému zálivu. Rusko bojovalo s carismem. Ale ruský carism jest méně strašným než carism hohenzolernský. Ruský carism byl jen hrubá pěst, kdežto německý carism jest pěst i vědění, i násilí i přesvědčení, pracující propagandou. Vnitřní poměry německého národa, jeho železná disciplina je nejlepším důkazem toho. A status quo ante pro Německo znamená záhubu pro ruskou svobodu, neboť kdyby zvítězila formule »mír

bez aneksí a status quo ante« německý carism po válce především obnovil by znovu v Rusku ruský carism.

Což autoři formule tomu nerozumí a toho nevidí? Což oni si toho přejí? Nad tím třeba se zamyslit. A já jsem se dotkl pouze jedné strany otázky. Ale vždyť druhá dvě hesla »bez kontribucí« a »právo národů na sebeurčení« jsou ve svém jednostranném výkladu stejně nebezpečná pro Evropu a civilisaci jako první heslo. Ale k tomu se ještě vrátím.

(Čechoslovák č. 97.) *E. S.*

Prof. Masaryk v Alexandrinském divadle.

V úterý 29. května pořádal všeruský spolek vojenských aviatiků koncert meeting v Alexandrinském divadle, na němž měli vystoupiti francouzský ministr Albert Thomas, belgický ministr Vandervelde, prof. Masaryk a mimo ně celá řada ruských politiků. Ministr Thomas se však ještě nevrátil do Petrohradu a ministr Vandervelde byl právě v Moskvě — schůze se tedy konala bez jejich účasti. Vandervelde poslal pozdravný telegram, jehož čtení bylo přijato bouřlivým potleskem.

V koncertním oddílu programu vystoupilo mnoho členů Státních divadel s více méně šťastným úspěchem.

Z řečníků byl aklamován nejvíce člen druhé dumy Alexinskij a potom J. A. Rubanovič, který se vrátil před měsícem z Francie. Mluvil ohnivě pro vojnu a proti těm proudům ruského veřejného myšlení, které hlásají konec války a separátní mír.

V celku možno říci, že celý ráz večera nebyl mnoho příznivý hlubším politickým rozborům. Prof. Masaryk se dostal už pozdě na řadu, až k půlnoci.

Podáváme jeho řeč doslovně:

Občané! Aviatiky nazývají v Anglii a ve Francii očima armády. Ve škole nás učili, že oči jsou nejjemnější smysl a že rozum se opírá hlavně o zrak. Ruští aviatikové budou jistě bystře slídit za nepřítelem, ale uvědomělý sbor aviatiků bude také pozorovati boj, který se nyní rozvířil mezi různými názory o vojsku a vojně a nedá se strhnouti se správné cesty neschopnými, nelogickými hesly, třeba byly pronášeny upřímně a poctivě.

Dovolte mně přednésti jednu z mých osobních vzpomínek, úzce spiatou s otázkou, která nás dnes zajímá. Po prvé jsem přijel na Rus roku 1887, abych uviděl Lva Nikolajeviče Tolstého, pobesedoval s ním o jeho učení neodporovati zlu a o jeho analyse vojny. Mnoho dní trvaly naše spory. Za rok jsem zajel opět k němu a předmětem našich rozhovorů byly opět ony otázky: Vojna a neodporování zlu. A ještě jednou, krátce před jeho smrtí, byl jsem v Jasné Poljaně a opět jsme mluvili o témž.

Hájím z celé duše humanitní základy mravnosti, jsem pacifista, moje práce směřuje k dosažení stálého míru a nikdy jsem nehlásal nenávisti z národnostních, nebo jakýchkoli jiných důvodů. Jsem hluboce přesvědčen, že Evropa, že lidstvo spěje k mírové organisaci, spojující všechny, a že je povinností každého člověka, každého národa podporovati, sesilovati všemi možnými prostředky tuto organisaci, spojující všechny národy.

A přece nemohu souhlasiti s Tolstým. Nemohu souhlasiti s jeho teorií o vojně a nemohu přijati jeho učení neodporovati zlu. Proti Tolstému postavili se také na Rusi všechny mladší, hlavně revoluční strany — vzpomeňme na příklad návštěvy Maxima Gorkého u Tolstého. Gorkij odmítal tehdy učení

neodporovati zlu jako neruské, srovnával je s jakýmsi chladným Finskem. A ejhle — dnes tito nepřátelé tolstovského kvietismu odvolávají se na Tolstého a jeho učení se provádí na frontě.

Je naprosto nemožno přijati učení Tolstého.

Za prvé, co se týče vojny, to vojna není největší zlo, třeba je zlo. Otevřený boj na bitevním poli není zlo největší, horší je takový stálý stav národa nebo společnosti, který umožňuje násilí silnějšího nad slabším, horší než vojna je neupřímnost a lež, horší je egoismus s maskou humanosti a šlechetnosti, horší je zbabělost, vydávající se za odvahu, horší je lživé mudrování, klamající lidi citlivé a šlechetné. Smrt není horší, než nečestný život, který kazí jak svoji vlastní duši, tak i duši bližního.

Ale v nynější době k válce na souši i na moři je nezbytný celý systém militarismu a militarism je skutečné zlo, zvláště takový militarism, jaký se vyvinul v Prusku. Pruský militarism — to je organisovaná útočnost, pruský militarism — to je hlavní a vedoucí funkce loupežného státu.

Proti takovému militarismu třeba se brániti. Pacifismus za každou cenu, to je snaha nepřirozená a lživá.

Demokratism nevylučuje odporu, vylučuje pouze pruský militarism. Je mylný ten důvod pacifistů, že západní státy přijímají pruský militarism, když u sebe zavádějí všeobecnou brannou povinnost. Na západě je armáda spíše dítětem národní milice, jaká má býti podle plánů antimilitaristických socialistů, mezi nimi Marxe a Engelse. Radikální pacifismus, teorie Tolstého neodporovati zlu jsou nesprávné.

Mezi útočným násilím a odporem, mezi napadením a obranou je rozdíl nejen psychologický, nýbrž i mravní. Mravnost nebo nemravnost každého skut-

ku, každé činnosti se posuzuje podle pohnutky, úmyslu motivu. Je veliký rozdíl mezi vojnou útočnou a obrannou: fysická, řekl bych, svalová činnost jest stejná, ale pohnutka, celá psychika je docela opačná.

Učení Tolstého vede ke kvietismu, který dovoluje silnému násilníku býti stále nespravedlivým. Takový pacifism, třeba vyzývá k humannosti, je ve skutečnosti nelidský. Nebudu ani mluviti o té okolnosti, že apoštolové tohoto pacifismu neznají pruského militarismu a že jsou vůbec málo zpraveni o poměrech v Evropě.

V této vojně dokonce pruští militaristé nevědomky uznávají správnost tohoto stanoviska. Svědčí o tom fakt, že se snažili všemi možnými prostředky jim dostupnými dokázati, že tato válka byla s jejich strany jen válkou obrannou. K tomu je nutila i německá ústava, která dovoluje císaři vypovědět válku bez souhlasu říšské rady jen v případě války obranné. Otázka, kdo začal válku a koho odsuzovati pro to, že ji zavinil — to je otázka velmi vážná se stanoviska demokratického i mravního. Není vůbec už pochyby, že Rakousko a Německo jsou hlavními viníky, hlavními původci.

Demokracie vyžaduje obrany, ale vylučuje nespravedlivost k nepříteli, demokratická obrana nesmí v boji s nepřítelem vycházeti z mezí spravedlivosti. Proto také budoucí mír má býti spravedlivý.

Demokracie odmítá pruské zbožňování války a neuznává válku za absolutní měřítko politické a kulturní schopnosti. Nynější vojna vyrvala už s kořenem tyto pruské teorie. Ukázala za prvé, že všichni národové ukázali svoji odvahu na bojišti — srbští, ruští, francouzští, angličtí, italští, belgičtí vojáci bojují s nemenší chrabrostí, než němečtí — a za druhé, že spojenečtí národové jsou neméně schopni

sebeobětování než Němci. Co se týče Francouzů, prohlašovali o nich Všeněmci, že jsou národ degenerovaný a že proto nezasluhují úcty. Na bojišti Francouzové dokonale vyvrátili tuto všeněmeckou teorii.

Spojenecké armády porazily pruský militarism nejen svojí odvahou, nýbrž dokonce i svojí strategií. To možno říci zvláště o britanské armádě. Britanie po prvé postavila velikou armádu a její nová armáda jest už schopna postaviti se proti staré militaristické armádě Pruska, armádě vojenských specialistů. Tato okolnost dokazuje, že i se strategického stanoviska vyhovuje milice úplně.

Shrnu své myšlenky, odvolávaje se při tom na jednu z nejstarších památek lidstva. Ve Starém zákoně začíná se historie lidstva vraždou: Kain zabil svého bratra Abela. V dalším čteme o Davidovi, že zabil Goliáše. Kain zabil, David zabil. Kain je vrahem — je vrahem také David? Ani jeden myslící člověk nebude toho tvrditi, protože je veliký rozdíl mezi úmyslným napadením a obranou. Co bylo před tisíci a tisíci lety všem jasné a pochopitelné, to je nyní části současných socialistů nepochopitelné a temné. Každý právník, každý občan chápe rozdíl mezi zabitím v obraně a úmyslnou vraždou. Prvé se téměř netrestá, úmyslná vražda trestá se vždy.

Nedávno jsem četl kritiku Vandervelda, že prý nejedná jinak, než většina německých socialistů: správně, váš belgický host se vyslovuje pro válku a socialisté v německé říšské radě vyslovili se také pro válku. Ale nezáleží na slovech, nýbrž na tom, proč a nač se to mluví. Němečtí socialisté schvalovali přepadení, třebas několik dní před tím »Vorwärts« dobře chápal úmysly rakouské politiky proti Srbsku, »Vorwärts« 25. července 1914 ve jménu

lidskosti a kultury protestoval proti zločinné rakouské agitaci. Psal doslova: »Ani kapku krve německého vojáka nejsme ochotni obětovati rakouskému despotovi, jeho touze po moci, jeho imperialistické lačnosti.« »Vorwärts« vinil Rakousko, že chce začíti vojnu za své loupežné cíle. Ještě 1. srpna prohlásil člen německé sociální demokracie Müller v Paříži a Bruselu francouzským socialistům jménem německé strany, že většina německých socialistů bude hlasovati proti vojenským předlohám a že jich přijetí je vyloučeno — ale za tři dny hlasovali němečtí socialisté pro válku. Mluví-li Vandervelde po všem tom pro válku, je v právu, protože mluví pro obranu své vlasti, kterou napadlo Německo, třebas Německo se zaručilo za neutralitu jeho rodné země. Německý kancléř sám doznal, že útok na Belgii je aktem násilí, aktem nespravedlnosti. V tom jest rozdíl mezi Scheidemannem a Vandervelde.

V této vojně brání se Spojenci proti prusko-rakouskému znásilňování, tato obrana je s mravního stanoviska přípustná, s politického nutná. Pruský a rakouský carism neustoupí demokracii, jestli nebude podle zásluh potrestán.

Na ruské armádě leží mravní povinnost chránit Rusko i Evropu v dohodě se Spojenci. Hesla o separátním míru, hesla o bratříčkování jsou omylem a nemají mravního základu, jsou nehumanní. Ve skutečnosti jsou škodlivá už proto, že prodlužují vojnu.

Proto, občané, oči ruské armády, ukažte svým nevidoucím bratřím správnou cestu. A jedinou správnou cestou je cesta k vítězství. Jen vítězství donutí německo-rakouský carism, aby souhlasil s mírnou a demokratickou reorganisací Evropy.

Promiňte, prosím, že vám předkládám takové

základní pravdy. Bohužel jsme tak daleko, že snad bude třeba dokazovati, že dvakrát dvě jsou čtyři. Tady máte příklad: Ivanov-Razumnik ve své Istorii russkoj občestvennoj mysli, ještě před válkou vydané, odmítá neodporování zlu, ale dnes úplně si osvojuje učení Tolstého. Ve své stati poučuje Srbsko, že prý mělo ustoupiti Rakousku, vždyť přece Srbové takovou annexí byli by prý sjednoceni a nežilo by se jim hůře, než v samostatném Srbsku. Zná Ivanov-Razumnik dějiny krále Milana, který se držel této teorie? Srbsko bylo demoralisováno a královská rodina vyhubena. A zná Ivanov-Razumnik dějiny annexe Bosny a Hercegoviny? Zná podvržené dokumenty, kterými Rakousko ospravedlňovalo tuto annexi? Srbové neměli chrániti svoji vlast a svobodu, měli se poddati černým carům ve Vídni a v Berlíně? Pánové, to jest už úplná likvidace nejen ruské vědy a politického myšlení, nýbrž i logiky a rozumu . . .

Na stráž! (Čechoslovák č. 97.)

Řeč profesora Masaryka

na schůzi Československého spolku v Petrohradě dne 31. (18.) května 1917.

Děkuji vám především za přátelské a milé uvítání. Ke zprávě, která vám byla podána o věcech zde, podám vám zprávu o věcech na západě. Stručně řečeno, ospravedlním ,proč jsem nepřijel dříve, až teprve teď. Vlastně nebudu se ospravedlňovat; nemám proč. Jen vyložím.

Začnu hned od počátku války. Mne zastihla válka v Německu. Chtěl jsem jeti do Paříže a do Londýna. Mohu to teď říci, měl jsem snad trochu idealistickou a snad i fantastickou myšlenku, chtěl jsem

smířit Srby a Bulhary. Jako neutrální český člověk, nakloněný oběma slovanským národům, domníval jsem se, že by to bylo možné a chtěl jsem najíti podporu ve Francii a v Londýně, předpokládaje, že v Petrohradě (kamž jsem také chtěl zajeti) bude věc vyřízena sama sebou!

Já jsem očekával válku. Ale nečekal jsem ji tak brzy. Podle všeho, jak se mluvilo a co se vědělo, podle dojmů, které mám a měl jsem z delegací a z různých zpráv z Německa i odjinud, myslil jsem, že válka bude za několik let. Obával jsem se, aby nebylo sporů mezi Slovany, mezi Srby a Bulhary. Ale válka přišla dříve. Přiznám se, že jsem nevěřil v možnost války. I když válka byla vypovězena, ještě jsem nevěřil. Myslil jsem, že se to nějak upraví a že prohlášení války se strany Německa má být jen silným nátlakem.

Nemohl jsem se vrátit z Německa do Prahy, nebylo vlaků. Tož jsem asi týden po vypovězení války mohl pozorovat připravenost Německa. Měl jsem velmi silný dojem z toho, co jsem viděl. To byla skutečná připravenost. Šlo všechno jako na šňůrce, jako na drátku. Viděl jsem nejen vojenskou správu při práci, ale pozoroval jsem masy vojáků, jak přicházely z domova a byly zařazovány do pluků, jaký — jak se říká — materiál Němci mají. Od toho okamžiku byl jsem přesvědčen, že spojenci budou míti úkol velmi těžký a nebyl jsem z těch, kteří se počátečními ruskými úspěchy dali svésti k upřílišněnému optimismu. Já jsem věřil a dosud věřím v naše vítězství. Ale i ještě teď zbývá pro spojence mnoho práce, nehledě ani na zvláštní poměry, jež zavládly nyní na Rusi.

Začátkem měsíce srpna jsem se vrátil do Prahy. Jak víte, vláda zrušila, vlastně zničila všechny naše politické strany. My jsme se nemohli scházet jako

strana, žádná strana. Pamatujete se, jak noviny byly sešněrovány, jak velmi brzy policie vlastně stala se jediným chefredaktorem všech českých a slovenských listů. Buď tam přímo dávala, co si přála, nebo je řídila konfiskacemi a hrozbami. Listy, které se nedaly — to všecko víte — byly zastaveny jeden po druhém.

Druhý velmi silný dojem, který trvá dodnes a je rozhodný pro mne i mé jednání, byli naši čeští vojáci. Totiž, že oni sami šli na frontu neochotně, že velmi brzy odpírali bojovat a že se vzdávali. Když jsem považil, že je to lid — ne političtí vůdcové — prostý lid, mužstvo, když jsem pozoroval některé ty pluky a oddíly, když je vedli na nádraží, jak měli své slovanské nebo české praporečky, když jsem viděl, že jeden pluk přinesl ohromně veliký český prapor a důstojníci, třebaže zuřili, přece v Praze si netroufali odporovat, když jsem četl, nebo slyšel zprávy, jak naši vojáci na vagonech, ve kterých byli odváženi, psali křídou »vývoz čerstvého českého masa do Srbska« nebo »do Ruska«, když jsem slyšel, jak zpívali »Červený šátečku kolem se toč, táhneme na Rusa, nevíme proč« atd., to všechno na mne udělalo ohromný dojem. Já jsem se zastyděl, že my, političtí vůdcové byli jsme bezradní ještě v okamžiku, když už naši vojáci zvedli revoluci. To hnutí vyšlo skutečně z lidu. Já jsem cítil, že naše vojsko dělá, co my, vůdcové, jsme hlásali. Slovanský program měly přece všechny naše strany a uznávaly ho, ale naši vojáci začali ten program provádět za nových, těžkých okamžiků bez ohledu na život a na smrt A přišly brzy zprávy, že vojáci byli krutě trestáni, jakmile vyjeli z Prahy a jiných větších českých měst.

Doslechli jsme se již o trestu smrti. Pak přišly na Moravě honby na ty, kteří měli ruský manifest.

První byl pověšen Kratochvíl, pak přišel druhý, třetí atd.

Za těch okolností a vida toto, byl jsem jist, že musíme jíti po příkladu našich vojáků a já jsem se staral — to je přirozené — vyzvěděti mínění druhých politických vůdců. Třeba že jsme zde v přátelském kroužku, nečekejte ode mne, že vám povím, s kým jsem mluvil a co.

Jel jsem dvakrát do Holandska, podařilo se mi to, abych viděl, co se venku děje. Chtěl jsem po případě býti ve spojení se svými politickými přáteli z Francie a Anglie. Navázal jsem styky v Holandsku a vrátil se do Prahy; umínil jsem si, že pojedu ještě do Italie, odkud ještě jsem se chtěl vrátit. Tak jsem se dostal v měsíci prosinci 1914 do Říma. Z Říma podle plánu jsem jel do Švýcarska, do Ženevy. Doufal jsem, že tam přijede někdo z Francouzů, zejména prof. Denis, s nímž jsem byl ve spojení již v Holandsku. My jsme se do spojení dostali a — jak řečeno — ještě jsem chtěl jeti domů. Šel jsem na rakouský konsulát vybavit si pas a že pojedu domů. Ale sotvaže jsem měl pas v kapse, již přicházely zprávy — byliť jsme v podzemním spojení s Prahou: »Nejezdi, neboť je zle!« A tak jsem nejel. Ještě jsem měl sice dosti práce doma, myslil jsem to lépe zorganisovat, ale když to nešlo, zůstal jsem tedy v Ženevě. Až bude po válce, možno, uslyšíte aspoň částečně, co se všecko v Ženevě dálo. Hotový román a zajímavé věci, jak naši lidé, hlavně dělníci (inteligence tam téměř nebylo), čiperně pracovali. Byli jsme dlouho v pravidelném spojení s Prahou. To bylo na jaře roku 1915. Organisovali jsme zahraniční revoluční komitét, úkoly byly dány samy sebou; především nejtěžší: finanční. Šel jsem do ciziny bez větších peněz. Právě na peníze rakouská vláda dávala strašný pozor.

Abych byl isolován, abych nemohl nic dělat. Všecky banky byly pod nejpřísnějším dozorem, aby se vědělo, komu a kam peníze posílají. A brzy vůbec žádné peníze se nemohly posílat. Tehdy bylo samo sebou dáno, a bylo to už doma řečeno, že pomůže Amerika. Psal jsem tedy do Ameriky a američtí Čechové, budiž jim za to čest, slušně financují naše hnutí. Nemusím vám dokládati, že je třeba peněz mnoho. Jen část toho je žurnalistika: naše listy, které vydáváme zejména v Paříži (»La Nation Tchéque« pod redakcí prof. Denise, »Československá Samostatnost«). Ale vedle toho je potřebí spolupracovati i v žurnálech jiných, francouzských, anglických italských atd. Velmi rozvětvenou síť zpravodajskou máme teď ve všech západních zemích.

A ovšem pak byl úkol politický, diplomatický: přijíti ve spojení s vládami. V té příčině bylo před válkou vykonáno velmi málo. U nás v Čechách jsme sice mluvili a těšili se z jakýchsi česko-francouzských styků. (Pamatujete se na dra Podlipného, jenž jezdil se Sokoly do Francie; jeden zájezd byl také do Londýna.) Ale politických styků nebylo žádných, ani s Ruskem. Vážných styků, jako je měli kdysi Maďaři a Poláci, s rozhodujícími politiky a státníky, nebylo. My jsme se vždycky spokojovali s trochou společenských styků. Dělalo se s tím mnoho řečí u nás, ale v celku nikdo o nás nevěděl.

Ale rakouská vláda nám pomohla pronásledováním. Když přicházely pak zprávy ve všech listech, že se věší, že se konfiskuje, že dr. Kramář byl zavřen, když přišla zpráva, že bývalý velmi vlivný policejní úředník Olič byl zavřen, pak na západě začali chápat, že se v Čechách něco děje. Pak chodily zprávy o vzdávání se vojska atd. Pomalu jsme se dostali do styku se všemi politickými

činiteli západních zemí. Proč jsem nešel do Ruska hned s počátku? K tomu je výklad tento: Technicky, čistě technicky nelze zde pracovat, zejména ne za starého režimu, protože komunikace s Ruskem i telegrafická je takřka ilusorní. Telegram jde odtud týden i více. Teď si představte, jak by z Petrohradu bylo možno říditi naši práci v Londýně, Paříži, Ženevě a Římě. To je nemyslitelné z čistě dopravních příčin. Divil jsem se, že to i zde někteří z vás nechápali. To je dáno zeměpisem, isolací Ruska. K tomu přistupuje, že politické centrum nebylo v Petrohradě. Bylo v Paříži a v Londýně, tam se rozhodovalo vše. A teď si představte, že já jediný bych seděl zde v Petrohradě a tam by se rozhodovalo; to není myslitelné. Ti, co v tom viděli nedostatek slovanství, byli většinou krátkozrací politikové. Slovanství nezáleží v tom, zda jsem zde nebo tam, nýbrž jde o to, co se zde nebo tam pro nás a Slovanstvo dělá.

Povím hned ještě, že jsem od samého počátku války všude byl ve spojení s ruskou diplomacií. To není ruská vláda, když jsem mluvil s Izvolským a Benkendorfem, nyní již nebožtíkem, a v Berně s ruskými vyslanci a úředníky! První memorandum o české otázce, které bylo sepsáno, zvláštním poslem posláno do Petrohradu Sazonovu. Nemohl jsem všecky tyto věci dávat na velký buben; proto je tím nelojálnější od staré vlády ruské i od našich krátkozrakých lidí, že tato fakta byla umlčována.

Na západě dodělali jsme se největšího úspěchu toho, že do oficiálního programu spojenců, který je také podepsán ruskou vládou, bylo pojato *osvobození Čechoslováků*. My to děkujeme francouzské vládě, v první řadě Briandovi a jeho vlivu. Tehdy československá otázka po prvé se dostala po dlouhé době na mezinárodní forum. Dosud byla považována

jen za otázku vnitřně rakouskou, do níž světu nic není. Tu máme po prvé dokument, kde spojenci uznávají československou otázku za mezinárodní. A za to jim musíme být vděčni. A jest to Francie, která to vykonala. Musím podle pravdy říci, že největší zásluhu o to má *dr. Beneš.*

Při té příležitosti vzpomenu jen stručně, že dr. Beneš, stejně jako já, byl ve spojení s našimi lidmi v Praze, a že skutečně on, tak jako já, representuje to spojení s Čechami. To je naše autorita. Nemluvím jen za sebe, *já mluvím, znaje pravé smýšlení všech stran a hlavních lidí celého národa.* Nemohu zatím mluviti podrobně, nechci, aby doma z toho se někomu stala nějaká persekuce.

Z toho důvodu, že na západě se seznamováním s československou otázkou bylo tolik práce, nemohl jsem sem. Moje zásada byla, že československá věc musí býti nejen věcí ruskou, nýbrž i západu, všech spojenců stejně. A také z těch technických důvodů, jak jsem řekl, přítomnost na západě byla nutná. Je pochopitelné, že spojení s Prahou, Vídní a Uhrami přes Švýcarsko jest nejkratší a tedy nejsnadnější a tudíž organisace v Ženevě a Paříži byla vynucena geografickou i politickou situací. Žádné západnictví, žádné východnictví, nýbrž zdravý smysl a práce! Ale uznávali jsme, že Rusko jako největší slovanský stát by mělo míti zástupce Národní Rady, a z těchto důvodů jsme poslali kol. Düricha a později dra Štefánika do Petrohradu. Já nerad chodím okolo horké kaše. Ale nyní není na čase vzpomínat starých sporů. Vím, že čekáte, že Vám něco o tom povím. Je těžko rozumět, co se to tu vlastně dálo. Já připouštím, že starý režim je spoluvinen, ve slovanských věcech neměl iniciativy a nic neorganisoval.

A což, co jest naším úkolem teď? Na těch chy-

bách se učiti a udělati si možný program. Ten je ve dvou položkách.

Paragraf první: *vojsko. Co nejvíce československého vojska, co největší československou armádu!* Aby svět viděl, že československý národ je proti Rakousku doopravdy. Jen si představte jeden, dva korpusy na frontě; pak se bude o nás každý den dávat bulletin co dělá naše armáda, pak celý svět se naučí, co jsou to Češi a Slováci a pak se již na nás nezapomene. To také byl hlavní úkol posl. Dürricha, za tím sem šel.

Druhá věc vedle vojska jsou *zajatci:* ulevovat zajatcům co nejvíce, starat se o ně, organisovat je. Když chceme mít vojsko, musíme se starat o zajatce. Osvobození zajatců bez toho, že by hned byli zařazeni do vojska nebo na práci, bylo nemožno podle všude platných pravidel mezinárodních. Možno se o zajatce starati, míti organisaci, míti je v evidenci, pomáhat jim ve spojení s domovem, starat se o ně v případě nemoci atd.

Tedy vojsko a starost o zajatce, což je vlastně jedno a totéž.

A *taktika* při tom je dána sama sebou. Teď zejména, když jsme na Rusi propásli již skoro tři roky, teď je již na čase konečně pracovat. A tedy nechme hádek. Ne že bychom zapomněli, ale nechme toho teď, když stojíme před nepřítelem, který na nás střílí. My se nebudeme hádat, místo abychom stříleli do něho. My si ty věci vyřídíme, až na to bude čas po vojně!

Mám ten dojem, kdyby Rakousko bylo posedlé svatým duchem, jako není a kdyby si bylo lámalo hlavu co nejvíce, aby nám škodilo, nemohlo pro sebe vymyslit nic lepšího a pro nás nic horšího, než ty hádky a to, co se zde dálo. Tudíž s tím pryč.

Druhý paragraf: *starat se o nás, o sebe.* Chci tím říci docela jasně a určitě, *nemíchati se do ruských poměrů.* Ne že bychom nesympatisovali, ne že bychom neměli radost z revoluce a demokracie, ovšem *z revoluce pořádku a práce.* Ale my nejsme k tomu povoláni, míchat se do ruských poměrů. Zejména bychom nemohli připustit, *aby se našeho vojska snad užívalo k tomu, dělat nějaký pořádek.* To ať si Rusové vyřídí sami. To není národní egoismus, to je rozumná taktika, daná poměry. My jsme hosty, třebaže u bratra, my prostě respektujeme bratrovu domácnost a nesmíme se mu do ní míchati.

A mám-li říci slovo o budoucnosti, myslím, že situace je dosti vážná. Ale nezoufám. Nikdy jsem nezoufal, nebudu zoufat ani teď. Co a jak se vyvine, zejména zde na Rusi, nikdo neví, a rozumí se, že každý na to myslí. Na jedné straně si představujeme, jak bude, když dosáhneme maxima svých tužeb (československé samostatnosti), ale na druhé straně se musíme také zabývat otázkou, co kdyby to nedopadlo tak dobře a kdybychom se musili spokojiti s minimem? Určitěji řečeno, že by to Rakousko-Uhersko přece v nějaké formě zůstalo a my s ním ještě přece na čas zůstali svázáni. I vybudování samostatnosti nebude lehký úkol, jak si mnozí představují. Nutno vše upraviti po stránce administrativní, politické a finanční a v tom směru bude nesnadná zejména organisace Slovenska. Němci a Maďaři budou nám při tom házeti klacky pod nohy. Bylo by dobře, kdyby lidé se zkušenostmi politickými atd. scházeli se v kroužcích, kde by se o tom věcně uvažovalo a kde by se udělal celý plán. My již v naší kanceláři v Paříži máme celý štáb pracovníků, připravujících projekty, až bude konference mírová. Na kongresu bude zase velmi mnoho

práce pro nás, informační atd. A vůbec příprava administrace nového státu . . .

To je těžký, ale ovšem milý úkol. Velmi nemilý, ale stejně těžký bude úkol, kdybychom byli nuceni zůstati při Rakousko-Uhersku. Ale to vidím již nyní, že nám nebude hůře, jak mnozí myslili, než bylo před válkou, nýbrž lépe. Protože jsme ukázali zuby. Já si pro ten nejhorší případ představuji, že zahraniční organisace zůstane, že nezmizí. My budeme stále a pořád udržovati českou otázku na denním pořádku mezinárodním, aby radikální hnutí doma mělo mezinárodní posilu. A radikálně, to jest proti Rakousko-Uhersku, proti Habsburkům. Jen si to řekněme! My jsme si všichni dost hlavu nalámali, jak bychom se udrželi v tom Rakousku, citovali jsme Palackého, že by se Rakousko musilo vytvořit, kdyby ho nebylo atd. Ve skutečnosti byl to jen strach. Tato válka naučí nás nebát se již a býti radikálními doopravdy. Tudíž v nejhorším případě budeme pokračovat. Jak by se to vyvinulo, co bychom dělali — to je věc budoucnosti. Doufáme, že toho nebude třeba.

Chci zakončiti, že máme naději, — ať již pro případ maxima, nebo minima, nebo něčeho uprostřed — že to s námi půjde dosti dobře. Moje očekávání zakládá se na té zkušenosti, že náš lid doma se choval velmi dobře. Jen si představte: nic se nedovídá, co se venku děje, jen co mu policie předkládá, činí se naň ohromný nátlak, ale nedal se zlomiti. Nikdo z vynikajících lidí nedal prohlášení pro Rakousko-Uhersko. Že se najdou lidé, kteří ze strachu, po případě za peníze dají nějaké prohlášení, to nic neznamená. Faktum je, že naši vůdcové jsou ještě v žalářích a proto všechno to svolávání parlamentu je směšná věc. Je jasné, že Habsburkové jsou v úzkých. Jim záleží na tom, dostat náš národ,

Bez československého národa Rakousko-Uhersko je nic. My jsme byli Rakousko-Uhersko!

A proto těším se z toho a sílí mne to vědomí, že doma postupují stejně, jako my postupujeme zde. Proto můžeme míti naděje do budoucnosti. Neztrácejme naděje, třebas se občas stahují na obzoru i mraky.

To, co jsme vykonali od začátku vojny, opravňuje k slušným očekáváním. Tím končím.

(Čechoslovák č. 98.)

Masarykův vzkaz českým delegátům na stockholmské konferenci v červnu 1917.

1. *Rakousko-Uhersko prokázalo svou neschopnost starat se o národy:*

a) Válkou a svou vojenskou neschopností stalo se *provincií Pruska; je jen formálně samostatným.*

Máme-li jednat s Berlínem, tož raději přímo bez prostřednictví neschopné Vídně.

b) Neschopnost prokazuje toto zasedání parlamentu — v takové situaci ministři vedoucí nemají než staré fráse. Nemají plánu. Netroufají si ho sdělit. Nemůže být nám vhodný.

c) Způsobilo válku proti svým národům. Proti většině. Rakousko tudíž skutečně jest jen státem pro Němce a Maďary.

d) Msta, katanství důkazem, jak národy mu nic nejsou. I Daszyński *odhaduje číslo popravených asi na 60.000!* Nepřítel nemůže řádit hůře. Docela jako po Bílé Hoře pracuje terorem »z Boží milosti«!

2. *Co je Rakousko?*

a) Dynastie. Degenerovaní darmošlapové.

b) Armáda. To jest jen vyšší oficíři.

c) Vyšší byrokracie.

d) Hierarchie.

Klerikální Turecko.

3. *Program Spojenců lepší než Prusko-Rakouska.*

Spojenci opravdovou *demokracii* chtí reorganisaci Evropy na rozumném základě národnostním.

4. Žádáme svůj *stát.* Nejen lokální autonomii. Čechy a Slovensko 9½ mil. K tomu *minority* národní.

Je spravedlivější, aby 3 mil. Němců byly v Čechách, než aby 9½ mil. bylo v popruštěném Rakousko-Uhersku.

5. *Nehlasovat pro válečný budget;* ani krejcaru na válku.

I Němci pochopují již, že válka podniknuta zbytečně!

Ideál Vídně a Berlína je status quo: to jest, sami tím doznávají, že válka byla zbytečná.

Ovšem s jejich stanoviska; ale doufejme, že válka všude posilní demokracii. Toho si ovšem Berlín-Vídeň nepřály.

6. *Nevstupovat do vlády!* Nebrat žádnou odpovědnost za válku na sebe.

7. Teď po ruské revoluci my, Čechové, můžeme *se sblížit i doma s Poláky.*

Zde zahraniční sblížení se stalo: pochopujeme, že máme stejného nepřítele, že nebude nezávislé Polsky bez nezávislých Čech. — Severní slovanská bariera proti Prusku-Rakousku jsou Polsko a Čechy.

8. *S Jihoslovany pokračovat.*

9. *I soc. demokracie musí být pro národnost:* politicky potlačený národ je lacinym dělníkem a do jisté míry stávkokazem pro pracující národ.

Profesor Masaryk ve schůzi Akademického Svazu.

Svaz vysokoškolských profesorů uspořádal 12. června (30. května) schůzi na rozloučenou s francouzským ministrem Alb. Thomasem. Schůze byla navštívena velmi četně. Ministr Thomas přednesl dlouhou řeč o poměru svobodného Ruska k Francii. Po ní člen ústředního výboru Akademického Svazu, prof. N. J. Karějev upozornil shromáždění, že na schůzi je přítomen představitel spojeneckého národa, nacházejícího se pod cizokrajným jhem, známý český politik prof. Masaryk.

Všichni přítomní vstávají a bouřlivým potleskem vítají prof. Masaryka. — Dlouhotrvající potlesk vyzvalo provolání ze středu přítomných: »Ať žije československý stát!«

Profesor Masaryk děkuje shromáždění za uvítání a za projevy uznání. Ukazuje, že demokratickými, humanitními zásadami on rozumí uznání práv nejslabšího jednotlivce i nejslabšího národa. Silní nepotřebují takové ochrany. Jí potřebují právě slabší. Ruská demokracie už uznala toto právo. Profesor Masaryk soudí, že tato válka vede se na ochranu slabších národů a že se zakončí zabezpečením práv těchto národů, mezi něž patří také — Čechoslováci.

Na to promluvil krásnou řeč P. N. Miljukov, který řekl toto: »Třeba-li mluvit o velkém významu zásady o sebeurčení národů, o jeho nejužší spojitosti s nejzákladnějšími úkoly nynější války? Třeba-li mluvit o tom, když zde blízko sedí můj slavný přítel, učitel veškeré mládeže západoslovanské a jihoslovanské — Masaryk? Pouhé jeho jméno připomíná nám náš úkol osvoboditi Čechy a Slováky spolu se Slovinci. A nevrací nás tento úkol k naší

společné odpovědi Wilsonu na konci prosince předešlého roku?

(»Rěč« 15. června [2. června] 1917.)
(Čechoslovák č. 100.)

Německo-rakouský carism pro ruský carism.

Mezi socialisty na západě je rozšířeno přesvědčení, že německý císař roku 1905 radil caru Nikolajovi, aby nepovoloval revoluci a nedával konstituci, totéž jsem slyšel od vedoucích socialistů ruských a Bethman-Holweg v reichstagu dvakrát mluvil proti těmto slechům; poprvé se vyjádřil velmi krátce a neřekl vlastně nic; po druhé, byv provokován řečníkem socialistické minority, mluvil o věci obšírněji. Avšak nevyvrátil mínění socialistů; neb neuvedl nic více, než že prý Vilém radil Nikolajovi, aby zavedl potřebné reformy. Neřekl ovšem, jaké reformy! Potřebnými reformami Vilém jistě nerozuměl zavedení parlamentární konstituce, o něž ruská revoluce usilovala, nýbrž reformy jakožto ventil nespokojenosti; Německo i Rakousko-Uhersko jsou přece klasickým důkazem, že parlament, parlament dokonce volený všeobecným hlasováním, není než poradním sborem na záchranu absolutismu; parlament ve Vídni a v Berlíně nejsou než vězením absolutistického carismu. Realističtí politikové po tolika zkušenostech ve všech státech Evropy nedají se přece již uspokojit konstitucí na papíře; běží o to, jaký je stav skutečných politických mocností a jaký je jejich poměr, zejména poslanců, vlády a dynastie.

Že Vilém nikde a v ničem nezapomíná na monarchistický »obchod«, toho důkazem je přece korespondence před vypuknutím války s Niko-

lajem; zejména v telegramu ze dne 28. (15.) července psal proti Srbsku: »Ty souhlasíš se mnou, že my oba, ty i já, jako všichni suveréni, máme společný zájem . . .«

O Vilémově názoru na obecný monarchický zájem a v jeho poměru k ruské revoluci mohu uvést svědectví rakouského zahraničního ministra hr. Czernina.

V letech devítistých hr. Czernin, žijící na svém statku Vinoři u Prahy, psával řadu zápisek arcivévodovi Franz Ferdinandovi. Jedna z těchto zápisek, věnovaných rakousko-uherské politice vnitřní a zahraniční, byla psána v době, kdy vlivem ruské revoluce Rakousku se dostávalo všeobecné právo hlasovací. Hr. Czernin byl proti tomu. Nelíbilo se mu, že tím do parlamentu dostane se větší počet českých dělníků; neboť pokládal Čechy za národ nejméně dynastický. Jeho plánem bylo stlačit práva česká stejně jako práva maďarské šlechty a zcentralisovat říši pomocí Němců. (Hr. Czernin přes svůj český původ je Němec, jak jednou o sobě důrazně prohlásil.) Hr. Czernin neostýchal se radit použít k reorganisaci Rakouska meče; jestli by došlo k boji, věřil, že pomůže Rakousku Německo a Rusko, mající interes na udržení a sesílení rakouského monarchismu. Podle hr. Czernina dynasticko monarchické zájmy všech monarchů jsou právě tak internacionální, jako zájmy sociální demokracie. Téhož názoru, píše hr. Czernin ve své zápisce — je také císař Vilém, s nímž o ruské revoluci 1905 mluvil na honě. Císař při té příležitosti se vyjádřil, že, kdyby r. 1905 ruské revoluci se bylo podařilo svrhnouti carism, oba monarchické státy Německo a Rakousko byly by musily v zájmu vlastních dynastií přispět chroženému carismu v Rusku.

K tomu císař Vilém byl odhodlán a připraven. Neboť padá-li trůn v jedné říši, má to za následek kolébání trůnů v říších ostatních, zejména sousedních. Od této vzájemné politiky dynastických interesů nemohou Rakousko a Německo upustit nikdy, byť se jich zájmy jinde i křižovaly; zájem dynastie musí ustoupit všem ostatním zájmům.

Podle tohoto svědectví hr. Czernína jasně vysvítá, jak uvedené Bethman-Hollwegovo prohlášení bylo neupřímné a kusé.

Toto svědectví hr. Czernina mám zajištěno osobou, která několik zápisek hr. Czernina pozorně četla a mně obsah jejich písemně sdělila; nejmenuji ji, ačkoliv jsem oprávněn podle potřeby ji jmenovat. Reakční názory hr. Czernina jsou známy většímu počtu politiků; nečekám, že by hr. Czernin mého svědka si troufal desavuovat.

T. G. Masaryk.

(Originál tohoto článku vyšel v »Edinstvu« dne 13. června [31. května]).

(Čechoslovák č. 101.)

Organisovat politické strany?

Dostávám s několika stran dotazy, nemají-li se organisovat politické strany; tu i tam se nadhazuje, že by vedoucí organisace měly svým složením odpovídat početnosti stran.

Válka a její následky podaly všem stranám docela nové úkoly a proto se musejí strany a jejich výkonnost posuzovat podle těch úkolů. Jakmile vyhlášena válka, všechny strany přestaly fungovat; vláda zakázala veřejné schůze, zakázala i schůze výborů a velmi brzo nastalo potlačování listů a

orgánů stran. Válka proti Srbsku a Rusku ihned stala se také válkou proti českému národu — byly pronásledovány všecky strany a listy; to samo sebou sblížilo strany, ale hlavní sblížení stalo se německo-rakouským programem války. Nastal nový úkol, čelit tomuto programu a jeho uskutečňování.

Nebudu se rozepisovat o tom, co se dálo a co se děje doma. Máme doma jednotný Svaz všech stran a jak vidíme z prohlášení jednotlivých poslanců, máme jednotný politický cíl a jsme za jedno o taktice. A jsou-li různé názory o taktice, tato různost nepřekáží jednotě hlavního národního programu — odhodlání zabezpečit úplnou politickou samostatnost československého národa. K tomu účelu je třeba moci a proto je spojení všech národních sil téměř samozřejmým příkazem. Skutečně nemůže tuto situaci charakterisovat nic lépe, než nedávná řeč poslance Šmerala, nabízejícího národně-sociálním dělníkům sjednocení: poslanec Šmeral byl před válkou znám jako vášnivý odpůrce národních sociálů.

Za hranicí ve všech zemích česká a slovenská emigrace má své nové úkoly dávané zemí a jejími poměry; část emigrace se postupem doby naturalisuje, stává se občany nové vlasti. Přijímá pak přirozeně úkoly nové vlasti. Zde v Rusku je proto jistý rozdíl mezi občany ruskými a zajatci. Tento rozdíl je ve skutečnosti tak značný, že byl pociťován v celkovém hnutí osvobozovacím. Čech, státní občan ruský, mohl by se hlásit k některému směru ruské sociální demokracie, ale doma těch směrů nemáme. Je na př. vyloučeno, aby český sociální demokrat zajatec hlásil se k Leninovi a jeho poraženství.

Česká emigrace a zejména veliký počet zajatců

na Rusi mají trojí úkol. Jednak musí obstarávat své rozmanité administrační potřeby, vznikající tím, že jsou formálně občany Rakouska a věcně přáteli Ruska a spojenců (úkol konsulární). Vedle toho se musí organisovat pro své potřeby společenské, vzdělavací, hospodářské a j. (úkol spolkový). A konečně je všem společný úkol politický, osvobozovací (úkol diplomatický).

Pro řádný tento úkol není podmínkou příslušenství ke stranám doma; jsou to vesměs úkoly nové, vyžadující pochopení a poznání nové situace a práce podle té nové situace. Za hranicí je nám třeba *pracovníků*.

Tak jsem posuzoval poměry od té chvíle, co jsem přijel z Prahy do ciziny a tím jsem se řídil. Ba já jsem si s počátku ani neuvědomil, že jsem pracoval s mladočechem, s národním sociálem a se sociálním demokratem, neboť to byli jsme první pracovníci ve Švýcarsku a v Paříži a nikomu z nás nenapadlo klást na své stranictví nějakou váhu. Pracoval kdo byl a kdo uměl. Všude — v Ženevě, v Paříži Londýně atd. — oddělila se sama sebou práce konsulární a spolková od diplomatické; nastalo přirozené rozdělení práce a při tom součinnost.

Na západě v celku práce se organisovala brzy a jak vidno, úspěšně; podali jsme svými úspěchy průkaz patřičné způsobilosti; na Rusku nebyla věc tak snadná, ale i zde dospěli jsme k poznání, že je v prvé řadě třeba *pracovníků*. Tím se musíme řídit. Rozbroje zdejší nebyly zapříčiněny rozdílem politických stran, nýbrž osobami, poměry místními a rozdílem v nazírání občanů ruských a českých. Podle spravedlnosti musí se ještě připustit, že oficielní Rusko vnášelo také v naše řady jistý roz-

ruch, ačkoliv bych vliv ruské vlády nechtěl přepínat.

Organisování domácích politických stran, při daných komunikačních poměrech vyžadovalo by mnoho práce a peněz a politická činnost by byla skrovná. Vezmeme konkretní příklad. Jak by zde na Rusi mohla působit strana agrární, nebo některá strana měšťácká? Připouštím, že strana sociálně demokratická by mohla míti vliv na socialisty ruské a že by mohla podporovat náš politický cíl. Nechci rozhodovat, není-li již pozdě. Na žádný způsob politické strany nesměly by ohrožovat organisovanou již práci, jejich úkol by byl hlavně společenský, vzdělávací, hospodářský.

T. G. Masaryk.

(Čechoslovák č. 101. 3. července.)

Našim zajatcům.

Dostávám z četných zajateckých táborů, od skupin i jednotlivců, pozdravná přivítání; odpovídám na každý telegram a list, ale obávám se, že mé odpovědi se opozdí, některé se snad ztratí, jako že nejsem jist, že se neztratily projevy mně poslané. Proto obracím se ke krajanům veřejně, děkuji každému a všem za srdečný pozdrav. Kdybych směl hovět svému přání, objížděl bych jednotlivé tábory a místa, kde jste shromážděni nebo na práci, abych s vámi ústně mohl promluviti o naší společné národní věci a abych se s Vámi potěšil. Třeba že jsem nebyl zajat na frontě, jsem ve vyhnanství a spojuje mne s Vámi stejný osud a stejný politický a národní cíl.

Abych k tomu cíli přispěl, přišel jsem na Rus.

Z projevů vašich vidím, že toužíte po politickém uplatnění svých sil. V témže smyslu pracuji i já zde na místech rozhodujících, jak bychom nejúčinněji přispěli k osvobození svého národa. — Budu vám brzy moci předložiti výsledek zdejších porad; zatím buďte přesvědčeni, že nezapomínám vás ani na okamžik a že k vám nemohu jen proto, že moje politické úkoly mne zadržují v hlavním městě.

Přeji Vám od srdce všeho dobrého.

T. G. Masaryk.

(Čechoslovák č. 101.)

Nastoupení ruského revolučního vojska je zahájeno. Dobrovolníkům československé brigády připadl čestný úkol v prvých řadách ve společném rozmachu svobodné armády zúčastniti se boje pro zabezpečení toho, čeho dobyla revoluce.

Dobrovolníci, s nadšením a vděčností přijali jsme zprávy o vašem hrdinství v tak rozhodné chvíli pro Rusko i pro nás. Pomněte, že všechen ujařmený národ s nadějí a vírou obrací své zraky na vás, volné v svojich činech syny, a očekává od vás, že mu přinesete osvobození z rakousko-uherského jha. Jsme hrdi u vědomí, že potomci Husitů, bojovavších ve jménu svobody, spravedlnosti a národní svéprávnosti, vykonali a vykonají svou povinnost vůči národu, demokracii a lidstvu.

A vy, ostatní krajané, které osud zanesl do bratské země, pomněte, že národ vás volá k hrdinským činům, že vy všichni, chcete-li býti hodnými jména svých otců, jste povinni účastniti se ve společném boji za svobodu a demokracii!

Za Československou Národní Radu

(Čechoslovák č. 101.) T. G. Masaryk.

Odpověď Masarykova na pozdrav vojska u příležitosti vítězství u Zborova.

Drahým vojínům a důstojníkům našeho vojska srdečné díky. My všichni provázíme jich nastoupení s blahoslavením. Víme, že splní svoji povinnost vůči vlasti. Oni jsou nejen chrabří, ale také ukáznění, jejich oddanost společné věci je nám všem příkladem. Ať žije svobodná Rus! Ať žije svobodný československý národ!

Masaryk.

(Čechoslovák č. 101.)

Prof. Masaryk československé střelecké brigádě.

Bratři!

Svou husitskou chrabrostí zjednali jste si uznání Ruska a celého spojeneckého světa; dokázali jste přátelům i nepřátelům, že náš národ je navždy rozhodnut domoci se své národní a politické samostatnosti. Vaše činy na bojišti dávají pravý smysl požadavkům našich poslanců ve vídeňském parlamentě. Vy jste živý protest proti protislovanskému a protirománskému Rakousko-Uhersku a proti věrolomné dynastii, spojivší se proti právu, úmluvám a slibům s Němci a Maďary v prvé řadě proti Čechům a Slovákům. Vykořenili jsme všichni poslední zbytky důvěry v dynastii a státníky, kteří se otrocky poddali pruskému všeněmectví.

Vzpomínáme vděčně bratří, kteří padli v boji za svobodu a demokracii našeho a celého slovanského národa; vzpomínáme jich v zármutku, ale hroznější je osud těch tisíců mučedníků, které katanská mstivost Vídně a Budapešti nám odpravila doma.

Nezapomeneme nikdy těchto obětí. Nezapomeneme těch, kteří úpí v rakouských žalářích, nezapomeneme těch, které rakouské vojenské a civilní úřady stále a krutě pronásledují. Komedie s neúplnou amnestií na splátky nás nezmýlí.

Bratři! Jsme s Vámi spojeni v horoucím úsil. a neúnavné práci pro samostatnost našeho národa, jsme s Vámi za jedno v mužném odhodlání přinést každou oběť za uskutečnění našich národních ideálů — svobodné, nezávislé vlasti v svobodné, nezávislé Evropě. Pryč každá nadvláda národu a třídě, pryč pruský militarism, pryč Habsburkové a jejich násilnický stát, živořící z milosti Berlína, jako předvoj pangermánského světového panství.

Čechové, Slováci, vpřed!

(Čechoslovák č. 102.) T. G. Masaryk.

Prof. Masaryk ministru vojenství Kerenskému.

Blahopřejeme Vám k postupu, jedinému správnému prostředku boje s nepřítelem. Jsme rádi i tomu, že naše dobrovolnická vojska se účastnila tohoto slavného a odpovědného činu ruské armády. (Čechoslovan č. 28.)

Prof. Masaryk generálu Brusilovovi.

Blahopřejeme ve Vaší osobě ruské armádě k vítězství. Jsme šťastni a děkujeme Vám, že jste naše části uznali za hodné zúčastniti se tohoto slavného a pro Rusko i Slovany významného činu. V Rusku dlící ostatní členové našeho národa jsou hotovi připojiti se ke svým druhům-hrdinům v boji, a doufáme, že budete nás podporovati v uskutečnění naší tužby. (Čechoslovan č. 28.)

Mnoho píše se o Zborově. Krásně a přesně vytčen byl jeho význam politický. Vylíčena byla podrobně jeho historie. Na propagační jeho význam též bylo ukázáno. Citována byla vřelá slova, jimiž president Masaryk, tehdy ještě předseda Československé Národní Rady, odměnil své revoluční vojsko.

Těžko je však přes to těm, kteří neprožili tehdy bezprostředních dojmů, plně pochopiti význam a smysl Zborova, procítiti onu radost a úzkost, jež chvěla se ve slovech telegramu prof. Masaryka vojsku: »S nadšením a vděčností přijali jsme zprávu o Vašem hrdinství v tak rozhodné chvíli pro Rusko i pro nás.«

Dny 1. a 2. července opravdu byly rozhodné. Nikdo nechápal více vážnosti chvíle, než Masaryk. On to byl, jenž nedlouho před tím v dopise anglickému žurnálu »Times« vyzýval spojence, aby pro válečné operace nepočítali s Ruskem. On to byl, jenž znal, odkud Rusko jde a kam se řítí.

Ovzduší, jež dýchalo zázemí ruské, bylo těžké, dusné. Stahovala se mračna, jež věštila zlou bouři. Nespokojenost v zemi rostla, bolševická agitace získávala přívrženců. A v den, kdy na frontě rozlehly se první výstřely, oznamující počátek nástupu ruské armády, ulicemi petrohradskými valily se ohromné zástupy, mlčky nesoucí plakáty: »Dolů politiku nástupu! Všechnu vládu sovětům!«

Jen zpřítomníme-li si tyto okolnosti, pochopíme onu bezmeznou radost, jíž pocítil Masaryk při zprávě o vítězství naší armády. Vždyť byl to poslední okamžik, kdy naše vojsko dostalo možnost,

rozhodným úderem vybudovati základ naší revoluční tradice vojenské a zaručiti tím úspěšný vývoj vojska ve všech směrech.

Masaryk věděl, že brigáda při nástupu ruské armády zasáhne v boj, věděl, že na tomto boji závisí mnoho, velmi mnoho, 2. července došly zprávy o prvních vítězných bojích ruské armády. O naší brigádě zprávy nedošly... Těžkou, bezesnou noc ztrávil Masaryk... Druhý den po obědě šel si odpočinout. Šel jsem zatím do redakce Čechoslováka. Na Něvském prospektu okolo výkladní skříně žurnálu »Russkaja Volja« zastal jsem shluk lidí. Právě byly vyvěšeny nové telegramy z fronty. Začal jsem čísti, když došel jsem k místu »vojska ...československé brigády atd.« ovládl mne nepopsatelný pocit. Nohy ztuhly, hrdlo se sevřelo. Chtěl jsem běžet a místo toho ještě několikrát přečetl jsem oněch několik řádek, jež tolik znamenaly v našem revolučním boji proti Rakousku. Na konec přec jen jsem odtrhl oči, rozhlédl se po zástupu a rozběhl domů, nedbaje udivených zraků promenujících na prospektu. Doběhl jsem téměř bez dechu; zatelefonoval ihned do »Čechoslováka« a chvěje se radostí, šel jsem ohlásit Masarykovi radostnou zprávu.

Masaryk, unavený bezesnou nocí, uvítal mne starostlivým pohledem. Jakmile jsem však vyhrkl, oč jde, beze slova vzal kabát a již jsme byli na ulici. Tam ještě jednou si dal opakovati zprávu. Ještě jednou přečetl si ji ve »Večerním Vremeni«, jež po ulicích již prodávali. Ani to mu však nestačilo. »Chci vidět vývěsku v redakci«, jen stručně řekl a opět rychle kráčel dál.

Teprve přečtení vývěsky jej plně uspokojilo. Přehlédl ještě zástup tlačících se kolem redakce, aby sám přesvědčil se o dojmu, jakým na ně

zpráva působí. Zavolal »izvoščik« »Bassejnaja 6« a když jsme usedli, obrátil se ke mně a řekl mi s nezapomenutelným úsměvem, v němž bylo tolik štěstí a víry: »Jednou za čas si to můžeme dovolit.«

Uvítání na Bassejné, v redakci »Čechoslováka«, podobalo se vítání lidí, kteří ztratili rozum. Objímali Masaryka. Tančili, skákali na stůl, křičeli jeden přes druhého. Masaryk se jen usmíval. Byl šťasten!

Jakmile ztichla poněkud bouře nadšení, usedl ve vedlejším pokoji za stůl a psal. Psal dlouho — a za hodinu na to odnášel jsem na hlavní poštu jeho obšírné telegramy vojsku, do Francie dru Benešovi, do Anglie jeho dceři Olze a A. Brožovi, do Ameriky Tvrzickému. Nebylo v nich méně štěstí a víry, než v úsměvu, s nímž pohleděl na mne v izvoščiku. (Venkov 2. července 1919.)

Rakousko-německá intrika.

(Beseda s prof. Masarykem.)

Intrika, kterou nyní vede Vídeň a Berlín, je velmi rafinovaná, ale nezklame nikoho z lidí, kteří rozumějí rakouským a německým věcem a znají politiku obou vlád.

Celá historie s německou vnitřní krisí, s Erzbergrovou řečí v reichstagu a s katolicko-socialistickým voláním po reformách, vychází z klerikálně-zpátečnických kruhů Vídně za ochotné a účinné pomoci Berlína. Ta intrika umožnila císaři Vilému, Hindenburgu a Ludendorfu zahodit »vymačkaný citron«, Bethmanna-Hollwega a přejíti k otevřeně sesílenému zpátečnickému směru.

Jmenování Michaelise je vítězství korunního prince, von Tirpitze a generálního štábu. Jen

naivní lidé mohou něco čekat od p. Scheidemanna a spol. a od katolického klerikálního centra.

Jestli Německo nebude rozbito, nevzdá se svých dobývačných plánů. Avšak aby oklamalo vlastní lid, neutrály i spojence, ať už pomocí svého centra (katolíků) či pomocí Rakouska, pouští Německo do světa znovu prázdnou, nepřesnou formuli o míru a říká: »Tak vidíte, my chceme mír, ale spojenci nechtějí.« To jim umožní vymačkávat svůj lid ještě více, dostat nové vojenské úvěry a sesílit vedení války.

Tentýž klam provádí se v Rakousku. Tam chtějí oklamat i Evropu, i vlastní národy, mezi kterými vládne všeobecná nespokojenost. Ty amnestie, to slibování nového kursu, to vše je úskok a klam. Vídeň slibuje nové ministerstvo, složené v poměrném počtu ze zástupců všech národů: Němců, Poláků, Čechoslováků, Jihoslovanů atd. Avšak vedle tohoto ministerstva tvoří se ve Vídni malý kabinet, který přirozeně bude, jako dříve, vládnout vším bezkontrolně, zatím co »velký kabinet« bude se ukazovat světu, bude »žvanit v parlamentě« atd. Podle Koerbrovy zásady »stát především musí žít«, a potom teprve se může zabývat všelijakými hloupostmi, jako opravami a podobnými sny.

Taková je podstata výpravy Erzbergra a spol. v Berlíně, odtud příliv »mírumilovnosti« a reformního zápalu ve Vídni. Berlín a Vídeň jdou ruku v ruce; osud je svázal a Německo nepustí ze svých rukou porobeného spojence s 51 milionem obyvatelstva, který mu dává volnou cestu do Bulharska, Turecka a Malé Asie — na světové tržiště.

O událostech posledních dnů v Petrohradě (15. až 18. [2.—5.] července) vyslovil se prof. Masaryk stručně, ale určitě:

Lidé, kteří se zdráhají bojovat proti Rakušanům

a Němcům a ozbrojení po zuby vrhají se na ruské občany a střílejí do nich, sami ukazují, komu slouží!

(Večerněje Vremja 19. [6.] července 1917.)
(Čechoslovák č. 106.)

Prof. Masaryk na cestách.

Prof. Masaryk koncem července opustil Petrohrad, aby navštívil stan hlavního vrchního velitele, dále Bobrujsk, Kijev a brigádu na frontě.

Dne 27. (14.) července navštívil náhradní batailon v Bobrujsku. Batailon na jeho uvítání byl celý na náměstí sešikován v plném počtu. Prof. Masaryk obešel celý batailon, pozdravil roty, načež batailon před ním defiloval. Při obědě na počest prof. Masaryka byl přítomen velitel posádky a předseda místního Výkonného komitétu, lékař Domogarov. Domogarov jménem Výkonného komitétu pozdravil Masaryka a vyzýval k vytrvalosti v boji. Prof. Masaryk poděkoval za jeho přivítání a řekl, že Češi, kteří vždy měli rádi Rusy, teď v neštěstí budou je míti ještě radši. Československé důstojníky a vojáky povzbuzoval, aby stvořili pravou, vojenskou demokracii.

Z Bobrujska 28. (15. července odejel do Kijeva, načež navštívil také Borispol. O tom podáme zprávu příště. (Čechoslovák č. 105.)

Prof. Masaryk v doplňovacím praporu.

V historii našeho vnitřního života zůstanou nezapomenutelnými dny 27. a 28. (14. a 15.) července. V tyto dva dny hostili jsme u sebe v B[obruj-

sku) předsedu naší zahraniční Národ. Rady, posl. prof. Masaryka. Na jeho návštěvu připravili jsme se, jak náleží vojsku, jež v historické březnové době označilo jeho za nejvyššího vůdce a jediného národního representanta za hranicí, a proto také pocty, jakých se mu u nás na uvítanou dostalo, byly takové, jaké se dostávají ve svobodných státech jen hlavám, zasloužívším si presidentský stolec.

Prof. Masaryk přibyl k nám v průvodu gen. sekretáře ruské odbočky N. R., Jiřího Klecandy, z hlav. stanu vrch. velit., v pátek 27. (14.) července o 6. hod. večerní. Dům, ve kterém byl laskavostí a na pozvání našeho přítele, řed. gymnasia p. Godyckého-Cvirko, ubytován, byl vkusně vyzdoben a označen našimi prapory. Po celou dobu pobytu střídala se před bytem čestná stráž naší poddůstojnické učebné komandy.

Po krátkém oddechu ve svém bytu odebral se prof. Masaryk na naše cvičiště, kde jsme ho očekávali skoro do jednoho seřazeni po svých oddílech. V barácích zůstaly ojedinělé stráže. Jakmile se objevil prof. Masaryk, hudba naše zahrála národní hymnu, načež mu vyšel vstříc velitel garnisony, generál-major Maksimovič-Romanov. Potom mu podával raport o vystrojení bataillonu velitel jeho, pluk. Makarov. Prof. Masaryk v průvodu obou vysokých důstojníků obešel všechny oddíly a s každým zvlášť se pozdravoval. Hromové, jednohlasné »Na zdar« bylo mu vždy v odpověď. Po skončené prohlídce prošly všechny oddíly před prof. Masarykem ceremoniálním pochodem.

Naše cvičiště je nerovné a hluboce písčité, takže nedá se na něm provádět takový slavnostní pochod bezvadně, než to nebylo závadou tohoto neobyčej-

ného aktu. My aspoň jsme toho necítili, nýbrž hleděli jsme každý při svém procházení projeviti svoji odhodlanost, svoji vůli a sílu. Naše upřené hledy říkaly našemu vůdci jasně, že jdeme za ním, jen za ním, a že jsme odhodláni na všechno. Byla to povznášející chvíle! Neradi jsme opouštěli cvičiště.

Krátce potom konán v garnisonním důstojnickém sobrání slavnostní oběd. Přítomen byl celý důstojnický sbor a z mužstva z každého oddílu po čtyřech zástupcích. Jako hosté byli přítomni generál-major Maksimovič-Romanov, předseda ispolnitělného (výkonného) komitétu dr. Domogarov a řed. gymn. Godickij-Cvirko. Vchod i sál sobrání byl opět vkusně vyzdoben, v sále rozvěšeny některé cenné prapory jednotlivých dobrovolnických skupin. Při obědě hrál bezvadně slovanské skladby náš smyčcový orkestr. Prof. Masaryk mezi obědem se seznamoval s jednotlivými důstojníky a námi — vojáky, i bylo vidět, že má veliký zájem o to, jak žijeme. Co si myslí a co od nás čeká, bylo jasně vidět z odpovědi, kterou dal na zdravici, pronesenou předsedou ispolnitělného komitétu, ušlechtilým naším přítelem, drem Domogarovem. Dr. Domogarov vítal prof. Masaryka vřelými slovy jako starého známého ruské společnosti, přál našim snahám zdaru a vyzýval nás, abychom neklesali na mysli pod tíhou posledních nešťastných událostí na bojišti. Třebas je to neštěstí veliké a zahanbující, jež stihá nyní Rusko, přece jen je to hrubá vlna, jež se musí vyrovnat a Rusko se opět vzpamatuje. Prof. Masaryk, děkuje za pozdrav, zdůraznil, že jsme, *my Češi, měli Rusy vždycky rádi a nyní, čím hůře se jim daří, tím více je máme rádi.* Nám pak vytkl za úkol nynější doby, abychom vypracovali pravou demokracii, pravý demokratický poměr mezi důstojnictvem a mužstvem. Oběd

zakončen zdravicí generál-majora Maksimoviče-Romanova.

Po půl 10. hod. večerní sešlo se obecenstvo na koncertní a divadelní večer. Výkonnost všech účinkujících bratří byla pod vlivem slavnostní nálady vzorná a jen bylo litovat, že následkem pokročilé doby nebylo možno předvésti více. Smyčcový orkestr opět exceloval. Zpíval pěvecký kroužek. Zpěváci-sólisté, bři Pejčoch, Jelínek a prap. Sýkora zpívali též. Br. Menger přednesl několik svých improvisací.

Sokolové pod vedením br. Steinera cvičili vzorně. Program byl uzavřen zdařilým obrazem ze Zlaté studně »Staropražské písničky«, serie č. I. Profesor Masaryk celý program pozorně sledoval a bylo patrno, že zajímá se o jednotlivé účinkující bratry. Zejména dlouhou rozmluvu věnoval br. kapelníku Skládalovi.

Rozcházeli jsme se v povznesené náladě půl hodiny po půl noci, abychom zase druhého dne po 8. hod. ranní očekávali našeho drahého vůdce mezi sebe. —

V sobotu 28. (15.) července byl ustanoven bataillonní meeting. My všichni bratři jsme se shromáždili v březovém háji, vroubícím naše cvičiště. Zaujali jsme místo na homolovité výšině a seskupili jsme se zde, že jsme si mimoděk mnozí připomínali doby táboru na Kozím Hrádku . . . Příjezd Masarykův jsme uvítali zpěvem hymny »Kde domov můj«. Zpěv se nesl velebně lesem a celým přilehlým cvičištěm. Rozestoupili jsme se pak a propustili jsme prof. Masaryka s jeho průvodem na vrchol vyvýšeniny, námi obstoupené, kde ho několika prostými slovy uvítal jeden bratr ze 3. setniny. Prof. Masaryk, děkuje za přivítání, pravil: »Právě jste zpívali »Mezi Čechy domov můj«.

Také Machar kdesi o tom tak mluví, že kde je nás více pohromadě, je naše domovina. A my opravdu dnes, kdy je nás tak mnoho pohromadě, cítíme se jako doma.« Přicházeje k hovoru o naší revoluci, táže se: »Kdo začal tuto revoluci? Tu začali jste vy, čeští vojáci, již doma, začal ji český lid, a ne my, politikové.« Připomíná, co zažil a viděl s počátku války sám v Praze, jak se vše vyvinovalo a přešel k nynější fási našeho otevřeného branného odporu. Naše oběti nebudou marny, padnou na váhu. Prolévá se naše krev a »krev není voda«! Několik takových úspěchů jako u Zborova a naše věc bude vyhrána! Prof. Masaryk přeje všem, aby brzo společně vrátili se do osvobozené české země! Potom procházel řadami našich vojáků a rozmlouval s jednotlivými skupinami. Bratři mu kladli otázky o věcech, jež je tížily, někteří vypravovali o svém životě v zajetí, druzí, kteří byli již účastni našeho postupu, o jeho podrobnostech, byli zde již i účastníci ruského ústupu z Haliče . . . Čas nedovoloval dlouhého zdržení a proto asi po hodině odebral se prof. Masaryk k prohlídce baráků a bataillonního okolodku. V okolodku rozmlouval s nemocnými a zajímal se o mnohé podrobnosti. Na ukázku byl proveden jedním barákem 3. setniny. Bratři zde bydlící tvořili špalír, kterým prof. Masaryk procházel. Pak prošel průčelím všech baráků, jež byly pečlivě vyzdobeny guirlandami, prapory, obrazy našich vítězníků, nebo nápisy různých hesel. Krátký čas pobytu bohužel nedovolil, aby někteří z bratří předvedli sportovní hry, jež si připravili k uvítání; prof. Masaryk kolem 11. hodiny rozloučil se s naším cvičištěm a odejel do našeho důstojnického sobrání. V sobrání gen. tajemník p. Klecanda podal shromážděnému důstojnictvu referát o krocích, jež odbočkou N. R. podniknuty ve pro-

spěch českého vojska. K tomuto referátu připojila se krátká debata, jíž se též zúčastnil prof. Masaryk. Po krátkém obědě se počal prof. Masaryk s námi loučiti. Jménem přítomných mu poděkoval za vzácnou návštěvu dr. Fouska. Děkoval zejména za práci, kterou koná ve prospěch nás všech a která je již dnes tak významná, že jí budeme vděčně vzpomínati nejen my všichni přítomní, ale i ti ostatní budoucí... Prof. Masaryk rozloučil se výzvou ku další úsilovné práci. Po 2. hod. odpol. odejel přes Rogačov do Kijeva. —*a.*

(Čechoslovan č. 33.)

Prof. Masaryk v Kijevě.

Čekali jsme na prof. Masaryka v Kijevě jako na boží smilování. Čekali a těšili se, strašně se těšili. Všichni se těšili. Masaryk je dnes širokým masám našeho lidu stělesněním ideje československé, jak jí žije dnes každý poctivý náš člověk. Masaryk je výrazem našeho boje proti Rakousko-Uhersku a nejlepší zárukou, že ten revoluční boj skončí vítězně, že konečný úspěch nahradí všechny naše oběti, všechna naše utrpení.

Do Kijeva přijel prof. Masaryk v průvodu sekretáře Odbočky Československé Národní Rady, Jiřího Klecandy, v neděli 29. (16.) července ráno, úplně neočekávaně. Zpráva o jeho příjezdu rozlétla se městem jako hromová rána. Odpoledne byla Stromovka plna místních krajanů, zajatců i vojáků. Čekali na Masaryka. Hlava na hlavě. Čekali všichni trpělivě. V té trpělivosti bylo všechno: i láska, i úcta, i oddanost. Masaryk byl pozdraven nadšeně vojáky i všemi shromážděnými. Svátek očí a radost srdcí! Malým proslovem o významu

našeho národního boje uvedl se prof. Masaryk do shromáždění.

První návštěvu v neděli odpoledne vykonal Masaryk v lazaretech u našich raněných. Byla to potřeba jeho srdce, promluviti nejprve s těmi, kteří nejvíce vykonali a nejvíce obětovali. Navštívil Cyrillomethodějský a sedmý zemský lazaret, kde za vzorné péče MUDra V. Girsy a MUDra B. Richtra je ošetřováno několik set našich raněných dobrovolců. Masaryk obcházel zvláště všechny těžce raněné. Kdo mohli, shromáždili se potom kolem »tatíčka« a vyslechli krátkou zprávu o stavu našeho hnutí. Zářily tváře našich hochů, plály oči, jako kouzlem zmizely všechny bolesti a strasti a ze všech mluvilo odhodlání, vrátiti se co nejdříve do milované brigády. A ze všech hochů máte jeden dojem: jsou jaksi zdravější, než jejich okolí. To nadšení a víra je sílí. V obou lazaretech podal Prokop Maxa zprávu o skutečném stavu věcí na frontě, zejména o potěšitelném faktu, že naše brigáda se chovala za ústupu neméně vzorně než při nástupu a že si získala ještě větších sympatií jak nejvyššího ruského velení, tak i těch vojenských částí ruských, které nezapomněly na čest ruského národa a neustoupily před nepřítelem. Jméno Čechoslovák a naše červenobílá stužka je nejlepším doporučením a legitimací na frontě. Ztráty v brigádě nejsou takové, jak se původně myslilo, zejména padlých je poměrně malé procento. Většina je raněných — rány lehké. Všechny ztráty činí asi 30 proc. Pluky stojí na frontě. Smýšlení u nich pevné, odhodlané. Nábor pokračuje úspěšně.

V pondělí 30. (17.) července byla schůze výborů místních spolků v Československém Úvěrním Ústavu. Podán výklad o současné situaci světové

a o našem hnutí. Spolky podávaly referáty o své činnosti. A čile se debatovalo.

V úterý vykonal Masaryk návštěvy u velitele kijevského vojenského okruhu plukovníka Oberučeva a náčelníka města Kijeva generála Cicoviče. Oba slíbili plnou podporu naší vojenské akci a vyslovili se s největším uznáním a vděčností o činnosti brigády. Dřívější nedorozumění, pokud byla, jsou nyní definitivně vysvětlena a odstraněna.

Ve středu navštívil Masaryk důstojnický lazaret na Stolypinské ulici, jakož i kanceláře Odbočky Národní Rady a Svazu, kde se podrobně informoval o stavu agitace. Téhož dne byl veliký tábor lidu v nádvoří university za účasti nejméně osmi tisíc posluchačů. Byla to snad nejimposantnější naše manifestace za celou dobu války. Prostorný dvůr universitní byl plný, že by jablko nepropadlo. A naprosté ticho po celou dlouhou dobu Masarykovy řeči. Tábor zahájil red. David, předsedou zvolen Skoták. Úvodem zazpíval pěvecký sbor dárnický Smetanovo »Věno« a »Pozdrav«. Masarykova řeč byla vyslechnuta s napjetím a zanechala nevyhladitelný dojem ve všech svou jasností, určitostí a přesvědčivostí. Posluchači ocitli se uprostřed ohromného světového dramatu, pochopili nutnost našeho revolučního boje jasně a poznali a uvědomili si, že smír s Rakousko-Uherskem a dynastií habsburskou není možný. A u všech posluchačů byla jedna mysl, jedno odhodlání: neustoupit, nepovolit, dobojovat! Po Masarykově řeči promluvil redaktor David. Vyzýval ke vstupu do organisace a do vojska. Hluboce procítěnými slovy děkoval prof. Masarykovi za práci a líčil oddanost a lásku československých zajatců ke svému vůdci. Krátkým doslovem odpověděl Masaryk. Bouře potlesku, volání na zdar — a potom, celé shromážděž-

ní zpívá vážně, s hlubokým pohnutím »Kde domov můj«. Bylo již pozdě večer, k 10. hodině; z černé massy svítila jen bílá čela a zářily oči. Dvůr universitní je velmi akustický. Snad nikdo z nás neslyšel ještě tak zpívat »Kde domov můj« jako zde. Měl jsem dojem, že nás musí být slyšet tou tichou, krásnou letní nocí až do Prahy. Byla to modlitba a hrozba zároveň, válečná píseň odhodlaného národa. A uvědomili jsme si, co to znamená: 8000 českých a slovenských mužů, občanů rakousko-uherských, voličů, přísahalo boj, boj do plného vítězství proti Rakousko-Uhersku a Habsburkům. To jsou chvíle dějinné.

Příjezd prof. Masaryka byl zaznamenán všemi kijevskými časopisy. Dziennik Kijewski přinesl dlouhý článek o jeho činnosti. Poslědnija Novosti interview. Prof. Masaryk je zaměstnán od rána do večera přijímáním návštěvníků z kruhů českých i ruských, jakož i zástupců ostatních zde žijících národností.

Zpráva o jmenování gen. Kornilova generalissimem ruské armády vyvolala v našich kruzích nadšení a uspokojení. Prof. Masaryk poslal gen. Kornilovi tento projev:

Československé vojsko a československá společnost vůbec upřímně a s hlubokou radostí blahopřeje Vám, u příležitosti vašeho jmenování na nejzodpovědnější místo v tak mimořádnou dobu. Jsme hluboce přesvědčeni, že Vy, přesvědčiv se na vlastní oči o skutečném stavu věcí v Rakousko-Uhersku, a o rozhodné vůli československého národa, stejně tak jako i o jeho ochotě přinésti všechny oběti pro své osvobození od německo-maďarského jha, dáte nám možnost bojovati za samostatnost a svobodu. Z celého srdce přejeme Vám, abyste sorganisoval všechny síly Svobod-

ného Ruska a dovedl ho k vítězství na prospěch demokracie a Slovanstva.

Masaryk.

Prof. Masaryk odevzdal k rukám pí. Červené 5000 rublů pro raněné československé vojáky a důstojníky, o něž zdejší dámy pod vedením pí. Červené opravdu vzorně se starají, snažíce se ze všech sil nahraditi jim lásku a péči, které by se jim dostalo ve vlasti. (Čechoslovák č. 106.)

Schůze prof. Masaryka

s výbory kijevských spolků a organisací v Československém Úvěrním ústavě.

V pondělí 30. července na společné schůzi podávali jednotliví jednatelé prof. Masarykovi zprávy o činnosti svých spolků. Kromě pozvaných přišla ještě celá řada jednotlivců přivítati našeho vůdce, takže místnosti úvěrního ústavu byly vyplněny.

Vynecháváme z technických důvodů referáty jednotlivých funkcionářů, v nichž ve mnohých bylo mnoho zajímavého.

Pozornost všech byla napiata k jednotlivým odpovědím prof. Masaryka a vrcholný bod tohoto večera tkvěl v jeho řeči, kritisující poměry, jaké zde dříve v našich řadách vládly a vybízející všechny věrné Čechy k účinné spolupráci na naší národní akci.

Citujeme a uvádíme nejzajímavější části řeči prof. Masaryka a litujeme těch, jimž nebylo z jakýchkoli příčin dopřáno na vlastní uši slyšeti pravdu z úst nejoprávněnějších.

V počátku své řeči zmiňuje se Masaryk o úkolech Svazu, který jest v prvé řadě institucí, mající

účel ochraňovati zájmy krajanů v Rusku usedlých a spravovati věci čistě konsulární v souhlase a součinnosti Nár. Rady ve smyslu usnesení třetího sjezdu.

Prof. Masaryk vítá také činnost spolku Jana Amose Komenského a plně souhlasí s jeho prací v oboru školském, výchovném a osvětovém. Nepodceňuje však jeho činnost ve směru zábavním, naopak zdůrazňuje nutnost ušlechtilé zábavy po vykonané práci; největší svědomitosti a péče ve volbě zábavy je třeba hlavně u mládeže dorůstající, která již nemá možnosti býti vedena rukou matek.

Dále prof. Masaryk oceňuje práci výboru pro pomoc obětem války a důležitost fondu České Družiny, třebaže tento určen je pouze pro t. zv. starodružinníky. Připomíná, že je nejen nutno starati se o vysílané krajany, ale i o naše vojíny a zajatce, což se vlastně jeví vlastním účelem naší činnosti.

Při řeči o Československém Úvěr. ústavě zmiňuje se prof. Masaryk o všestranné práci, kterou v Kijevě i jinde mezi námi válka vyvolala a vítá založení tohoto podniku. Říká: »Zdá se mně, že tento úvěrní ústav je naším budoucím finančním ministerstvem zde na Rusi, čímž je dána spolupráce s odbočkou Národní Rady sama sebou.«

Mluvě o mladém národohospodářském spolku dovozuje, že válka podnítila v nás národní úsilí, které by, jak si musíme přiznati, bez války tak záhy oné výše nedostoupilo. Upozorňuje na československou obchodní komoru a na projekt československé banky v Petrohradě, s kterými samozřejmě vstoupí do styků jak Úvěrní ústav, tak i Národohospodářský spolek.

Dále znovu konstatuje prof. Masaryk, že ve sboru kijevských zajateckých důvěrníků teprve revolucí byla umožněna řádná činnost zajatců, a souhlasí se sloučením této organisace s Československou Jednotou. Tato zajímá jej tím, že ve vedení a jejích snahách revoluce učinila tak pronikavé změny. Založenou touto jednotou nemocenskou pokladnu vítá stejně vřele.

Při zmínce o soc. demokracii připomíná, že československá soc. demokracie přiznala tentýž program, který my hájíme. 95 procent českého dělnictva souhlasí se směrem naší zahraniční akce. Je tedy samozřejmé, že souhlasí s námi i zdejší organisace soc. demokratická. Tím končí prof. Masaryk první svoji řeč a upozorňuje, že to nebyla kritika, nýbrž dojmy jednotlivými referáty vyvolané. Čerpá naději, že nedorozumění, která snad ještě trvají, budou záhy odstraněna. »Cíl máme jasný a určitý a nedohoda by mně nešla do hlavy. — Zdravá kritika nevadí. Musí se uvážit, že tvrdá, ostrá slova neznamenají nedostatek dobré vůle.« —

Navazuje další řeč na dotaz, co soudí o akci vojenské, prof. Masaryk počíná odpověď líčením celé politické situace vůbec. Zdůrazňuje rozdíl mezi Národní radou, ustavenou kteroukoliv vládou a radou skutečně národní, jejíž vznik počíná u nás doma v Čechách. Jiné řešení pokládal za nesprávné. Při líčení činnosti N. R. zmiňuje se prof. Masaryk o nutnosti, zachovati mnohé věci v přísném tajemství, v čemž vidí opět jeden z hlavních důvodů, jež daly podnět k nedorozumění.

První podmínkou, aby celá naše akce setkala se jednou s úspěchem, bylo učiniti z otázky české otázku mezinárodní. A to se N. R. podařilo

hlavně zásluhou Francie, když Briand vložil mezi podmínky mírové, uvedené v notě Wilsonovi, osvobození národa československého. Při zmínce o počátcích své činnosti na začátku války konstatuje, že jsme se před válkou málo starali o politické svazky se zahraničím. V tomto směru nebylo ani v Anglii ani v Rusku uděláno nic a ve Francii pramálo. Ve Francii a v Anglii je tato práce nyní vykonána. Ale v Rusku dodnes o nás málo vědí. Sazonov činil časté výtky, že nehleděli jsme si politických styků. Faktická politická organisace počala teprve ve 14. a 15. roce. Je štěstím pro nás, velikým štěstím, že světová válka ještě trvá, poněvadž jinak se česká otázka na mírový kongres vůbec nedostala.

V době porevoluční je v Rusku třeba téže práce jako s počátku ve Francii, práce spojené s informováním kruhů přišedších nyní k vládě, které o nás vědí pramálo.

Pokud se týče české akce na Rusi, úkol zde byl dán zvláštními poměry. Krajané zde žijící, neznali našeho politického života u nás. Prof. Masaryk se o tom přesvědčil na representantu ruských Čechů, který k němu zavítal a jehož neznalosti politickvch poměrů v Čechách se Masaryk přímo zhrozil. A za takových poměrů úkoly byly nesprávně chápány a nesprávně se postupovalo. Když přišlo tisíce zajatců, úkol byl znovu komplikován. A znovu jsme u místa, z něhož vyšlo tak mnohé nedorozumění.

Než přichází prof. Masaryk k otázce vojenské, zmiňuje se ještě o podloženém časopisem »Revoluce« úmyslu, jakoby zájezd do Štokholmu měl účel tajně jednati o autonomii. Sám dr. Šmeral prohlásil ve Štokholmu, že autonomie je pro nás málo. »A my, kdybychom pro autonomii byli, neseděli

bychom zde a nebyli bychom utíkali z Rakouska, kde Prášek milostivě slibuje dát všechno své úsilí za dobytí české autonomie.« Zmíněné obvinění prof. Masaryk odsoudil ostrými slovy jako provokaci.

O vojenské akci prof. Masaryk znovu prohlašuje, že je nejdůležitějším činitelem v úspěchu našeho hnutí.

Názor p. Jindříška: »Chtěli jsme míti vojsko malé a ocelové« Masaryk vyvrací názorem svým: »Chceme míti vojsko velké a ocelové«, což přítomní provázejí hlučným souhlasem.

Chyby dřívějšího vedení vojenské akce byly v tom, že ji vedli neodborníci. V české armádě musí býti na to kladena největší váha, aby ji organisovali lidé nejschopnější.

Na dotaz, jak pohlíží na hnutí ukrajinské, připomíná Masaryk analogii se Slovenskem.

Tím podán je krátký nástin hlavních bodů Masarykovy řeči, ačkoliv bychom ji nejraději reprodukovali se všemi výtkami v plném znění. Stejně ale v žádném případě není možno vylíčiti dojem, který učinilo na posluchače každé jednotlivé slovo, pronesené klidným, přesvědčujícím tónem. Není možno vylíčiti každý jednotlivý pohled, výraz tváře, pohyb ruky a prosté pravdivé gesto našeho vůdce, které přesvědčilo každého. Jsem jist, že všichni přítomní, kteří měli v srdci ještě trochu toho sváru, trochu těch »bolestí«, jež jim bránily ve spolupráci a účasti v našem hnutí, že všichni ti odcházeli usmířeni, vyhojeni, odhodláni jsouce na sebe větší oběti. To bylo jistě nejvroucnějším přáním prof. Masaryka a všech opravdových Čechů a Slováků.

(Čechoslovan č. 30.)

Řeč prof. Masaryka

na manifestačním táboru lidu na nádvoří university v Kijevě dne 1. srpna (19. července) 1917 za účasti okolo 9000 Čechů a Slováků.

(Stenografovali podpor. Sedmík a dobrov. Rychetník.)

Význam světové války.

Promluvím nejprve o významu této světové války. My jsme účastníky, nejen pozorovateli. Účastníme se jí činně. Co znamená tento boj, a co chceme my Čechové! Co jest náš program v tomto boji?

Když se podíváme na lidstvo, jak jest rozděleno a rozestoupeno v tomto boji na dva tábory, tedy řekneme hned, že jest to doopravdy válka světová. Proti Německu, Rakousku, Bulharsku a Turecku na jedné straně, stojí na druhé straně při nejmenším 12 států: Francie, Anglie, Rusko atd.; stojí proti nim téměř celá Evropa, teď i Amerika jest zúčastněna. Afrika a Australie, jakož i do velké míry Asie, takže skutečně bojuje celý svět. Neutrálních států jest nepatrné množství a to jsou jen státy menší.

Co to znamená, že proti sobě stojí více než tisíc milionů lidí, nejen vojsko, ale i mírné obyvatelstvo všech těch států? Co jest, že tato válka trvá již tři leta? Právě dnes je památný den třetího výročí a mnozí čekali, i ti největší vojenští odborníci, že za několik měsíců bude válka skončena. Já jsem četl nejedno pojednání o tom, jakou bude budoucí válka! Říkalo se, že při moderní technice a zbraních padne tolik lidí narychlo, že světová válka nemůže dlouho trvati. A ejhle! Válka trvá již tři leta a prodlouží se ještě. Již taková úvaha musí nás poučiti, že jde o velikou věc, o něco, co se ale-

spoň s počátku, nevidělo dosti jasně, a že ani ti, co válku způsobili a začali, sami nevěděli, co vlastně dělají.

Dva programy.

Abychom částečně aspoň pochopili, oč běží, podíváme se na ty dva programy válečné, které stojí proti sobě: Program německý nebo německo-rakouský (o Turecku a Bulharsku netřeba zvlášť mluviti) a program spojenců.

Nadvláda německá.

Němci, jak byli na válku připraveni vojensky, tak si připravili i program politický. Jest v Německu ohromná literatura vojenská i nevojenská, která to, co chtěli Němci touto válkou dosáhnouti, více méně připravovala. Program Německa jest válkou částečně uskutečněn, ale já věřím, jen dočasně. Německo má asi 70 mil., Rakousko-Uhersko přes 50 mil., Bulharsko 5 mil., Turecko 20 mil., tedy celkem asi 150 mil. obyvatelů. Jsou to státy těsně související, centralisované promyšlenou správou z Berlína. Pás od Berlína až do Asie dolů, to jest jádro toho, co Němci zovou centrální Evropou, co se heslově označuje Berlín—Bagdad. Všechny tyto země jsou pod strategickým a hospodářským vedením Berlína.

Reorganisace Evropy.

Naproti tomu mají spojenci program jiný, který vysloven byl několikráte, zejména v odpovědi Wilsonovi. Stručně řečeno, spočívá program spojenců v tom, že usilují o novou Evropu — ne o centrální

Evropu jak Němci — nýbrž Evropa celá má být zreorganisována na základě národnostním. Všechny národy, nejen velké, ale i malé, mají býti samostatnými a volnými a vzájemný poměr těchto národů má být určován zásadami demokratickými.

Němci tedy sní o velké světové říši: Německo, Rakousko-Uhersko, všechny balkánské státy, po případě kus Ruska, (Polsko, pobaltické provincie, kus Ukrajiny) až k Černému moři a Turecko, to všechno má tvořiti velkou světovou říši; Berlín má panovati nad ní. Německo chce tuto světovou říši stvořiti válkou. Potření Anglie, Francie a Ruska hlavně má umožnit tuto světoříši a proto tuto světovou válku Německo s Rakouskem začalo a způsobilo. Naproti tomu říkají spojenci — a právem — že vedou válku jen obrannou.

Oni (Rusko, Francie a Anglie) světovými říšemi již jsou, oni chtějí, aby celá Evropa stala se spojenými státy národů na podkladě mírném; tedy na jedné straně Němci — plán útočný, výbojný, na druhé straně — demokratický, obranný plán. V tom je právě veliký rozdíl mezi Německem a dohodou.

Německé vytáčky.

Na počátku války Němci a také rakouští Němci namlouvali světu, že význam této války spočívá v tom, že se tu střetly svět slovanský a německý, tedy význam užší, ne tak světový. Výklad ten je nesprávný, neboť na straně spojenců každý vidí, že stojí nejen Slované, ale i Angličané, germánský národ, Vlámové, také germánský národ, Francouzové atd., tedy význam širší, než nám Němci vykládají. Ale je pravda, že Němci měli především na mysli, zničiti Rusko a Srbsko. Jen si vzpomeňte, jak válka vznikla! Byla vypovězena válka Srbsku.

Ten velký, pyšný stát rakouský namlouval světu, že je ohrožen státem sotva 5milionovým, 10 proti jednomu. Srbsko může býti hrdo, že před ním Rakousko-Uhersko mělo takový báječný strach. Leč to byla jen záminka, neboť Rakousko vědělo, že vypovězení války Srbsku znamená válku s Ruskem. Plán Německa i Rakuska byl, že se Německo vrhne na Francii a zdolá ji brzy a Rakousko a jeho vysokorodí vůdcové se domnívali, že s Ruskem budou také brzy hotovi. Ale ukázalo se, že Němci a Rakušané znali špatně pravý stav národů. Rakousko-Uhersko bylo poraženo a Rusové r. 1914-15 dostali se vítězně až ku Krakovu. Ve Francii se též nemohli Němci dostati do Paříže, jak chtěli. Pak nastal zpětný proud. Rusové byli poraženi Německem a ne Rakouskem, avšak zachytili se na domácí půdě a byli jsme svědky nového vítězného postupu. Teď jsme svědky světové tragedie, odehrávající se opět na ruské půdě. Tedy, jak pravím, neběží pouze o boj mezi Slovany a Němci, jde o mnohem více. Francouzové, Angličané a teď i Američané bojují společně se Slovany, z čehož vidíme, že běží o osud celého lidstva. Něco neobyčejného se rodí, něco nebývalého a tak to bývá v historii, že i ti nejchytřejší státníci, politikové nevědí, co se zrodí z toho, co započali. Začátky byly malicherné, ale doufáme, že se zrodí něco velikého, t. j. nová organisace Evropy a lidstva na základě zásad demokratických. Všechny jednotlivé boje a celá válka slouží tomuto vyššímu cíli.

Kořeny války.

Vzpomeňte si ještě, jak v Evropě se historicky tato válka vyvinula. Neboť válka není něco od minulosti odtrženého, nýbrž celá Evropa, všichni ná-

rodové spějí už dávno k vyššímu cíli a také válka jest jedním článkem v tomto řetězu, třebaže článkem významu většího. Německo, německá říše napřed pod Habsburky, potom pod Pruskem, vzniklo na západě vedle Francie. Vzpomeňte, bratři, že až k Labi a za Labem v 9. a ještě v 11. století byli Slované. Německo ustavičným náporem podmanilo si tyto Slovany, spělo na Východ a to jest ten příslovečný pud na východ, jak to Němci nazývají: »Drang nach Osten!«. Jest jasno, že tento německý pochod na východ jeví se i v této válce. I v této válce tíhli Němci na východ a Rakušané na jihovýchod. Samo sebou se rozumí, že teď, po podmanění Polska a oslabení Čech, Rusko jest první na ráně a pak slovanské a jiné státy na Balkáně. Ale cíl německý jest další a směřuje proti Anglii pro budoucnost. To Angličané dobře pochopili a od samého počátku postavili se proti Německu, třebaže německý císař sám ve svých agitačních řečích vinil carism a panslavism, že způsobily válku. Angličané prokoukli, že se nejedná pouze o Rusko, nýbrž že seslabení Ruska jest jen prvou částí toho boje, že Německo má poslední cíl, zachvátiti Asii a Černé moře. Odtud výrok císaře německého, že budoucnost Německa jest na moři. To byla politika Německa proti Anglii. My, Slované, jsme byli v cestě a proto jsme měli býti podčiněni, aby bylo dosaženo dalšího cíle. Kdo se zahloubá do historického vývoje, ten uvidí historickou perspektivu ještě grandiosnější, ohromnější. Po tisíciletí národové Evropy, Asie a Afriky, národové starého světa, válčí proti sobě a vývoj historický tíhne ke spojení Evropy, Asie a Afriky v organický celek; Němci se toho domáhají zbudováním světového panství.

Naproti tomu Anglie, Francie a Rusko již své-

tovými říšemi jsou, jsou v Asii, Africe a mohou světovou organisaci provésti snáze a bez výboje. Proto válka trvá tak dlouho a bude ještě dlouho trvati, protože se tu jedná o velké věci a proto to velké napjetí na obou stranách.

Musíme býti připraveni v tak velkém boji na různá nemilá překvapení, jak se teď na příklad stalo. Kdo by si to byl pomyslil, že se tak stane. A my nemůžeme ručiti za to, co se ještě stane. Jaké bylo překvapení, když se Angličané postavili na stranu spojenců a tak šlo překvapení za překvapením. My, Čechové, si musíme býti dobře vědomi, oč v tomto světovém boji a těch světových událostech běží. V tomto boji národů musí si býti Čechové vědomi světovosti svého poslání.

Německé císařství a Slované.

My dobře víme, že německé císařství, potlačující Slovany, bylo ovládáno Habsburky a teď Hohenzollernové přijali tu roli, Prusko a Rakousko stály proti sobě pokud bylo soupeřství o císařství v Německu, ale teď je Prusko a Rakousko jedno a totéž. Prusko provádí nápor na východ a sever a Rakousko na jihovýchod. Ale Rakousko je úplně v područí Berlína. Politicky i vojensky. A teď je vlastně již jen na papíře, neboť ve skutečnosti je to již Prusko. To my víme a musíme věděti, a dle toho jednáme. My víme, že cesta z Berlína na Bagdad jde Čechami, Prahou, a proto se bráníme tak houževnatě. Rakousko nás zradilo Prusku a my stojíme proti této zradě. Bismarck řekl, že ten, kdo je pánem Čech, je pánem Evropy. My však chceme být svými vlastními pány, v Evropě chceme mít místo mezi volnými národy.

Samostatnost malých národů a spojenci.

Spojenci často prohlásili, že usilují o samostatnost malých národů: Čechů, Jihoslovanů, Rumunů atd., žijících na hranicích německých na východ; celé Rakousko je řada malých národů. Němci i Rakušané usilují o porobení těchto malých národů. Tento problém malých národů je vlastně jen politickým a mezinárodním výrazem sociálním. Otázka národnosti, a to my, Čechové, víme dobře, je zároveň otázkou sociální. Jestliže národ je poroben druhým, pak politické porobení znamená laciného dělníka pro panující národ. Zdůrazňuji tento sociální význam národnosti a zejména na Rusku má se to zdůrazňovati. Vy slyšíte to velmi často a zejména od ruských socialistů i pokrokových ruských stran, že národnostní princip je šovinismem. Právě pokrokové strany levější se přímo s nechutí dívají na naše národnostní boje. Ačkoliv jsou socialisté, nepochopili to, co my, Čechové, víme, že národnostní otázka jest otázkou sociální. Vzpomeňte na naše menšiny. Vzpomeňte si, jak český národ od čtyřiceti let se vyvíjel hospodářsky, vzpomeňte si na spisy Pflegerovy, jak líčí boj německého kapitálu s českým dělníkem. Naši socialisté docela jinak soudí o otázce národnostní a také polští. Malý národ znamená v mezinárodním právě tolik, kolik t. zv. drobný člověk znamená v právu občanském.

Malý národ — malý člověk.

Co řešení sociální otázky znamená pro t. zv. malého člověka, to znamená tento velký boj pro malé národy. Toho nepochopují nejen ruští socialisté, ale i němečtí. Oni nedovedou prochopiti, proč my,

malí národové, jsme se postavili proti nim, oni se postavili na stanovisko bohatých, mocných, nespravedlivých. Naproti tomu my a spojenci usilujeme o demokratisaci celé Evropy, o federaci samostatných národů, ať již bude provedena způsobem jakýmkoliv.

Sebeurčení národů.

Jestliže tedy ruská revoluce prohlásila sebeurčení národů za zásadu budoucího míru, my to přijímáme, ale právě proto žádáme, abychom mohli určiti svoje vlastní požadavky. Jestliže má býti mír cílem vývoje historického a také této války, když se říká: »dost toho krveprolití«, my neodpíráme. Také já jsem pacifista, chci mír, ale nechci mír takový, jak ho chce Prusko, t. j. aby ono zabralo všechny malé národy, aby mír pro nás znamenal poddanství.

Proto musíme se brániti, a ten, kdo se brání, třebaže bojuje, dělá zcela něco jiného, než ten, kdo útočí. Když mne v lese napadne křovák a já se bráním a zabiji ho, jsem vrahem? Jsem na témž mravním stupni, jako on, který mne chtěl zabíti? Jen o tom uvažujte, že jest v tom velký rozdíl, jestli se někdo brání, nebo dělá násilí; my se bráníme a musíme se bránit. Proto naše vojenská akce zde je vrchol naší obrany proti násilí Rakouska, vedeného a absorbovaného Německem. Podrobné vylíčení nové Evropy vedlo by nás příliš daleko, ale tak ve stručných rysech žádáme, aby Německo vydalo své národní minority, Poláky, Dány, Francouze (Elsasko-Lotrinsko) atd. Němci ať zůstanou ve svém území. Německý národ nechce nikdo znásilniti; ale německý stát pořád zabíral území cizí, hlavně slovanská, a potlačoval je. Tedy cíl války je donutiti Německo, aby obmezilo svůj stát na svůj

vlastní národ. Podobně všechny ostatní státy budou národnostně rekonstruovány. Pokud se týká nás, tedy jest důležito si ujasniti, že vlastně cílem této války jest rozložení a zničení Rakouska. Rakousko-Uhersko je organisované násilí, násilí menšiny Němců a Maďarů nad většinou slovanskou a románskou. Co jest to Rakousko? To jest dynastie, do jisté míry armáda, vlastně vyšší důstojnictvo, je to hierarchie, šlechta — to je Rakousko. A tato kasta vykořisťuje národy. Jinou ideu, nežli hlavně dynastickou, Rakousko nemá. Palacký mnoho přemýšlel o idei rakouského státu; myslil, že Rakousko přírodou i historií je povoláno, aby všem národům, ze kterých je složeno, poskytovalo spravedlnost, aby bylo federací národů — taková Evropa v malém. Tak si je představoval Palacký ještě v r. 1865; ale když Rakousko za dvě leta po tom (1867) se přetvořilo v Rakousko-Uhersko, když se stvořil dualismus, když se Němci a Maďaři s dynastií dohodli proti nám, pak Palacký nám řekl a my se budeme držeti jeho posledních slov: »Byli jsme před Rakouskem a budeme i po něm.« A Palacký téhož roku, kdy stvořen byl dualism, přišel do Moskvy na Rus, a ukázal tím, že národnostní a slovanský program má rozhodující důležitost.

Česká samostatnost.

Třeba si uvědomiti, že my, Čechové, nebyli jsme Rakouskem podmaněni. Rakousko nevzniklo jako Prusko porobením druhých zemí a válkou. České království, Rakousko a Uhersko spojily se v roce 1526 v unii tří samostatných států. Tenkráte turecké nebezpečí, hrozící Evropě, shluklo tyto tři státy v jednotu. Měli jsme společného monarchu

Habsburka, ale byli jsme samostatni, svým státem a to právně platí ještě podnes. To jest smysl českého státního práva. My jsme neztratili samostatnost, ale dynastie, využila příležitostí, že pro protireformaci vyžadovala absolutistický centralismus. Víte, že císař František Josef naše práva slavnostně uznal roku 1870, slíbil je obnoviti, ale svému slibu nedostál. My právem odvěkým žádáme svou samostatnost, my také žádáme přičlenění Slovenska, které je v Uhersku a které bylo od českých zemí před stoletími odděleno Maďary. My reklamujeme spojení českého a slovenského národa — to jest náš národnostní a státní program: samostatnost zemí českých a Slovenska. Vedle toho mohou se žádati s naší strany některé změny, na př.: že Čechové v pruském Slezsku připojí se k Čechám, a podobně i Čechové v Dolních Rakousích kolem Cmuntu. To vše bude záviseti od vítězství. Jestliže se dožijeme úplného vítězství nad Rakouskem a Německem, pak bude možno tvořiti československý stát. Já vám nemusím vykládati, to víte každý, že ten český stát bude hospodářsky silným dost, aby byl samostatný. Naši odpůrci nám říkají, a i sami přátelé, že nemáme toho, co každý samostatný stát míti má — moře. Avšak Švýcary jsou příkladem, že může býti velice průmyslový stát a nemusí mít moře; Švýcary nemají ani uhlí, které musí kupovati a přece jsou po Anglii nejprůmyslovějším státem v Evropě. Při dostatku uhlí, které máme, velmi dobře tarifními a jinými smlouvami se sousedy vyrovná se nedostatek moře. Mezi Čechy a Rakouskem je propast nepřeklenutelná; Rakousko je násilnické, reakční, šlechticko-dynastické, bez národní — my jsme národ pokrokový, demokratický, lidový. Já sám se docela odkrytě k tomu při znávám, že jsem ve své politice dlouho podle star

šího programu Palackého horlivě usiloval o to, aby se Rakousko modernisovalo a přijalo náš český demokratický program. Čím lépe jsem však poznával Rakousko, čím větší nabýval jsem politické zkušenosti, tím více počal jsem nedůvěřovati Vídni a dynastii, tím proti Rakousku jsem se stával radikálnějším. Říkají, že člověk starší stává se konservativnějším. Já myslím, že mládí je konservativní, protože nemá zkušeností, ale člověk, čím je starším a zkušenějším, myslí-li, musí být radikálnější. Já od roku 1907, kdy jsem byl po druhé zvolen, byl jsem v opposici proti vládě; války balkánské donutily mne k opposici proti zahraniční politice rakousko-uherské. Když válka nastala a když jsem viděl, že naši vojáci začínají postupovati podle našeho národního, slovanského programu, když jsem viděl, jak se to Rakousko mstí na našich lidech, když jsem se dozvěděl, že na Moravě byl oběšen mladý muž jen proto, že měl ruské prohlášení Nikolaje Nikolajeviče, že byl druhý a třetí atd. zastřelen pro to, pak jsem si musil říci: Ty nemůžeš dělati méně, než dělají vojáci a naši vojáci, toť při všeobecné branné povinnosti nás lid, naši voličové. A já jsem se rozhodl, že musím být na straně těch, kteří bojují proti Rakousku. Uvědomil jsem si a hlásám to teď již třetí rok a budu hlásati, že *mezi Čechy a Rakouskem, vlastně Habsburky, není už žádných kompromisů.* (Výborně!). Jest ještě dosti austrofilů zde na Rusi i ve Francii a v Anglii. Jsou politikové, kteří se domnívají, že Rakousko má přece jen nějaké oprávnění, že má nějakou ideu. Připouští se ovšem obecně, že Rakousko, tak jak je, zůstati nemůže; to již Rakušané sami říkají, že se musí přerodit, ale že prý národnostní autonomie, federace národů nám stačí. Pánové, kdyby nám stačila autonomie, mohli bychom

seděti doma. Každý socialista v Praze a Brně může hlásat autonomii. To nám dávají, ale my chceme samostatnost, a to úplnou: *Rakousko musí býti zničeno, Habsburkové musí býti zničeni!* (Výborně!). Já velice často slyším námitky, že prý to Rakousko je dosti ještě silné a drží se, jak se ukázalo v této válce, a že všichni národové Rakouska jsou za jedno a jsou rakouští spisovatelé, kteří nadšené hymny pějí o svornosti rakouských národů. Co pak to neznáme, tu svornost, udržovanou krví a železem, podle plánu Habsburka Bedřicha a jiných ukrutníků?

Rakouské katanství.

Daszyński, tedy poslanec, který nestál a nestojí dosud zásadně proti Rakousko-Uhersku, jako já, nedávno třebas opatrně, naznačil, že bylo popraveno 30—60.000 lidí. To je ta idea, to je ta síla Rakousko-Uherska! To máte Habsburky! (Hanba!) Proto se nechceme již klamati, že s takovými mstivými lidmi nemůžeme míti nic společného, ať nám slibují, co slibují. František Josef nám slíbil reskriptem, daným sněmu před celým světem, obnovení práv a slovu svému nedostál, a tento nový císař opět slibuje. Děkujeme za korunovaci, jakou si myslí on. *My chceme nezávislost československého národa a státu.* Já pro svou osobu si přeji, aby to byl *stát republikánský.* (Výborně!) Budou vám říkati, že národ náš není ještě zralý; možná, že jsou národové ještě nezralí, ale já věřím, že náš národ, protože vlastní silou se zdokonalil a zcelil vlastní kulturou, že ten národ dovede být disciplinován.

Republikánské zřízení.

Národ uvědomělý, inteligentní, udrží si republiku. To vědí Habsburkové i Hohenzollerni — nevím,

jak turecký Procházka se jmenuje (smích) —, velmi dobře, že obchod monarchistický jest odsouzen a proto nám budou namlouvati, že demokratická republika se neudrží a budou ukazovat, jak to těžko chodilo ve Francii a v Rusku. My víme, že republika je forma vládní, jejíž podstatou je demokratism. Demokracie proti aristokracii a monarchismu znamená *práci a pořádek*, proto demokratické vojsko a to se týká vás, bratři, kteří jste vojáky a bojujete proti Rakousku a Německu, znamená také pořádek a disciplinu. Reakce se ohání tím, že v nepochopení a v rozčilení se zneužívá svobody, ale my jsme ji nezneužili a nezneužijeme. Až si budeme zřizovati svůj stát, vy, čeští vojáci, budete velikou politickou silou při vybudování našeho českého státu — a to je také význam našeho vojska, našeho prvního vojska, že bude spoluzárodkem české demokracie. Není pravda, že Rakousko je živoucí a že je mocné. Rakousko bylo povaleno Ruskem už dvakráte a bylo poníženo tím opovrhovaným, malým Srbskem a jenom Německo zachránilo Rakousko, které tím právě upadlo v porobu Berlína. Dnes v Rakousku rozhoduje Vilém, Karel je jen sluhou Vilémovým a nic více. My proto tím méně věříme Habsburkům. Habsburkové nedovedli se starati o své národy. My, i kdybychom nechtěli, nouzí jsme nuceni postaviti se proti nim, protože jest to rod *neschopný, degenerovaný, ničemný*.

Rakousko a Německo.

A nevěřte těm přátelům Rakouska, kteří ve své naivitě čekají, že se postaví Rakousko proti Německu. Takových lidí je zde, v Anglii a Francii ještě dosti, kteří si myslí, že Rakousko touto válkou bude donuceno býti proti Německu. To jsou naivní lidé.

Němci a Maďaři nepůjdou nikdy od Německa. Říkají to odkrytě. Někdy se mi namítá: Rakousko se rozdělí a co potom? Německé Rakousko připadne Německu, ale my, spojenci, přece chceme seslabiti Německo, a vy mu dáváte ještě Německo rakouské. To je takový zdánlivý důvod, který jsem slyšel od politiků na západě i zde. Já vždycky odpovídám: Pánové, to je věc počtů. Co je více padesát nebo sedm? Je sedm milionů Němců rakouských (Němce v Čechách a v Uhrách nepočítám), více jich není. Dejme tomu, že by připadli Německu, pak bude Německo sesíleno o 7 milionů, ale ono ztratí 5 milionů Poláků v Poznani, dále Francouze atd. Ale teď Německo má k disposici 50 milionů celého Rakouska. Co jest tedy více: 7 nebo 50?

Německá kultura.

A ještě jeden důvod. Prusko a pruští politikové nám říkají, že Německo má právo na světové panství svou kulturou, svou disciplinou, svou organisací, svou silou finanční a hospodářskou. Zkrátka, že Německo je oprávněno k potlačování národů méně kulturních. Já připouštím, Němci mají svou kulturu, uznávám vděčně, čemu jsem se od nich naučil. Ale já jsem se učil také od Angličanů, Francouzů a Rusů. Já bych nemohl říci, že německá kultura je nejvyšší; jestliže se to má v takové stručnosti říci, podle mého přesvědčení kultura anglická je vyšší. Já jsem od počátku své veřejné činnosti v Čechách do Čech zanášel anglické a francouzské ideje kulturní. Ale jsou mi drazí i Rusové. Připouštím beze sporu, že Rusko není tak kulturní, jako Německo, ale jest již proto Německo oprávněno, aby potlačovalo toho méně kul-

turního člověka? Má k tomu právo? Proč Rusové jsou méně kulturní, to každý ví; vždyť byli staletí pod mongolským jhem. Kdo se podívá na mapu Ruska, vidí tu rozlehlost území a řídkost obyvatelstva a že jsou vzdáleni od původních sídel kulturních. Německo mělo vedle sebe Římany a Francouze a od nich se učilo. Rusové se budou nyní vyvíjeti a Němci se od nich již teď mnohému naučili. Mohou býti národové na nižším stupni vývoje, ale kde je psáno, že kulturnější má právo porobiti méně kulturního? Vždyť ta poroba jest nekulturní. Kulturní by bylo, kdyby Němci prohlásili: Učte se od nás, my vám pomůžeme; ale oni hlásají: my jsme kulturní, vy musíte býti nám podrobeni! A proto stojí proti nim celý svět. A řeknu i to, že kultura německo-pruského militarismu je nižší. Vím, že i u Francouzů a Angličanů jsou vady, kde by nebyly! Ale Němci nemají práva na panství nad celým světem a nemají ho ani nad námi; myslím, že se Němci neodváží tvrditi, že by náš národ byl méně kulturní. My německé kulturträgry odmítáme, protože je to kultura národa výbojného. Národ, který má vědu, železnice a umění a bůh ví co, není proto ještě kulturní! Ruský spisovatel Hercen mluví o německém Džingischánovi, který má telegrafy, železnice atd.; když jsem se podíval do naučného slovníku, četl jsem, že ten Džingischán ubil na pochodě do Evropy 5 milionů lidí. I Němci mají železnice, kulturu, mají vědu, filosofii, historii a co já vím, všecko možné, ale to je kultura vnější kultura násilnické politiky a proto když se o nich mluví jako o Hunech, vzpomínám si slov Hercenových: Železnice a věda nedělají ještě člověka slušného. Nejen mozek, ale také srdce rozhoduje v životě lidském a národů. Já jsem nikdy neštval proti Němcům, ale když vidím, co v této válce

dělají a když mi dokazují, že pruská škola zvítězila u Sadové, tož musím uznat, že ten německý kantor uděluje lidu napřed velmi pěknou přednášku a pak svoji vojenskou pěst mu vrazí mezi oči. To divné *spojení kantora a oficíra*, to je ta německá kultura. To značí zneužití kultury na porobu lidí a národů! Proto my kulturu tuto nechceme.

Síla vzdělanosti.

Naši spojenci jsou západní národové a ti, jak jim říkají, méně kulturní národové východní. Věřím v kulturu a moc kultury vyšší, kultury ušlechtilé; touto kulturou si chceme zbudovati pomocí spojenců samostatný stát, touto kulturou má býti zbudována organisace svobodné Evropy a lidstva.

Svobodu malým národům.

My, Čechové, velmi dobře víme, že nedomáháme se svobody jen my, ale i bratři Jihoslované a Poláci, a o tyto tři národy běží nejvíce v této válce. Polská, československá, jihoslovanská otázka je otázkou Rakouska, to je hlavní otázka této války. Válka bude vítěznou pro spojence jen tehdy, když tito tři národové budou sjednoceni a samostatni. Němci a Rakušané proto teď usilují o mír, zaručující status quo ante, to jest existenci Rakouska; ale Rakousko existuje již jen formálně, ve skutečnosti jest to Prusko, a proto Rakousko musí přestat existovat nadobro.

Československá otázka — otázka mezinárodní.

Na počátku války málo kdo se zabýval českým problémem; dnes celá Evropa ví, že a proč mu-

síme býti samostatnými. Ve spojeneckém programu, který byl dán presidentu Wilsonovi, vysloveno bylo osvobození Čechů a Slováků a tím stala se naše československá otázka otázkou mezinárodní; spojenci nám tento program slavně přislíbili a my teď máme právo žádati, aby slibu svému dostáli. Vy, kteří pro tento program bojujete, kteří kladete své životy, vy máte právo tím větší, a ve jménu těch českých obětí budeme žádat, aby národ náš byl osvobozen. Nesmí být v Evropě uvědomělého kulturního národa nesvobodného, Němci a jejich maďarskými dráby utlačovaného. Svobodu a samostatnost našeho národa žádáme, jako žádáme svobodu a samostatnost Poláků a Jihoslovanů a všech uvědomělých kulturních národů vůbec. Žádáme svobodnou Evropu, svobodné organisované lidstvo — to jest náš program český, náš program demokratický! (Čechoslovák č. 105.)

Prof. Masaryk návštěvou u československého vojska.

I.

V městečku B.(orispoli) je shromážděna II. československá střelecká divise, aby se představila svému politickému vůdci. Jedeme z nádraží v několika polámaných židovských ekipážích a v omnibusu, jemuž podobného nenalezneme ani na nejzapadlejší poštovní trati našich zemí. Cestou potkáváme dobrovolce. Teprve po chvíli uvědomíte si, co vás tak příjemně překvapuje po příjezdu z ruských garnison při pohledu na ně. Všichni jsou pořádně — třebas ne nově — oblečeni, jdou svižně, pozdravují přesně vojensky, při pozdravu se vzpři-

mují — jistá elegance je ve všech jejich pohybech. Přijíždíme k táboru: vkusná brána z větví s nadpisem: »Vítej, otče národa!« Potom se hlásí stráž tábora. Vcházíme na cvičiště. Před námi nepřehledné, přesně vystrojené řady dobrovolnických pluků. Hlásí se velitel divise, gen. Červinka a nastává obchůzka pluků. Hromové »Na zdar!« provází Masaryka na každém kroku. Po obchůzce pluků se shromažďují kolem tribuny, postavené uprostřed cvičiště a tonoucí v zeleni. S tribuny je překrásný pohled: tisíce tváří, v jejichž planoucích očích čtete nadšení a lásku; se tří stran je cvičiště vroubeno střechami baráků, zakopaných v zemi. Střechy jsou proměněny v gobeliny, jež by dělaly čest každé velké výstavě. Z písku, černé země sousedních polí, ze suchých větviček, z listí a úlomků cihel vykouzlili umělci z řad dobrovolců obrazy: Hradčany, Říp, mohutné paže, rvoucí okovy, Žižku, žalář s vylámanými mřížemi z něhož vyletují ptáci, mapu československé republiky atd. Každý obraz je vkusně orámován a většina opatřena vhodnými nápisy. O střechu s mapou byl zajímavý spor. Původně nad mapou byla svatováclavská koruna, symbol království. Na naléhání taganrogských revolucionářů byla nahrazena emblemem ČSR.

Masaryk mluví. Snad poprvé ozývá se z jeho úst slovo »msta«. S ním, z jeho hlubokého, suggestivního výkladu uvědomují si tisíce československých vojáků povinnost, nejen vybojovat národu právo, ale i potrestat viníky našeho utrpení a naší prolité krve, pomstit se odvěkým zavilým nepřátelům, Habsburkům. K jaké aktivní síle dovedl dnešní pokolení našeho národa zakladatel humanismu! Bylo vážné ticho v ohromném vojenském zástupu při těchto slovech Masarykových. Ale z tohoto mlčení, plného hlubokého pohnutí, plného

bolesti a lásky, mluvilo veliké, žádných obětí se nelekající porozumění a odhodlání, splnit tento příkaz. Zde jsme pochopili, proč Masaryk, hledaje si vzor v českých dějinách, spojoval Žižku a Chelčického. Pochopili jsme, proč Boží bojovníci zpívali: »Bijte, zabijte, žádného neživte!«

Příroda vytvořila úchvatný rámec k této památné chvíli: obzor se zahalil hordami černých mraků, stále hrozivěji vystupujících za skupinami mohutných, temných stromů, blesk stihal blesk a duněly hromy. Nikdo z přítomných celý život nezapomene této chvíle a němá přísaha bude svatě splněna!

Po řeči defilovala divise před Masarykem. Zatím nastal takový liják, že cvičiště se proměnilo v rybník. A přece defilírka byla provedena dokonale. Řada za řadou prochází, hoši promočeni na kost, po tvářích se jim leje voda, ale jdou vzpřímení, tím svižným, elegantním, sokolským krokem se zářícíma očima. Krásné obrázky na střechách zničil déšť.

Po přehlídce oběd v důstojnické besedě. Hraje dobrovolnická hudba, zpívá dobrovolnický sbor. Známé, krásné sbory: Smetanovo »Věno«, »Slovenské písně«, především oblíbenou Masarykovu: »Teče voda, teče cez Velecký majír...« a »Tatíčku starý náš...«

II.

To je význačný rys ze života našich vojáků. Ať se ocitnou kdekoliv, všude pěstují umění. Hned se utvoří pěvecké sdružení, menší nebo větší orchestr nebo alespoň kvartet, vydává se časopis s ilustracemi, hraje se divadlo, vyrábějí se různé předměty drobného, uměleckého průmyslu. A všechno to se

dělá s vkusem, svědčícím nejlépe o vysoké kulturní úrovni našich lidí. Slyšel jsem zpěv a hudbu v II. divisi, v zajateckém koncentračním táboře v Dárnici a v I. divisi. Pěvecká sdružení vesměs stojí na značné umělecké výši, přidržujíce se v přednesu školy moravských a pražských učitelů. Produkce orchestrů I. a II. pluku jsou koncertní. S ušlechtilým vkusem setkali jsme se všude ve výzdobě slavnostních bran, řečnických tribun, místností, stolů, jídelních lístků. Malá kresbička, praporky, zeleň — všude vidíte, že náš člověk v zajetí a na vojně neotupěl, je duševně čilý, má estetické potřeby, tvoří.

III.

Kijevský tábor lidu. Stará universita už mnoho viděla z našeho revolučního hnutí. Ale nezažila dosud tak velkolepé manifestace. Tichý letní večer přešel v krásnou jižní noc, než dokončil Masaryk svůj rozbor největší světové války. Universitní dvůr se proměnil v ohromnou síň s temně modrou, hvězdnatou klenbou, jak pod ní zněla naše národní hymna, zpívaná tisíci mužů, proniknutými hlubokým dojmem všelidského dramatu, jež v Masarykově řeči prožili! Snad nesplní všichni přítomní své národní povinnosti. Ale v té chvíli jistě byli odhodláni jít a prolít svou krev za svobodu milované vlasti a národa. Nikdy jsem neslyšel tak mohutného zpěvu: byla to modlitba, přísaha a hrozba!

IV.

O návštěvě v I. divisi jste již četli. Nezapomenutelný obraz přehlídky! Les bodáků a pod nimi tváře, ožehnuté sluncem a ošlehané dešti a větry,

s tím zvláštním, odhodlaným výrazem, jejž doďává účast v bojích. Řada za řadou procházely, co chvíli kmitla se stužka georgijevského kříže; oddíl strojních pušek vede důstojník na koni, s obvazem na vystřeleném oku; postava jako ulitá z kovu, přímo ideální model Žižky. Pozorujete je a oči se vám zalévají slzami vděčnosti za všechno jejich utrpení a za všechny jejich oběti, slzami lásky k nim všem pro jejich odhodlanost a statečnost a slzami nadšení, že to jsou vaši bratři, krev z vaší krve, synové téhož s vámi národa. Masaryk nejednou v době styku s našimi vojáky prohlásil, že československé vojsko ho utvrdilo nejen v jeho politickém programu, ale přímo v jeho češství a že ho naplnilo národní hrdostí. Pozoroval jsem ho dobře a viděl jsem, jak hluboce a radostně byl dojat tím, co viděl a poznal. A důstojníci I. divise měli příležitost slyšet, jak hluboce pochopil a vystihl podstatu československého vojska. Jsem přesvědčen, že nikdo z nich nezapomene onoho pondělního večera v zámecké zahradě v B., kdy »Český bratr« Masaryk vykládal, čeho je třeba československému vojáku, aby se dobře bránil a dobře útočil.

V.

Při návštěvě Masarykově ve vojsku jsme pochopili hlubší smysl vojenských parád. Je to projev úcty, lásky a obdivu uznanému vůdci. Na každém dobrovolci bylo vidět, jak mu záleží na tom, aby on i celek se ukázali v nejlepší formě, aby paráda se podařila, aby vůdce měl radost ze svého vojska. Tyto formality mají neobyčejnou psychologickou cenu, jsou-li skutečným výrazem poměru vedených k vůdci. Je to krásný vnější rámec ke hlubšímu ideovému obsahu.

Návštěva Masarykova bude dlouho sloužit za téma rozhovorů v našem vojsku. Poměr náš k Rakousko-Uhersku, k Habsburkům, k spojeneckému světu a povinnosti, vyplývající z něho pro nás. A dlouho budou účastníci vzpomínati krásných obrazů: vítání Masaryka, přehlídky, rozmluvy se skupinami vojáků, otcovské, ve své srdečnosti, upřímnosti a prostotě a loučení s ním. Budou vypravovati, jak Masaryk odjížděl z I. divise špalírem vojáků, ve čtyřspřežním kočáře, před vozem i za ním kavalkáda důstojníků na koních, daleko v předu na koni praporečník s vlajícím husitským praporem. Všechno tvořilo zladěný celek a zanechalo hluboký, plodný dojem.

VI.

Masaryk posílil naše vojsko jako celek a každého jednotlivce v něm. Ze styku s ním a z jeho výkladů odnesli si naši vojáci prohloubení svého uvědomění a zvýšení své odhodlanosti. Historie našeho národa v této válce učí, že Masaryk dovedl probuditi v jeho duši nejušlechtilejší síly a dovedl v národě vyvolati rozhodnutí, domáhati se svého nejvyššího cíle. Naše vojsko je nejsilnějším výrazem tohoto rozhodnutí. Jeho činy a sám fakt, že tolik synů československého národa dobrovolně se rozhodlo obětovati životy za svobodu, jsou nejlepším důkazem vysoké mravní hodnoty našeho národa. Jsou zárukou, že náš boj nemůže skončiti, než plným vítězstvím. Je povinností nás všech, abychom sebe, své vojsko, celé své hnutí udrželi na výši, hodné Masaryka a jeho vznešeného programu. K tomu nechť pracuje každý jednotlivec a všichni společně. Všichni Češi a Slováci do vojska! Vytvořme ze sebe, všichni, jak jsme zde v Rusku, ar-

mádu pravých Masarykových vojáků, mužů, stavících právo a svobodu svého národa nad všechny osobní zájmy! To bude nejkrásnější dar, jejž můžeme po válce přinésti těžce zkoušené vlasti. Armáda Masarykova vybojuje národu a vlasti pevnou svobodu nyní nebo později, ať ve světě se děje cokoliv! *P. M.*

(Čechoslovák č. 109.)

Prof. Masaryk mezi československým vojskem.
(Řeč pronesená v B[orispoli] 7. srpna [25. července] 1917).

Bratři! Nečekejte ode mne, nevojáka, úsudek o vás a vaší dovednosti vojenské. Mně se líbíte a co jsem viděl, působí mi radost a myslím, že je to vojensky dobré, ba velmi dobré.

Chci vám pověděti několik slov politických. Ale napřed chci vám sdělit, že Národní Rada teď právě vyjednává s ruskými vojenskými úřady, aby vaše jednotlivé formace byly sjednoceny v jednotku, korpus. Přirozeným způsobem tento korpus, co se týče čísla a vnitřního ustavení, byl by zvláštní, poněkud menší.

Usilujeme o to, aby tento český korpus v poli byl úplně samostatný a nezávislý. Podle zkušeností, v poli právě teď získaných, usilujeme, abychom mohli spoléhati především a ve všem na sebe. Naši ruští bratří nemohou nám povědět, jak se vyvinou poměry v ruské armádě, a myslím, že vy všichni s tím budete souhlasit, neboť tím budete se cítit bezpečnější.

Doufám, že tato reorganisace, nebo lépe řečeno, desorganisace, brzo bude provedena. Dále chci sděliti, že jednáme s francouzskou a ruskou vládou, že část našeho vojska se také dostane do Francie

odtud z Ruska. Vyjednáváme i s italskou vládou, aby do Francie poslala italské zajatce, a mám zprávy, že italská vláda je ochotna. Stejně mám zprávy z Ameriky, že Čechové také chtějí do Francie. Tak sformujeme i ve Francii český korpus, abychom dali na jevo, že my všude se stejnou energií pracujeme se spojenci a s jejich pomocí pro samostatnost národa.

Bližší zprávy o tom se dovíte, jakmile bude jednání skoncováno. Potom bude veřejně oznámen způsob, jakým se to stane.

Zatím jen chci doplnit, že jsou čeští vojáci z Kanady a z Australie — ti byli dirigováni do Soluně. Při anglické armádě přicházeli i z Afriky — všude, kde jsou Čechové, hlásili se do spojeneckých armád.

Mám-li k vám promluvit několik slov politických, nemohu se ubránit vždy, když vidím naše vojáky, vzpomenout našich vojáků na počátku války v Praze.

Bylo na př. mnoho řečí a radosti, když si hoši přinesli své malé české a slovanské prapory a trikolory. Jednoho dne se objevil ohromně veliký prapor, odkud se vzal, nikdo nevěděl, a také se o tom mnoho neříkalo a nemluvilo. Ale Praha byla elektrisována; mluvit se nemohlo a nesmělo. Lidé jen na sebe mrkali. Brzy začaly i jiné projevy toho, co celý český národ myslil.

Začalo odpírání služby a brzy přicházely z fronty zprávy, že naši hoši přecházejí a vědomě přecházejí, zkrátka, my jsme věděli, že naši vojáci v rakouské uniformě začali tu zvláštní pasivní revoluci. A byla to v pravém slova smyslu revoluce, revoluce, začatá našimi vojáky.

Ten každý náš voják je volič, ten každý náš voják konal, co mu všichni političtí vůdcové leta a

leta mluvili: konal náš národní a slovanský program.

To jste začali s naším souhlasem. Když se rozhlížím po vás a vidím vás v jiné uniformě sbratřeného národa a přátelského státu, a vidím ten malý odznak český, vím a vidím, že postupujeme docela přirozeně a správně, že naše revoluce musila vyzrát v *naše* vojsko *protirakouské*. Každý z nás ví, co chceme, každý z nás ví, že toto první vojsko je vojenským základem budoucího, nezávislého, samostatného státu československého. Jestli se kdy mluvilo o tom, že náš národ je kulturní národ a že je mezi slovanskými národy nejvzdělanější, my to teď všichni musíme dokázat skutky a také náš voják jasně ví, *zač* bojuje a *zač* klade svůj život.

Že my, Čechové, jsme se rozhodli postavit se docela jasně a radikálně proti Habsburkům, to vyplývá z celé naší historie a celého našeho vývoje národního.

Neškodí, abychom si uvědomili, že jsme my, Čechové, Habsburky a Rakouskem nebyli podmaněni. Naši otcové r. 1526 spojili se s německým Rakouskem a Uhry v jeden celek, ale český stát zůstal samostatný; my jsme měli *jen* společnou dynastii. Dynastie, když zrušila v Čechách husitskou reformaci, provedla germanisující centralism a tak ve druhé polovici 18. věku vzniklo centralisované »Rakousko«. Proti tomu neoprávněnému centralismu my už v 18. století jsme se postavili a celá historie 19. stol. a počátku 20. století až do dnešního dne je vyplněna bojem za naše státní právo. Habsburkové podloudným způsobem zkracovali naše právo, ale my si je nenecháme vzít! Jsme rozhodnuti protestovat proti habsburskému násilí a my teď už nechceme od Habsburků nic, než aby nám dali pokoj!

My jsme súčtovali s dynastií nadobro!

Císař František Josef slavnostně slíbil, že uznává naše právo a že dá se korunovat. Avšak svému slavnostnímu slibu nedostál. Nový císař nám už také slibuje korunovaci, ale já mu nevěřím a nikdo mu věřit nebude.

My nemůžeme důvěřovat, když jsme byli tak trpce zklamáni a nemůžeme důvěřovat po zkušenostech této války.

Jen vzpomeňte, jak tato válka byla vyhlášena urážlivým pro nás způsobem. Vy víte, že r. 1914 parlament byl rozpuštěn, i císař neporadil se o tom, co zamýšlí, ani s jedním českým politikem, že chce Srbsku a tím Rusku vypovědět válku. To bylo čistě absolutistické vyhlášení války. On se radil s ostatními politiky, ale ani s jedním českým vůdcem, ani s jedním českým politikem. Válka byla právě protislovanská, protičeská.

Vy si dobře pamatujete, že nám rakouská vláda dva roky před tím nemohla zakázat, abychom nekonali za balkánské války sbírky pro Jihoslovany a nemohla nám zakázat naše slovanské sympatie.

Náš program český je slovanský.

Proto se báli r. 1914 českých politiků!

Bez nich a proti nim válka byla vyhlášena. A během války všichni vedoucí lidé všech stran byli pozavíráni jeden po druhém, naše listy, které nechtěly být orgánem policie, byly zakázány!

Habsburkové si vedli jako Tataři v českých a slovanských zemích! Popraveno bylo na 60.000 lidí. To nikdo z nás nesmí zapomenouti! Tyto tisíce životů našich nejlepších lidí v Čechách a v zemích českých, tyto oběti nezapomeňte nikdo! Krev prolitá Habsburky volá o pomstu, a vy pomstíte je a spravedlivým hněvem zničíte Rakousko!

Vy náš národní požadavek uskutečňujete tím, co na frontě ruské nebo francouzské vykonáte. My

politikové nemůžeme nic jiného dělat, než postupovat jako vy a politicky formulovat to, co vy děláte na frontě. Věřte, že každý z nás pracuje podle sil svých a že také dělá svou povinnost.

Já vím, že v nestálých poměrech ruské armády máte těžké postavení, vyžadující trpělivosti.

My všichni jsme tím dotčeni a máme obavy o budoucnost. Ale doufáme, že ruská armáda se zreorganisuje. Ano, situace je těžká. Bude naším úkolem, abychom vojenským ruským úřadům, které rozhodují, vyložili, že právě proto žádáme korpus samostatný, nezávislý na jakýchkoli změnách v poli.

Musíme býti trpělivými a neztrácet naději!

Já sám si často říkám, že každá nehoda má také svou dobrou stránku a snažím se vidět to, co je dobrého. Můžeme býti vděčni Rusku, že nám dovoluje budovati si naši armádu a můžeme býti vděčni ruské revoluci za vítězství demokracie. Pochopujeme, jak zavládla anarchie, kde měla být demokracie, a z toho vezmeme příklad pro naše řady. Myslím, že mi nebudete vytýkat kantorství, když vám řeknu, bratři, že naše demokratické vojsko vyžaduje svou demokratickou disciplinu. Demokratická disciplina je jiná, než byla v ruské armádě; vedle důstojníků a vojevůdců spojuje nás přesvědčení, každý z nás ví, že se musí celku podřídit a dělá to ochotně.

V zájmu vašem a v zájmu celku kladu na disciplinu takový důraz. Sami jste se přesvědčili, co nedostatek disciplíny znamená.

Nemám více, co bych vám teď řekl, přeji vám, abyste dosáhli, za čím jste šli a doufám, že se uvidíme *ve svobodné a nezávislé zlaté Praze!*

Na shledanou doma ve svobodné otčině!

(Čechoslovan č. 32.)

Prof. Masaryk v Dárnici.

V úterý 14. (1.) srpna 1917 navštívil vůdce našeho revolučního hnutí profesor Masaryk přechodní zajatecký tábor Dárnici, aby poznal život našich zajatců a zároveň je informoval o dnešním stavu protirakouského zápasu československého národa.

Prof. Masaryk byl uvítán u vchodu p. kapitánem Zajíčkem, za jehož doprovodu si prohlédl několik zemljanek a pak se odebral do kanceláře československých dobrovolců, kde jej očekávalo několik set zajatců s hudbou, pěvecký sbor učitelů a četa dobrovolců. Pěvecký kroužek zapěl slavnostní Bendlův sbor »Svoji k svému«, načež prof. Masaryk pozdravil přítomné jménem odbočky ČSNR a v hluboce založené a procítěné řeči, již přineseme v příštím čísle, vylíčil náš boj proti Rakousku a za státní samostatnost československých zemí. Když prof. Masaryk líčil národnostní útisk českého národa pod vládou Habsburků a dnešní bídu a hlad našich drahých doma, jimž úřady veškerou úrodu rekvirují a posílají ji pak do Německa, tu oči mnohého přítomného zarosily se slzami a mnohý zatínal pěstě, přísahaje pomstu těm, kdož z krásné naší domoviny chtějí učiniti hřbitov. Po bouři potlesku, kterým přítomní odměnili řeč prof. Masaryka a zapění naší národní hymny »Kde domov můj« ustrojen p. kapitánem Zajíčkem polní oběd, při němž účinkoval hudební a pěvecký zajatecký sbor. Mezi obědem přišli pozdravit prof. Masaryka zástupci Srbů a Rumunů, kteří tlumočili své sympatie boji československého národa za svobodu.

O 2. hod. odpol. odejel prof. Masaryk z tábora za doprovodu hudby a nadšených a bouřlivých projevů zajatců i chrabrých našich dobrovolníků.

(Čechoslovan č. 32.)

Bratři Češi a Slováci!

Jsem šťasten, že mohu k vám promluviti několik slov, šťasten, že daleko od domoviny můžeme promluvit o tom, proč jsem zde, proč vy jste zde a jaké máme plány a tužby pro budoucnost. Vy jste prodělávali více než já, ale já jsem také prodělal dost — byl jsem v myšlenkách vždycky s vámi. Když se podíváte na svět, netoliko na Evropu, nýbrž opravdu na svět, vidíte, jak je rozstoupen na dva tábory, jak na jedné straně stojí Německo, Rakousko, Bulharsko a Turecko a proti nim všichni ostatní; říká se, hlas lidu, hlas boží: proti Německu a Rakousku zvučí hlas celého lidstva, to jest úplné mravní odsouzení. Německo a Rakousko tuto hroznou válku způsobilo — a proč? Počítejme, kolik lidí padlo, kolik lidí je zahrabáno; je to hrozná číslice, jistě 5—6 mil. K tomu zmrzačení, nemocní, ranění. Teď si vzpomeňte, že válka byla vypovězena tomu malému Srbsku, které nemělo 5 milionů lidí, nejvíce 4½ mil. Už je pochováno mnohem více. V Rakousku byla to perfidní slovanská a balkánská politika, že vypovědělo Srbsku válku. Německo je stejně zodpovědno za to, že šlo za Rakouskem. Tyto dva velké státy — Německo má 70 mil. a Rakousko má 50 mil., dohromady 120 mil. — vrhly se na 4½ mil. lidí. Ovšem viděly, že Rusko a jiné státy nezůstanou diváky tohoto přepadení. Politika Habsburků volá o pomstu a jestliže je ještě někdo mezi vámi, který by pochyboval o správnosti našeho odboje, ten jen ať promyslí hrůzy této války. Teď už sami Habsburkové a Hohenzollernové počínají pochopovat, co spáchali. Vy se dobře pamatujete, jak císař Vilém jezdil po celé Evropě a řečnil. Nebylo týdne, nebylo dne, kdy

by nebyl agitoval, sliboval, že válka bude brzy skončena. Hlavně vedl agitaci proti Rusku. Podívejte se, dnes, po třech letech, mnohomluvný císař mlčí. Teď už tuší, kam to přivedla jeho politika.

Bratři, nám Čechům, je jediné místo na straně Ruska, Francie, Anglie, Srbska, na straně spojenců. Spojenci mají lidský program, abych to stručně řekl, program demokratický, »sebeurčení národů«.

To my chceme, my chceme býti samostatný, nezávislý národ. To, co Rakousko a Německo udělalo, je zločin, my musíme býti proti nim, my musíme býti pro demokratism a pro sebeurčení národů a proto naše politika je proti Rakousku, a nechť už válka dopadne jak dopadne, hůře nemůže býti, než bylo. Právě dnes četli jsme v listech, že na Moravě a v Čechách jsou nepořádky, zase demonstrace a přímo revoluční hnutí.

Náš národ je ujařmen, je bez chleba, ale musí ještě krmit Německo — odváží se z hladovících českých zemí potrava do Německa. Odváží se do Německa, poněvadž Německo to žádá jako odměnu za dřívější pomoc. Naši nemají co jísti, naše děti vyrůstají bez potravy, celé generace vyrůstají chudokrevné, ale Rakousko ještě vyváží z Čech, co se dá, do Německa. Jak by se lidé nebouřili! Proto býti proti Rakousku, to jest náš program, to je náš cíl. My německému národu nechceme ublížiti, ale my od německého národa žádáme, aby se vzdal nadpráví.

Bratři! Vy budete bojovat proti nim, nebojte se ničeho; hůře nám není, než těm, kteří jsou doma. Konáte jen svou povinnost jako Čechové. My s Palackým tvrdili, že — my byli před Rakouskem a že budeme i po něm, ano — byli jsme samostatni a chceme býti samostatni, to jest náš program.

A my, kteří nemůžeme bojovat, my budeme pracovat vedle vás svým perem, slovem, jak kdo můžeme; všichni budeme dělat svou povinnost. Úspěch nás nemine.

Rakousko nemá živoucnosti, Rakousko nedovede se již starat o své národy. Nad Rakouskem zvítězili Rusové už dvakráte. Němec je zachránil, ale tím vešlo úplně v moc Berlína; my s popruštěným Rakouskem nemáme co činit, leda, že je musíme dobíjet.

Já se zatím loučím s vámi, doufám, že se zase uvidíme. Já vám přeji vše dobré, tak jak přeji to sobě. Přeji vám, abyste neměli nejmenších pochybností o našem postupu a pomnili: Co Čech, to voják, všecko za samostatnost československého národa!

Na zdar! Na shledanou!

(Čechoslovan č. 33.)

Rudolf Medek: Poznámky.

15. srpna 1917.

Byl jsem v brigádě v době návštěvy Masarykovy. To, co jsem viděl, nikdy neshasne v mojí paměti. Nedovedu ovšem psáti referátu, ostatně referát v tomto listě byl již otištěn, ale nemohu si odepříti několik poznámek.

Nikdy jsem nepochyboval o tom, že návštěva Masarykova v československém vojsku bude pro naše hochy velikým svátkem. Ale to, co prožívali naši hoši i my všichni v dny Masarykovy přítomnosti mezi námi, je posíleno velikým kladem důvěry v to, co je svěřeno rukám našeho velikého vůdce.

Osobnost Masarykova působí blahodárným, smiřujícím kouzlem. Toho bylo potřebí právě českoslo-

venskému vojáku po dnech velikého mravního i fysického utrpení. Českoslovenští vojáci, okradení o velikolepý červnový sen ruské ofensivy, ustoupili za neuvěřitelně těžkých okolností ze sféry bitevní čáry, aby si oddychli a doplnili svoje řady. A v tento okamžik přichází prof. Masaryk. Vítají jej všichni s nadšením, prapory vlají a hudba hraje, proslovy, přísahy a vojenské parády.

Ale to není vše.

Bylo něco mnohem více. Bylo něco, co naplňovalo mozky našich lidí, zachvácených pod tlakem vnějších událostí poplašným zmatkem, opět klidem, vírou a další silou. Srdce československých vojáků přišla v normální tempo, duše jejich se zalila světlem naděje a nezmořitelné důvěry v genia národního, jenž bdí.

Masaryk k nim mluvil klidně, bez obvyklých řečnických cvičení, bez okras, ale v jeho řeči tam na onom historickém palouku pod prastarými duby u městečka P. plál oheň revolučního ducha, z jeho slov, řečených téměř s matematickým klidem a se stenografickou stručností, provanula těžká, nesmiřitelná a zásadní nenávist k Rakousku-Uhersku a k jeho ničemným hospodářům, k Habsburkům, o nichž Masaryk nemůže mluvit bez spravedlivého hněvu, a zdá se, že právě při vzpomínce na ně jakoby ztrácel svůj pověstný klid . . .

Oči všech vojáků, této mocné masy několika tisíc bojovníků, prošedších nedávno ještě zkouškou ruského ústupu, osmahlých a energických, visely na našem vůdci, pohlcovaly jeho slova, jež v nich tvořila nový svět optimismu, téhož optimismu, jímž je prorocky zakončena Smetanova »Libuše«:

»Český národ neskoná . . .«

V duších všech těchto lidí zrodilo se jasné a víryplné přesvědčení: že politické vedení naší akce za

hranicemi Čech a Slovenska je v dobrých rukách. Že je štěstím pro nás, že je to právě Masaryk, který nás vede.

Já jsem kdysi nebyl mezi ctiteli Masarykovými. Nelíbilo se mi zejména jeho pojetí umění i jeho moralistní tendence.

Dnes je mi Masaryk zárukou moudrého řízení našeho revolučního hnutí. A právě on, jenž svým jasným a usmiřujícím klidem, který vlévá zvláště v duši takového radikálního a ohnivého tvora, jakým je československý voják, tolik uspokojení a rozvahy, právě ten Masaryk, veliký myslitel a učitel realismu, je tak nevyhnutelný, nepostrádatelný a nenahraditelný ve hlavě našeho podivuhodného a bezpříkladného hnutí.

Jeho slova, jich hustý a významný obsah, způsob jeho striktní mluvy, mající výraz neuvěřitelné zákonnosti i svaté exaktnosti desatera, jeho myšlenky vyzrálé a konkrétní jako plod předchozího filosofického zápasu, jeho přísná a odsuzující gesta, stručná a ekonomická, jeho pronikavý pohled myslitelské určitosti a vážnosti, všechen dojem prosté a delikátní osobnosti a staročeské přísnosti i přímosti — to vše vystoupilo nejurčitěji právě v těch dnech rozhovorů v brigádě, kdy Masaryk hovořil v besedách s mužstvem i důstojníky jednotlivých pluků, kdy radil a pomáhal vzrušeným duším našich vojáků! A tyto rysy jeho podivuhodné osobnosti působily na těžce zkoušené duše našich lidí léčivou mocí. Poslouchal jsem večerem rozhovory našich dobrovolců, i slyšel jsem:

— Nebýt *jeho*, kde bychom dnes byli?

— Jaké štěstí, že *on* je právě teď zde, v Rusku!

— Dobře, že konečně přijel. Všichni jsme ho potřebovali.

— Naše naděje, záruka spravedlnosti i moudrého vedení naší věci. Atd.

A tak my, kteří jsme v něho věřili a s plnou důvěrou hleděli k jeho práci, naučili jsme se ještě něčemu více: zamilovali jsme si jej. A v naši důvěru k němu a k jeho moudrosti přistupuje dnes i veliká láska k jeho lidské osobnosti, k jeho národnímu heroismu, k jeho velikému jménu, jež jej postavilo v řadu našich největších lidí; my vidíme dnes tu společnost duchů určujících linii našeho národního osudu i jeho duchovního světla, začínající Janem Husem, Janem Žižkou z Trocnova i Prokopem Velikým, jdoucí přes Chelčického, Blahoslava i Komenského, Palackého, Jungmanna a Havlíčka k Masarykovi: rys českobratrský a rys revolučního heroismu, tvář Husova a Žižkova, Chelčického a Havlíčka. Neboť týž Masaryk, jenž prohlásil, že usilujeme k nové organisaci Evropy a lidstva na základě obecného míru, on, pacifista, doporučuje českým vojákům bít nepřítele nemilosrdně a nebát se smrti, doporučuje přísnou disciplinu i odborné studium vojenského díla. Neboť on ví, že paragrafem prvním našeho odboje proti Rakousko-Uhersku je naše branná moc, ježto spolehnutí se na ostré bodáky i válečné nadšení našich hochů je nejjistější. (Čechoslovák č. 110.)

Prof. Masaryk v Československé brigádě.

V minulých dnech prožívala naše československá armáda svoje nejkrásnější dny. Žhoucí její touha, popatřiti v tvář a uslyšeti živé slovo z úst našeho vůdce profesora Masaryka, konečně byla splněna. Hluboký myslitel a pronikavý politik přišel tu jako polní vůdce, aby vykonal přehlídku

jarých šiků naší československé armády, pokryvší v posledních dnech svoje prapory nesmrtelnou slávou.

Byly to úchvatné okamžiky nejen svým leskem, čistě vojenským, ale i vnitřní hodnotou mravního posílení a nadšení k hrdinnému boji za právo našeho budoucího státu. K slzám dojímaly všecky ty projevy úcty a lásky těch »velkých dětí«, československých vojáků, osmáhlých a otužených pobytem v poli a krutým zápolením s nepřítelem, k stařičkému vůdci českého národa. Jeho pobyt v české brigádě přinesl v neochvějné řady našich vojáků další nadšení a nezdolné odhodlání, dobojovati náš historický nynější boj do konečného vítězství.

* * *

Prof. T. G. Masaryk, vyjel v pátek 17. (4.) srpna v průvodu prof. Maxy, dra Fousky, št. kap. Čehovského a gen. sekr. Klecandy do konečné stanice P.(olonnoie), kam přijel ve 12 hodin v poledne. Zde očekával jej velitel československé brigády pluk. *Mamontov*. Na nádraží vystrojena byla čestná setnina 3. pluku s praporem a hudbou pod velením podporučíka Sipka. Jakmile vlak blížil se ke stanici, zazněly krajem velebné zvuky naší národní hymny a vojenské povely, načež prof. Masaryka uvítal několika slovy pluk. Mamontov a velitel 3. pluku podpluk. Gibiš.

Hluboce dojat uvítáním poděkoval prof. Masaryk za srdečná slova, vyslovil radost, že konečně dlí mezi českým vojskem, což bylo jeho jedinou touhou. Pak obešel vystrojené řady našich vojáků, načež setnina prošla kolem něho obřadným pochodem. V tu dobu nebe bylo zataženo a z olověných mraků lil se prudký lijavec, což však nikterak nevadilo povznesené náladě a okázalému vnějšímu

slavnostnímu dojmu. Čestná setnina působila svou bezvadnou výstrojí a disciplinovaností překrásným vojenským dojmem.

Po tomto uvítání odebral se prof. Masaryk se svými průvodci do sídla I. pluku, jehož byl prvým hostem. Vždyť první tento pluk československé brigády jest základním kamenem celé naší budoucí české armády. Zde očekával našeho vůdce již čestný špalír vojáků, hudba a mužský sbor a po uvítání velitelem konal se oběd. Odpoledne celé až do pozdních hodin nočních věnováno bylo poradám o záležitostech československého vojska. Při obědě vítali prof. Masaryka poručík Husák, praporečník Hejduk a velitel pluku kapitán Stěpanov.

V sobotu zavládla překrásná pohoda, jež jenom zvýšila nádherný dojem vojenské přehlídky celé brigády, která konala se na velmi příhodném místě za vesnicí, obklopeném kol do kola staletými, vysokými duby. Vojsko dle jednotlivých pluků, s dělostřelectvem i oddělením strojních pušek, stálo ve vzorném pořádku jako ocelová zeď, očekávajíc svého hosta, představitele českého státu. Před slavnostní slávobránou u cvičiště uvítal prof. Masaryka opět plukovník Mamontov, načež za příslušných vojenských povelů a úchvatných zvuků naší národní hymny »Kde domov můj« obešel vzácný host celou frontu, zdravě se s vojáky srdečným »Nazdar!«

Po přehlídce byl dán povel ke shromáždění vojska do kruhu kolem tribuny, s níž prof. Masaryk promluvil k vojsku velkou, neobyčejně hlubokou řeč o významu československého revolučního boje a o významu vojska pro osvobození národa. Vojáci dojati byli až k slzám nelíčenými a hlubokými slovy a jejich odhodlání, dá-li se vůbec ještě posíliti, bylo jen rozhněváno. Vždyť snad v žádném

vojsku na celém světě nevládne taková pevná vůle a odhodlání, zvítězit nebo padnout, jako v české této armádě. Hromový jásot byl odpovědí na řeč našeho vůdce.

Prof. Masaryk postavil se pak pod jeden z prastarých, věkovitých dubů, aby byl svědkem nádherného divadla vojenského obřadového pochodu. Skvělý vojenský vzhled našich vojáků, svižný krok, vyrovnané řady . . . příklad vojenské disciplíny dobrovolné demokratické armády. Odušev-něně duněly kroky vojáků, zněla hudba veselých pochodů, hřměla kola těžkých děl a řinčel třesk zbraní do jásavého, sluncem ozářeného vzduchu. Po vykonané přehlídce prof. Masaryk za nadšeného jásotu všeho mužstva odejel, aby pokračoval v poradě s důstojníky a vojáky I. pluku.

Neděli ztrávil náš vůdce u 3. pluku na sousedním účastku, kde po slavnostním obědě opět konal poradu s důstojnictvem a mužstvem. Týž pořad zachován i v pondělí u 2. pluku. Dopoledne konala se přednáška prof. Maxy o politické situaci doma i v cizině pro celou brigádu v širém poli. Slova řečníkova byla vyslechnuta s pozorností vnímavým posluchačstvem. Večer konala se u I. pluku porada všech důstojníků brigády, v níž prof. Masaryk pronesl své názory o organisaci, duchu i životě československého vojska a o vzájemném poměru částí i mužstva k důstojnictvu. Přednáška, v níž řečník projevil úplné pochopení vojenského ducha, působila neobyčejným dojmem. Prof. Masaryk napsal do pamětní knihy brigády vřelé věnování, jehož text přineseme později.

V úterý ráno 21. (8.) srpna rozloučil se prof. Masaryk s vojskem a odejel ve čtvřspřežním kočáře, provázen čestnou družinou důstojnictva na koních v počtu 150. V čele jel praporčík s husit-

ským praporem. Slavnostní tento průvod působil mohutným dojmem. Na náměstí v P(olonnoje) opět stála hudba a čestná setnina I. pluku, kde plukov. Mamontov se rozloučil vřelými slovy se vzácným hostem, načež prof. Masaryk za jásotu vojínů odejel automobilem ke štábu jihozápadní fronty, kde konal porady s rozhodujícími činiteli o další organisaci československé armády. Dlužno uznati, že všude *setkal se s úplným pochopením a nadšením.* Nebylo šetřeno slov neobmezené chvály ruskými činiteli. Organisační práce postupují neobyčejně rychle, takže v nejbližší době bude velká válečná naše jednotka opatřena všemi moderními vymoženostmi techniky a hotova.

Prof. Masaryk odejel nyní do Moskvy na plenární schůzi Odbočky Československé Národní Rady, odkud znovu pojede do hlavního stanu, kde nutno ještě projednati definitivně některé otázky.

Můžeme ještě sděliti, že dle soukromého rozhovoru s prof. Masarykem on cítí se šťasten prožitými dny mezi jarým československým vojskem. Stařičký vůdce není nijak znaven námahami cesty, cítí se svěží a zdráv.

* * *

V nejbližší době jmenován bude hlavní velitel celé československé armády.

(Čechoslovan č. 33.)

Zápis do Pamětní knihy I. čs. střeleckého pluku M. J. Husi.

Válka je něco hrozného, nelidského, zejména tato válka. Ale není válka zlem největším — žít nečestně, být otrokem, zotročovat a mnohé jiné je

horší. Válka je zlo, ale obrana je mravně přípustná a nutná; třebaže je nesnadné, vymeziti přesně, kde začíná obrana a kde násilí. Máme v naší minulosti veliký příklad národní obrany — války husitské (Palacký!). V nich Žižka stal se vzorem vojína a zároveň dal výraz jedné stránce naší národní duše; po Žižkovi a proti němu u Bratří máme vzor lidskosti a zároveň výraz druhé stránky naší národní bytosti. Jak sloučit v sobě Žižku a Chelčického? Jak sloučit ty dva prvky organicky? O tom zase přemýšlím, když se teď dívám na naše prvé československé vojsko. Čech svou zeměpisnou polohou a svým sousedem je nucen být udatným, je nucen být udatným uvědoměle — promyšlená udatnost, toť Žižka a Chelčický v každém z nás. Válka Čechovi a Slovákovi není účelem, jen prostředkem, zabezpečujícím naši národní samostatnost. Chceme, musíme býti samostatnými. Proto bojujeme na straně Spojenců neboť oni proti německému pangermanismu prohlásili za cíl války samostatnost všech národů, i menších a malých. Bojujeme za samostatnost českého a slovenského národa, bojujeme za svobodu Evropy a lidstva. Člověčenstvo není nic nadnárodního, nýbrž je demokratickou organisací národů — národů uvědomělých, kulturních, jsme proto šťastni, že můžeme obětovat pro lidstvo a náš národ všecko, i naše životy a více — životy našich drahých doma . . . Štěstí v té velké odpovědnosti.

Dne 20. (7.) VIII. 1917. T. G. Masaryk.

Prof. Masaryk proti federalisaci Rakousko-Uherska.

Rumunské noviny kijevské »Romania Mare« v č. 4. z 10. srpna (st. st.?) t. r. uveřejnily roz-

mluvu svého redaktora s profesorem Masarykem. V úvodních slovech oceňují Masaryka jako světového učence a jako vynikajícího politika a obhájce práv malých národů vůbec a českého zvláště, a nastiňují krátce činnost prof. Masaryka pro samostatnost československého národa po dobu války. Pak uvádějí otázky redaktora a jasné a zajímavé odpovědi prof. Masaryka.

Myslíte, p. profesore, že jest možno, aby se Rakousko-Uhersko zachránilo zdemokratisováním?

»Nemohu věřit, že se Rakousko-Uhersko skutečně zdemokratisuje. To je nemožné a zcela vyloučeno. Pokud je pod panstvím Habsburků, je to nemožné, poněvadž — prosím vás, co je Rakousko? Když to analysujeme, najdeme, že Rakousko není ničím. Rakousko není ani národ, ani národnost. Rakousko je dynastie, hierarchie, vojenské hlavní komando a aristokracie. Je vyloučeno, aby se tyto elementy někdy zdemokratisovaly. Polský básník Adam Mickiewicz existenci Rakouska velmi dobře charakterisoval. Rakousko je vyssáváno 200 aristokratickými rodinami, které činí obchodní společnost, podobnou anglické společnosti pro exploataci Indie. Taková společnost nebude pro zdemokratisování Rakouska.«

Co myslíte o možnosti federalisace Rakousko-Uherska?

»I tato jest nemožná. Ale ostatně, co má být federalisováno? Státy nebo národy Rakouska? Má-li být federalisace států, byly by tři: uherský stát, německé provincie a český stát. To by byly však jen tři státy a ve skutečnosti je v monarchii 9—10 národností. Většina z nich by byla nespokojena. Jestli by byla federalisace národností, bylo by právě tolik různých národnostních teritorií. Pak by byla habsburská dynastie zbytečná a konečně

Němci a Maďaři by dohodu o tom odmítli. Takovým způsobem je federalisace jak na základě historických formací, tak na podkladě etnografickém, nemožná. A federalisace na tomto posledním podkladě by měla v zápětí úplné přeformování administrativní organisace a to by Maďaři velmi kategoricky odmítli.«

Věříte v možnost znovuzřízení Polsky pod žezlem Habsburským?

»I to jest nemožné. Poláci chtějí nejen ruské Polsko, nýbrž i Halič a německé Polsko, neboť jen tak lze mluviti o *znovuzřízení Polsky*. A k tomu Německo nikdy dobrovolně nesvolí. Bismark řekl, že pro Německo je mnohem důležitější východní otázka než západní. Pravý program je znám: Drang nach Osten. To Němci říkají zcela otevřeně. A jestli by Němci znovuzřídili království polské, byla by to jen německá provincie. — Rakouské Polsko je rovněž nemožné. Skládalo by se jen z Haliče a ruského Polska a pak by rakouské Polsko bylo přímým útokem na východní církev, neboť bylo by nástrojem katolické propagandy. Tedy Polsko pod Rakouskem by předně nebylo celé a pak by z něho vzniklo nebezpečí jezuitismu.«

— Co myslíte o plánu Jihoslovanského státu pod Habsburky?

»Ten je též nemožný. 10 milionů Jihoslovanů nemůže dělat rakouskou politiku. To by byla politika krále Milana srbského. Jihoslované chtějí míti svůj vlastní národní stát a ten je vyloučen za spolupůsobení Habsburků.«

— Jak by měl příští československý stát přístup k moři?

»Budoucí československý stát nebude míti vlastního mořského pobřeží. Ale to nebude překážkou, aby vyvinul intensivní průmyslovou a obchodní čin-

nost. Příkladem jsou Švýcary. Jsou po Anglii nejprůmyslovější stát v Evropě a nemají vlastního moře. Čechy mají na štěstí veliká ložiska uhlí. Tak mohou udržovati spojení rozsáhlými železnými drahami s cizinou, aniž by transport se příliš zdražil. Pokud se týče spojení s mořem, budeme míti více sousedů. Nejbližší přístav byl by Hamburk, ale my nemůžeme počítati s dobrou vůlí Německa. Musíme se proto obrátiti na druhé sousedy: Polsko, Rusko a Uhry.«

— Nebudete sousediti též s Rumunskem?

»To závisí od rozšíření budoucího Rumunska. Jestli mírová konference jeho hranice rozšíří až k nám, mohli bychom míti spojení s Černým mořem i přes Rumunsko.«

— Jaké může býti v budoucnu spojení mezi Velkým Rumunskem a státem československým?

»I když nebudeme přímými sousedy, přece může býti mezi námi obchodní spojení. Může vésti přes Rusko. Samozřejmě musely by dosavadní železniční linie býti změněny. Jsme národ s vyvinutým průmyslem, více než polovina lidu bydlí ve městech. Vy — kteří jste státem agrárním — budete exportovati obilí a je přirozené, že bude mezi námi výměna produktů. Převoz by se dál Ruskem a byl by uregulován příslušnými smlouvami.«

— Jak posuzujete nynější situaci v Rusku?

»Je těžká, ale nikoli k zoufání. Doufám v zlepšení. Je žádoucí, aby Rusko udrželo na frontě alespoň nynější posice. Separátní mír je vyloučen. Předně Rusko by od centrálních mocností ničeho neobdrželo, ani finanční pomoci. Rakousko je finančně zruinováno. Německo je na tom trochu lépe, ale je též vyčerpané. Ze stránky morální by separátní mír byla zjevná zrada. Rusko by bylo pro budoucnost úplně kompromitováno. Proto ne-

myslím, že by Rusko spáchalo zradu. Konečně separátní mír byl by i po stránce praktické chybou. Čína i Japonsko by asi napadly Rusko ze zadu. Propagátoři separátního míru neb pasivity na frontě jsou snad — aspoň někteří z nich — lidé dobře smýšlející, dokonce idealisté, ale jejich politika by Rusko zatáhla do nové války a pak by se neosvobodili od toho, před čím chtějí svoji zemi chrániti — od války. — Ještě jednou: *já nevěřím, že by Rusko bylo schopno zrady!*«

(Čechoslovan č. 36.)

Telegram prof. Masaryka polskému sjezdu.

Na pozdravný telegram, poslaný polským sjezdem předsedovi Československé Národní Rady, odpověděl prof. Masaryk tímto telegramem:

»Zahraniční Československá Národní Rada upřímně děkuje Polské Radě za pozdrav. Solidarizujeme se úplně s programem boje s nebezpečím útočného militarismu, který ohrožuje naše národy i celou Evropu. Bez svobodné Polsky nebude svobodného československého státu. Pracujme svorně a bojujme za svobodu národů!«

(Čechoslovan č. 111.)

Veřejná schůze, konaná 28. (15.) srpna v divadle na Nikitské ulici v Moskvě.)*

O 11. hodině dopoledne byla zahájena veřejná schůze československá zpěvem písní »Kde domov můj« a »Kto za pravdu«, přednesených zpěváckým spolkem »Lumíra« pod řízením p. Ruppeldta.

*) Řeč a odpovědi na dotazy viz sv. I. str. 29 a 51.)

Na to přivítal prof. Masaryka český hoch, kterému Masaryk vřele poděkoval slovy: »Až vyrosteš, nezapomeň, že vy mladší máte být silnější a lepší, než jsme byli my, staří.«

Slovenská holčička podala prof. Masarykovi kytici květin a přednesla mu veršovaný pozdrav. Na to zahájil schůzi p. Orszagh, uvítav především prof. Masaryka jako drahého vůdce našeho hnutí, na kterého jsme tak dlouho čekali a pod jehož vedení tak ochotně se stavíme, a provolal na konec za bouřlivého souhlasu přítomných: »Ať žije prof. Masaryk!«

Do předsednictva schůze zvolen p. Houska, předseda vojenského odboru OČSNR, za místopředsedu inž. Chvalíček z Vladykina (zajatec) a zapisovatelem p. Kudela.

Slova se ujal profesor Masaryk. Ve své řeči podrobně rozebral význam nynější světové války, poukázal na její mimořádný ráz, zachvacující skoro všechno člověčenstvo. Němci chtěli namluvit, že jde jen o boj Slovanstva s Německem, ale ve skutečnosti jde o věc mnohem většího významu, jde o boj mezi snahami zbudovat německou světovou nadvládu nebo světovou organisaci národů na základě rovnoprávnosti a svobody.

Do tohoto světového zápasu vnesla ruská revoluce velmi důležitou zásadu — *sebeurčení národů*. V tom je nejhlubší, světový význam ruské revoluce: jestliže francouzská revoluce vyslovila s takovou silou zásadu svobody osobností, ruská revoluce učinila krok dále, vyhlásivši zásadu svobody národů.

Proto spojenci s takovou houževnatostí povstali do boje proti pangermanismu, který neznamená nic jiného, než snahu nespokojit se vlastním národem, ale rozšířiti jeho panství na sousední slovanské

národy a využíti jich pro německé cíle, pro panství v Asii a Africe.

Proti této snaze v našem lidu ozval se přirozený protest, když naši poslanci byli umlčeni, poněvadž parlament nebyl svoláván. Československý lid pudově vycítil, že za této války jde o to, zda Německo bude ve svém Drangu zastaveno, a to je možno jen tehdy, když budou osvobozeni Češi a Slováci, když bude osvobozeno a sjednoceno Polsko, když budou osvobozeni Jihoslované — negativně řečeno, když bude rozbito Rakousko.

Máme my mravní právo na svůj odboj? My jsme uzavřeli r. 1526 dobrovolnou smlouvu s Habsburky, s Rakouskými zeměmi a slovenskou částí Uher — ostatek Uher byl pod tureckým panstvím — namířenou proti Turkům. Ale Habsburkové záhy začali na náš úkor uplatňovat centralismus, proti kterému jsme pozvedli odboj r. 1620 na Bílé Hoře, s kterým jsme se nesmířili ani v 18. století (ještě r. 1775 moravští Valaši povstali proti Habsburskému panství), a přes to, že r. 1804 bylo zřízeno rakouské císařství, my jsme r. 1848 opět pozvedli svůj protest a nikdy jsme neuznávali vnucený nám politický stav. Nesměli jsme ho uznati ani vůči tak věrolomnému a nelidskému panovníku, jako byl František Josef a r. 1914 na počátku války naši vojáci, kteří v rakouských mundurech odepřeli poslušnost při vykonávání německého plánu, podnítili naši revoluci.

My Čechové — Slováci ne v takové míře — jsme národ politicky samostatný, my jsme nebyli Rakouskem podmaněni, my neuznáváme svoji smlouvu s Habsburky, my chceme být samostatni a této snahy za žádnou autonomii nebo federaci nezadáme. Naše otázka prohlášením spojenců na notu Wilsonovu stala se otázkou mezinárodní.

Prof. Masaryk podrobně odmítl řadu námitek proti samostatnosti československé, jako že Rakousko není nám nebezpečné, nebo že jsme příliš malí, bez moře, a přešel k otázce československé. S radostí konstatoval, že program československé jednoty, který od počátku své veřejné působnosti hlásal, dnes tak hluboko zapustil kořeny, že nikdo ho nevyrve ze srdce národa. Mezi Čechy a Slováky není dnes jazykové otázky — ať Slováci zařídí si své školy a správu tak, jak sami budou chtíti. V budoucím československém státě Slovensko bude srdcem, Čechy hlavou národa.

Co se týká našeho poměru k Rusku, k tomu Rusku, které nám umožnilo zbudovat si vlastní národní vojsko, tedy netřeba skrývati toho, že jsme byli vždy rusofily, ač snad ne vždy dosti kritickými, ale naše láska k Rusku nás opravňovala k tomu, abychom kritičtěji posuzovali svého bratra a hledali, co je u něho cenného i to, co zasluhuje odsouzení. A právě proto, že dnes Rusko ocitlo se v trudném postavení, je naší povinností znovu prohlásiti, že zůstaneme za všech okolností Rusku věrni.

Náš poměr k Jihoslovanům a Polákům dán jest nejen naším slovanským původem, leč i naším společným zájmem. Němci jsou našimi vážnými nepřáteli stejně, jako nepřáteli Poláků. A já věřím s Mickiewiczem, že konec konců Polsko se dohodne s ruským národem.

Svou řeč zakončil prof. Masaryk vřelou výzvou ke všem, aby se zřetelem na veliké světové události zanechali malicherných sporů a šli za společným velkým cílem — svobodou svého národa.

Po řeči prof. Masaryka jménem Slováků poděkoval Markovič prof. Masarykovi za přiměřené řešení československého poměru.

Bouřlivě byl přivítán plukovník Mamontov, který v české řeči jménem československého vojska vyslovil důvěru našemu vůdčímu orgánu Československé Národní Radě a jeho hlavě, prof. Masarykovi. Ubezpečoval jménem československého vojska, že naši vojáci vždy budou vzorem vojska chrabrého, ukázněného, uvědomělého.

Na to bylo položeno prof. Masarykovi několik dotazů o tom, co soudí o poměru internacionalismu k národní otázce a o štokholmské konferenci.

Uzavíraje schůzi, předsedající p. Houska, vyslovil radost nad pevnou vírou, v úspěch naší národní věci, která proniká všemi řečmi prof. Masaryka, a přál prof. Masarykovi zdraví a úspěchu v jeho práci, aby spolu s námi vrátil se do svobodné Zlaté Prahy.

Za zpěvu »Kde domov můj« a »Hej Slované« schůze skončena. (Čechoslovák č. 108.)

České veřejnosti.

Plenární schůze Odbočky Československé Národní Rady pro Rusko, konaná ve dnech 27.—31. (14.—18.) srpna 1917 v Moskvě, s potěšením vzala na vědomí mohutný rozvoj československého osvobozovacího hnutí na Rusi.

Nejvýznačnější událostí uplynulého období jsou slavné činy československé střelecké brigády jak v bitvě pod Zborovem, tak za ústupu ruských vojsk. Svou uvědomělou, ukázněnou statečností československé vojsko nejlépe dokázalo, že náš národ má plné právo na samostatnost. Hluboký a nehynoucí dík nás i budoucích pokolení československého národa náleží všem účastníkům těchto

bojů; vděčně budeme vždy vzpomínati hrdinů, kteří tam položili svůj život.

Vybudování samostatného, co největšího a co nejlépe vyzbrojeného československého vojska je nyní naším předním úkolem. Vděčně uznáváme, že rozhodující kruhy bratrského Ruska nejen plně chápou tento náš úkol, ale také všemožně nás v našem úsilí podporují. Svobodné Rusko umožnilo nám rozvinouti v plné síle naši národní osvobozovací organisaci.

Víru v Rusko a lásku k velikému ruskému národu, která sílila náš národ po celou dobu jeho boje s mocným nepřítelem, jsme si zachovali a osvědčíme ji právě v této době pro Rusko tak těžké.

Proto Odbočka Československé Národní Rady žádá celou československou veřejnost, aby plně chápajíc rozhodný význam československého vojska pro naše osvobozovací hnutí, věnovala všechny své síly naší akci vojenské. Vyzýváme všechny Čechy a Slováky, aby co nejdříve dobrovolně se přihlásili do našich řad. Všem, kdo podporovali naše raněné, nemocné a dovolence, vzdáváme srdečný dík a vyzýváme je, aby v této činnosti co nejhorlivěji pokračovali, majíce na vědomí těžké postavení československého vojáka, jenž bojuje, trpí a umírá daleko od vlasti a svých drahých.

Politický program československého národa v této válce i nadále může býti jen válka do vítězného konce. Pokládáme všechny pokusy o předčasný anebo o separátní mír za nepochopení válečné situace a skutečného významu této války. Má-li být uskutečněn program ruské revoluce, »sebeurčení národů«, a program spojenců, prohlašující svobodu všech národů, velkých i malých,

a rekonstrukci Evropy na demokratických základech, musí býti zkrušen pruskoněmecký militarism středoevropských mocností. To stane se pouze tehdy, jestliže Poláci a Jihoslované budou sjednoceni a osvobozeni od cizího panství, jestliže Rumuni a Italové dosáhnou svých opravdových národních požadavků.

Tento program ruské revoluce a spojenců předpokládá tudíž v první řadě rozčlenění zpátečnického středověkého Rakousko-Uherska na jeho přirozené národní části. V souhlase s požadavkem sebeurčení národů Evropa stane se organisací svobodných národů a pangermánský plán, požadující pro Němce prvenství a panství nad všemi ostatními národy Evropy a tím nad celým světem, bude v zájmu kultury, v zájmu samého německého národa navždy zmařen. Jen takto je možný opravdový a trvalý mír.

Dějiny a zejména tato válka dokázaly, že Rakousko-Uhersko nedovede se reformovat a nedovede být spravedlivé ke svým národům, jak si toho kdysi přávali vůdcové československého národa. Rakousko-Uhersko existuje ve skutečnosti jen podle jména, Habsburkové stali se loutkou v rukou Hohenzollernů a zaprodali své národy výbojnému prušáctví. Proto v souhlase s jasnými projevy politických a kulturních vůdců našeho národa ve vlasti prohlašujeme, že svůj osvobozovací boj proti Rakousko-Uhersku jsme odhodláni vésti až do vítězného konce. Odmítáme zachování Rakousko-Uherska v jakékoliv podobě a žádáme pro československý národ úplnou státní svrchovanost.

V Moskvě, dne 31. (18.) srpna 1917.

T. G. Masaryk.

(Sledují podpisy členů Odbočky Československé Národní Rady.)

(Čechoslovan č. 37.)

O nynějších poměrech v Rusku.

(Beseda s profesorem T. G. Masarykem.)

Na otázku, jak se dívá na politický stav Ruska, řekl prof. Masaryk:

»V té otázce jsem optimista. Doufám, že krise, kterou prožívá Rusko, se rozřeší šťastně. Hlavní úloha pro Rusko nyní je dle mého mínění vytvoření nové správy. Abstraktní programy budoucího zřízení státu jsou vypracovány, ale jejich uskutečnění závisí na vytvoření příslušné administrace (státní správy v úzkém slova smyslu). Carismus nenaučil státní práci, nevytvořil státní správy. Mne překvapuje to, že carismus po svém pádu nic po sobě nezůstavil. Pád carismu je, abych tak řekl, první polovina revoluce, druhé kladné (tvořivé, budující) dosud nebylo proto, že carismus byl shnilý i ve svých kořenech. Podle mého hlubokého přesvědčení revoluce v Rusku teprve se začíná rozvíjet . . . Já nepochybuji, že ona překoná překážky. Největším nebezpečím pro revoluci je trpnost Ruska.«

O taktice socialistických stran řekl prof. Masaryk:

»Socialisté — já mluvím o všech socialistických stranách — chápou nesprávně národnostní otázku, jako by byla totožná se šovinismem. Nacionalism ve skutečnosti je sociální. Bojujíce za národní samostatnost, my zároveň bojujeme za hospodářskou a sociální svobodu.

Vůbec nutno poznamenat, že program spojenců, »sebeurčení národů«, konkrétně znamená vytvoření samostatných národních států. Podtrhuji: u národů uvědomělých s úspěšným kulturním vývojem.

Myslím, že radikální politika Finska je chybná, protože nebezpečí Finsku hrozí ne s ruské strany. To dobře znají i Finové. Když ve svobodném a demokratickém Rusku zavládne vnitřní svoboda, ukážou se pro Finsko všecky výhody, politické i hospodářské, které mu zabezpečuje spojení s Ruskem.

O ukrajinské otázce myslím, že je to otázka vnitřní samosprávy. Malorusové podle mého přesvědčení mají společného nepřítele v Německu. Stopuji ukrajinskou otázku, jak se rozvíjí v německé politické literatuře; tam v poslední době zcela jasně a otevřeně hovoří o zabrání Ukrajiny. V nedávno vyšlé knize známého německého profesora národního hospodářství, Jaffé: »Naše válečné cíle« (Unsere Kriegsziele) spisovatel praví, že kdo chce zničit Rusko, musí zabrat Ukrajinu. Proto myslím, že v zájmu samých Ukrajinců je, aby Rusko bylo silné.«

Na otázku o budoucnosti Čech řekl prof. Masaryk:

»My, Čechové, usilujeme o samostatnost, o vytvoření státu. Tento stát bude hrázi proti německým výbojům na východ, proti německému »Drang nach Osten«. My jsme celými svými staletými dějinami nejlépe připraveni k této úloze. V odpovědní notě spojenců Wilsonovi je řečeno přímo: Češi a Slováci budou osvobozeni od německého jha. Ve svém úsilí o samostatnost my počítáme nejen na Rusko, nýbrž i na Anglii i Francii. Československá otázka není otázkou místní, nýbrž mezinárodní.«

(Utro Rossiji 1. září [19. srpna] 1917.)
(Čechoslovák č. 108.)

Informační schůze členů a spolupracovníků
12. září 1917.

Schůzi zahájil místopředseda Odbočky pan Čermák. Po řeči tajemníka Českého Národního Sdružení, p. Vosky, podal sekretář Odbočky, Klecanda, zprávu o cestě Masaryka, hlavně o její výsledcích. Ve Stavce byly podány tři dokladné zápisky: o naší vojenské výpravě do Francie a dvě o organisaci československého vojska v Rusku, jedna více všeobecná a politická, druhá praktická, týkající se rozšíření a doplnění brigády v divisi, spojení s druhou divisí v 1. Československý střelecký korpus, překážek při náboru, křivd, které se staly naší brigádě, zřízení zástupce ČSNR ve Stavce (hlavním stanu) a právního postavení našich dobrovolníků. Zápisky byly přijaty tehdejším vrchním velitelem gen. Brusilovem velmi příznivě; gen. Brusilov vyslovoval se o naší armádě velice pochvalně a slíbil všemožnou podporu; stejně náčelník štábu, dežurnyj generál a ostatní. Naše požadavky v zásadě byly schváleny. V Bobrujsku viděli jsme velikou oblibu místního obyvatelstva ruského i polského k našim hochům. Sanitní poměry jsou dosud tam i v jiných částech nedostatečné. V našem doplňovacím praporu shledali jsme pěknou osvětovou práci, prováděnou osvětovým klubem. Návštěva prof. Masaryka v Bobrujsku i v ostatních našich vojenských částech přinesla všude neobyčejné posílení a vzpruhu. V Kijevě docíleno vyjasnění různých otázek v místní kolonii a zejména sjednocení organisace zajatecké. V několika zasedáních vojenské zajatecké komise byly řešeny zásadní otázky našeho vojska; bylo docíleno také dohody v otázce důstojnické. Z Kijeva prof. Masaryk odejel do Borispole k druhé divisi.

která své baráky přetvořila v hotové paláce z pohádky. Ubikace jsou špatné, ale gen. Červinka slíbil, že na zimu bude postaráno o lepší a teplejší. Pak navštívil prof. Masaryk Dárnici, kde měl přednášku k zajatcům ještě v rakouských uniformách, kterou s velkým zájmem poslouchali i němečtí zajatci. V brigádě našli jsme celkem náladu velmi dobrou, nehledě na utrpěné ztráty a těžký, někdy přímo tragický ústup. Parády účastnila se zde již také 1. československá dělostřelecká brigáda. Ve Stavce jihozápadní fronty bylo prohlášeno, že dostaneme všechnu potřebnou technickou výzbroj: dělostřelectvo, jízdu atd. Tam byla zase podána zápiska s praktickými požadavky. Před několika dny byli jsme ve Stavce u gen. Kornilova a předali jsme tam naše praktické požadavky: jmenování velitele korpusu, náčelníka tylových částí (doplňovacích oddílů), zástupců ČSNR ve Stavce a u náčelníka korpusu, zavedení francouzského disciplinárního řádu, *použití našeho vojska pouze proti vnějšímu nepříteli* (Rakousko-Uhersku a Německu) atd. Naše požadavky byly schváleny.

V debatě Špaček doporučuje návštěvu amerických hostů u našich pluků. Klecanda sděluje o připravované výpravě žurnalistů do našeho vojska. Maxa doplňuje, že zákon o zrovnoprávnění našich vojáků s ruskými je již vypracován.

Na to prof. Masaryk podělil se svými dojmy z cesty . . . (Čechoslovák č. 109.)

Řeč prof. T. G. Masaryka,

proslovená na schůzi Odbočky ČSNR, konané za přítomnosti amerických zástupců dne 12. září (30. srpna) 1917 v Petrohradě.

Bylo by třeba vidět několik fotografií, na kterých je zachycen vnějším způsobem duch našich

hochů a poměr vojáků mezi sebou a nás dohromady. Já sám všeho vzpomínám s jistým zadostiučiněním a mohu říci, že cesta k vojákům mne v názorech posílila a že mne posílila hlavně v tom, co ještě mám dodělati. Posílila mne tím více, že, jak jsem to již nejednou přiznal, byli to právě čeští vojáci, kteří jsou příčinou toho, že jsem se ocitl politicky tam, kde jsem nyní. Já vždy vzpomínám těch dojmů, které jsem měl v Praze, vida ty naše vojáky, jak rukovali, jak projevovali své protirakušáctví; a trpce jsem nesl, že my v politických stranách jsme byli nepřipraveni a že my nebyli takovými vůdci, jakými jsme měli býti. Mne aspoň vojáci pobídli k tomu, abych dělal to, co dělají oni; totiž rozhodl jsem se definitivně postaviti se radikálně proti Rakousku a od té doby důsledně jdu po cestě, kterou politicky musíme postupovati.

Tyto mé cesty k vojákům měly pro mne osobně velký význam a důležitost; naši hoši na mne nevojáka (vojenským věcem já málo rozumím) dělali výborný dojem. Vidíte armádu inteligentní; nemíním inteligenci stavovskou. Já jsem vypozoroval, že ti lidé mají velkou zkušenost, že mnoho prožili jak v Rakousku, tak i v Rusku. To vidět na tvářích. A to jest veliký, jak se říká, materiál jak vojenský, tak i politický. Já bych řekl, že — alespoň ten dojem jsem měl — jest už to mnoho, že ti naši hoši po třech letech nejsou demoralisováni. Já jsem si sám kladl otázku, co by bylo se mnou, kdybych žil v takových poměrech jako oni. Člověk bez rodiny, sám sobě ponechán, bez jakéhokoliv pořádku, často v zapadlých místech, bez četby, zábav atd. obklopen k tomu namnoze ještě nepříznivci. Když jsem o tom všem uvažoval, tak jsem si řekl, že v tom se jeví veliká síla našeho národa a že tomu můžeme být povděčni. *Ovšem,*

že nám to ukládá povinnost, abychom s touto silou pořádně hospodařili.

Já neříkám, že nebylo vad. Já bych nebyl upřímný, kdybych vad neviděl. Jest proti mému zvyku jich neviděti. Já jsem kritisoval vždycky a já tak činím i zde. Snažím se poznati věc, jak jest. Tedy některé vady jsem viděl a vidím. O jednotlivých nepatrných není třeba se zmiňovati. Ty se dají odstraniti. *Hlavní vada*, dovolím-li si generalisovati, *jest nedostatek organisace — organisace intimní*, t. j. více zábavy, více činnosti, ať to jest jakákoliv činnost, aby se mu nahradilo to, co bylo doma. Představíte-li si, když takový 21letý hoch žil u otce a matky, nebo v kruhu svých známých, nevěděl, co to pro něho bylo, ale dnes to cítí a hledá potřebu nějakého sblížení. To může vésti k dobrému, ale také k špatnému. Na př. když se vytýkalo, že někteří naši hoši se ženili, možná, že to bylo někdy z praktických důvodů; třebaže to není správné, já to omlouvám z psychologie, právě z té osamocenosti. Všechna naše organisace musí tedy směřovati ku přátelství a musí nedostatek rodiny a domova nahraditi kamarádstvím. Z těchto nedostatků organisace a vedení na rozličných místech naši zajatci stali se během dvou až tří let »praktickými anarchisty«. Oni tři leta nebyli vedeni než pouze k tělesným pracím. Jim nedostávalo se inteligentního vedení a zejména přímo politického vedení. Tudíž pozoroval jsem, že se vyvíjel ne *individualism* — individualism znamená něco silného — ale ten anarchism, jak to říkám, že stojí jednotlivec vedle jednotlivce a proti sobě. *Jistá nervosnost* se vyvinula za ta tři leta; lidé jsou nervosní. Já bych řekl, že je to jistého druhu nervové seslabení; to je vidět nejen na výrazu mnohých tváří, ale i na jednání; *toho se musí dbáti*,

zvláště inteligentní důstojníci toho musí dbáti. Při této nervosnosti a ve stavu isolovanosti mravní i duševní *vyviji se různé nepěkné vlastnosti — škorpivost*, často ze závisti, ale já jsem zpozoroval, že *hlavně z dlouhé chvíle.* Lidé se hádají, aby zahnali dlouhou chvíli. Snad je to drasticky řečeno, ale já jsem to viděl. Jinak nedovedu různé ty hádky pochopit; hoši jsou sami výborní vojáci, ale pro hloupost se pohádají a oheň je na střeše pro nic a za nic. Tu jsem pozoroval ve větší i menší míře: škorpivost z dlouhé chvíle. Jednotlivé stránky ruské revoluce a sice některé špatné, se přenášejí i do našeho vojska. Jest proto zapotřebí organisace a vedení. Jest zapotřebí co nejvíce práce, pořádání slušných zábav, přednášek atd., aby volný čas byl využitkován. Zejména práce jest zapotřebí ve vojsku. To je tedy, co já jsem vypozoroval *a na vás, pánové, zde ve vojenském oddělení, jest, aby se ve vojsku více pracovalo.* O chrabrost a dovednost nemusíme míti starosti. Ovšem jest nyní úkol mnohem těžší. Celá veřejnost československá, ruská i zahraniční od Zborova ví, co jsou to českoslovenští vojáci, a očekává od nich ještě více. My musíme se alespoň na této výši udržeti, a již to jest velký úkol. *Já si představuji zužitkování času pro našeho československého vojáka práci, myšlením a zejména více pozorováním nepřítele.* To nechť jest postaveno zejména důstojníkům za úkol. Naše mužstvo i důstojníci musí býti na vše připraveni. Vojenská taktika se mění stále. Němci dělají pokroky. Úkolem tedy jest, pozorovat nepřítele a jeho vývoj vojenský; tudíž také čísti nepřátelské vojenské spisy a udržovati se vůbec na výši moderního vojáka v této válce. K tomu účelu bude v Kijevě založen časopis, ve kterém tato část vědecko-vojenská bude pěstována.

Dále našemu vojsku se ukládá, vypracovati základy demokratického vojska. Jestliže se hlásá, že jsme národem demokratickým, tak musí se demokraticky jednat, pracovat; mluvením se to nevykoná. To znamená pro důstojníky: více myslit, hodně myslit, totiž, jak by upravili svůj poměr k mužstvu. Musí býti také podškrtnuto, že naše vojsko jsou dobrovolníci, dobrovolníci inteligentní, lidé ze 60% zvyklí myslit, tudíž musí i důstojník také myslit a přizpůsobovati se. Náš oficír byl vychován v duchu rakouském, a to jest něco jiného, než to, co má býti u nás. Demokracie se nepříčí disciplině; demokracie vyžaduje disciplinu a té bude potřebí v každé organisaci, i civilní. Z té příčiny také ruská revoluce a některé její vady, které byly napodobovány, působily u nás nedobře. A pak nechci to zamlčeti, že jsem zpozoroval kousek důstojnické *demagogie*. Netýká se to jen československých, ale i některých ruských důstojníků. Je to ten zvláštní způsob »zaiskivanija«, prostě pro sebe dělat náladu.

Já totiž naše *vojsko* pokládám za nejradikálnější náš politický projev proti Rakousku a za tu naši revoluci, kterou my nemohli jsme dělat na počátku války. Musíme si povědět, že my všichni zde máme ohromnou mravní zodpovědnost za ty životy, které budou obětovány. Tato veliká mravní zodpovědnost nám ukládá velmi seriosní postup, aby všechno to, co podnikáme, mělo za následek zvýšení vojenské výkonnosti a pak bezpečnost našich vojáků. To jsou dva úkoly. Aby toho bylo dosaženo, musíme míti větší jednotku, korpus jakožto celek. To znamená, nemůže býti naším úkolem, abychom jednotlivé části, na př. bataliony, pluk, dva nebo tři vysílali na frontu, kde by se v tom ruském celku ztratili, nýbrž větší jednotku, korpus, který bude

vystupovati jako samostatný a soběstačný celek. Jest na nás, aby náš voják byl řádně vyzbrojen. Naši hoši při nástupu 1. a 2. července (18. a 19. června) 1917 šli špatně vyzbrojeni, jak to vím. První den šli bez dostatečné výzbroje. My tedy musíme se starati o výzbroj dělostřeleckou, kulomety, bombomety, radiotelegrafii, zkrátka, my musíme se snažiti, aby náš vojenský sbor byl moderně vyzbrojen. Sanitární část jest velmi nedostatečná a my musíme přihlížeti k tomu, aby byla lepší. Snad nám budou v tom ohledu američtí krajané pomáhati. Je zde americký Červený kříž, se kterým vyjednáváme, aby přenechal našemu vojsku to, čeho potřebuje. Lékařů a ošetřovatelů bude dost, ale není materiálu.

To jsou určité úkoly, které vám zde jsou dány. Vy jste vojáci, civilistů jest mezi vámi málo. Já bych však chtěl také slovo povědět i vám, že totiž také civilisté mají co dělat a především vy, kteří zde pracujete jako úředníci nebo spolupracovníci. To není nic menšího, než bojovat na frontě. To by bylo nesprávně hodnoceno. Já uvádím na příklad: V Anglii máte všude velké plakáty, kde je dělník a voják vedle sebe. I dělník v nejširším slova smyslu jest postaven na úroveň vojáka, neboť přináší zrovna tak cenný užitek, jako voják se zbraní. Dělník jest nutný na Naděždinské, v Kijevě, v diplomacii, i třeba k pucování klik v generálním štábu. To vše musí být konáno. Já tedy, když jsem mluvil tolik o vojácích, nepodceňuji ostatní práci. *Jen bych si přál, aby v tom našemu bureau nevyvinul se tak zvaný rakouský byrokratism.* Toho si musíme být vědomi, toho se musíme vyvarovati. Jako poslanec měl jsem v Rakousku mnoho co dělati s vojenskými úřady a tu jsem se přesvědčil, jaká hrozná věc je vojenský byrokratism.

Nyní slovo o obtížích v daných ruských poměrech. Prosím vás, my byli u Brusilova. Slíbeno všechno. Přijedeme do Kijeva, Brusilov ten tam, Musí se začíti znovu. Když máme vše vyřízeno s Kornilovem, Denikinem, Markovem, jsou zavřeni. Znovu budu musiti jeti do stavky.

My máme v naší zápisce požadavek, že našeho vojska nesmí býti použito uvnitř Ruska, nýbrž výhradně jen proti vnějšímu nepříteli. *My se nesmíme míchat do poměrů ruských; částečně* však se míchat musíme. *My máme na Volyni naše Čechy, kteří jsou postaveni před ukrajinskou otázku.* Až na takové výjimky my musíme ve svém vystupování se již reservovaně a taktně vyslovovati o ruských poměrech. My je nemůžeme schvalovati. Ale já bych přece kladl důraz na to, co jsem také řekl našim vojákům: *Být naprosto loyálními k Rusku.* Rusko za to nemůže, že my byli slovanští fanatikové. My přišli s ilusemi o Rusku, my byli rusofilové po vychování. Kolik však jest lidí, kteří Rusko studovali a je znali. Já myslím, že jsem jeden z těch, kteří je studovali a znali. Ale já jsem svůj rusofilism neztratil nikdy, nejsem překvapen. My zůstaneme k Rusku loyálními. Proto bojujeme za Rusko tak, jako za sebe. Když si dáme práci, tož úsudky o Rusku nebudou jen negativní. *Rusko je dnes všelidský problém*, tak se na ně musí dívat inteligentní člověk, na něm jest možno mnoho vidět a mnoho studovat, co i pro nás bude míti cenu.

Pro naše československé zájmy je třeba, aby Rusko bylo silné. Jen si představte, jaká je dnes situace. Co bude pro nás znamenat slabé Rusko, když dostaneme samostatnost a nebudeme míti dostatek opory. A to, co platí pro nás, platí pro Poláky i Jihoslovany. Jestli Rusko nepřečká krisi dobře, tak to bude pro celé Slovanstvo ohromné

minus. My si musíme přáti a každý z nás musí pracovati k tomu, aby Rusko bylo silné, pak bude Německo a Rakousko slabší. Ve Francii a Anglii seslabení Ruska přivádí lidi na myšlenku, aby Rakousko existovalo jako silnější stát, jako protiváha proti Prusku. To je pro nás nebezpečné. To jest základní myšlenka v Anglii i ve Francii: jakmile nebude Rusko silné, pak bude Prusko pánem; a aby nebylo, tu myslí někteří, když se udrží Rakousko, že bude čeliti pruskému Německu. Ovšem představují si Rakousko reformované, na př. ve smyslu federativního státu.

My musíme vynikat pořádkem, jak organisačním, tak i vojenským. My právě v desorganisovaném Rusku hrajeme velikou úlohu, a jestli bychom zkoušku projeli nepořádky v naší armádě, pak projedeme všecko. Naopak, když zde budeme pevni, silni v naší organisaci, v našem vojsku, provedeme důkaz, že dovedeme býti samostatní. Každý z nás má povinnost to dokázati. Více mluviti o situaci politické není třeba. O tom si můžeme pobesedovati jindy, až se k tomu účelu sejdem.

Nyní bych se chtěl naposledy dotknouti francouzské expedice. My jednáme o ní od té doby, co jsem přišel. Francouzská vláda již loni chtěla československé vojsko. Podal jsem jí letos na jaře zase plán, ale věc se protáhla, až teprve před několika dny přišli francouzští důstojníci a přinesli rozhodnutí francouzské vlády, že náš návrh byl přijat *a že má býti československé vojsko formováno.* Musíme tudíž vojsko pro Francii nabírati; jak a kolik, to se bude řídit také poměry transportními.

Dále se nám asi podaří také v Italii sformovat vojsko. Doufám, že nám dají zajatce. Tam, pokud vím, je jich 22 tisíce. Kde by italský korpus byl

použit, ještě nevím. Rozhodnutí se musí ponechat Národní Radě. Čím větší budeme mít vojsko a na více bojištích, tím více vykonáme pro své politické cíle.

Zkrátka, dáme si všichni záležeti na zvýšení protirakouské politické akce.

(Zapsali: podporučík Hušek II. a dobrovolec Dosoudil.) (Čechoslovák č. 110.)

Čechové, Slováci!

Vyzývám Vás, bratři zajatci, abyste vstoupili do našeho československého vojska. Vstupte všichni.

Náš boj zbraněmi proti Rakousko-Uhersku je přirozeným dovršením našeho politického boje za samostatnost. Náš národ má historické a přirozené právo na samostatnost; spojili jsme se r. 1526 s Rakouskem a Uhrami v personální unii; dynastie šlapala naše práva, germanisovala a centralisovala; v nouzi občas dělala ústupky, ale vždy znovu usilovala o naše potlačení, až konečně r. 1867 s Maďary uzavřela proti nám dualistický komplot. Sice r. 1871 císař František Josef slavnostně uznal práva českého národa, ale slibu nedostál, jako nedostál slibu, danému Slovákům r. 1861. Volili jsme Habsburky z vlastní vůle, máme tudíž právo rozvázat smluvný poměr, když jsme se přesvědčili, že obě smluvné strany — dynastie a Maďaři — nás zradily.

Tuto hroznou válku zavinilo Rakousko-Uhersko svou perfidní protislovanskou politikou. Pravý význam této politiky a světového požáru pochopili Vaši kamarádi, vojáci voličové, když od samého počátku války vypovídali Rakousko-Uhersku službu a

stavěli se právem na stranu Ruska a Srbska. Vídeň mstila se barbarským pronásledováním; začaly popravy vojáků a civilistů, ženy a děti mučeny v žalářích, političtí vůdcové odsuzováni k smrti, i nejchudší trestáni konfiskacemi majetků — 60.000 životů vyžádal si habsburský terorism a z těch veliká část připadá na československé země.

Rakousko-Uhersko dokázalo na bojištích svou neschopnost hájit své národy. Neschopní arcivévodové byli poraženi Ruskem i tím pohrdaným malým Srbskem; jen Německo zachránilo Rakousko-Uhersko, ale tím dostalo se toto úplně v područí pruského pangermanismu krve a železa. Popruštěné Rakousko-Uhersko je nebezpečím pro nás, nebezpečím pro slovanské a románské národy.

Rakousko-Uhersko započalo válku o své újmě, neporadilo se ani s jediným politickým vůdcem československého lidu. Tuto nedůvěru k našemu národu nemůžeme než spláceti vzájemnou nedůvěrou — přetrháváme všechny svazky k dynastii a panovačným Němcům a Maďarům.

Bratři — dokonejte, co Vaši kamarádi započali. Vavříny Zborovské ukládají Vám povinnost, potrestat falešné Rakousko-Uhersko.

Svobodné Rusko umožnilo nám formování našeho prvého samostatného československého vojska; jsme mu za to vděčni. Ono nám umožňuje formovat vojsko ve Francii. V řadách spojenců budeme bojovat pro osvobození Evropy od pruského militarismu; bojujeme za demokratickou zásadu sebeurčení národů, bojujeme za osvobození našeho národa, Spojenci slavnostně slíbené.

Ať žijí svobodné Čechy se Slovenskem, ať žije Rusko a Francie, ať žijí Spojenci!

Každý uvědomělý Čech a Slovák do našeho vojska.

V Petrohradě, dne 18. (5.) září 1917.

Předseda Československé Národní Rady,
předseda Odbočky ČSNR pro Rusko

T. G. Masaryk.

(Čechoslovák č. 109.)

Rozhovor s prof. Masarykem.

Ve francouzském petrohradském deníku »L'Entente«, v čísle z 30. září t. r., sděluje obsah rozmluvy, kterou měl o české otázce s prof. Masarykem E. Semenov, hlavní spolupracovník jmenovaného deníku a redaktor zahraniční části »Večerního Vremene«. Semenov je znám čtenářům jako upřímný přítel našeho osvobozovacího hnutí, který svoji přízeň nám osvědčil zvláště v trudných chvílích boje o zachování jednoty v řadách naší zahraniční organisace při Dürichovu pokusu o rozkol. E. Semenov poznamenává nejprve, že ze stručné, ale procítěné mluvy prof. Masaryka lze vycítiti všechen bol českého národa a zároveň jeho naděje, živé po třech letech vojny a že prof. Masaryk je přesvědčen o vítězství spojenců, které umožní definitivní rozřešení národnostních otázek.

Dopisovatel dal prof. Masarykovi několik otázek. V odpověď na první podává Masaryk sytý obraz našeho protirakouského politického boje. Uvádí především, že Habsburkové svými snahami absolutistickými a všeněmeckými sahali od počátku trvání monarchie na naši samostatnost, zakládající se na dobrovolné federaci. Seslaben protireformací český národ nemohl uhájiti svých práv na

samostatnost. Záhy po roce 1848 začali Češi svou politickou činnost, směřující proti německo-maďarskému dualismu a za federaci Rakouska. Monarchie začala válku bez rozhodnutí parlamentu. Češi byli by protestovali proti válce, neboť jejich sympatie jsou zcela na straně spojenců. Všechna pronásledování českého národa sesilují v něm odhodlanost odmítnouti spojení s Rakouskem, které je nástrojem Německa v jeho snahách na východ. »Rakousko je neschopno vytvořiti stát, skládající se z národů s plnými národními právy a svobodných ve svém vlastním kulturním vývoji.«

Dále připomíná prof. Masaryk na jedné straně konkrétní projevy českého národa proti válce, na druhé pak zuření rakouské vlády proti Čechům, jako potlačení politického života českého, žalářování vůdců a pronásledování tisku, smrtné rozsudky, konfiskace jmění, hromadné posílání obyvatelstva na frontu atd.

Upozorňuje, že názor dvora rakouského, jakoby revoluční snahy českého národa byly pouze chvilkovým výsledkem agitace dra. Kramáře a jeho přátel je mylný. Národ, lid český nedá se znova získati pro Rakousko, jak myslí dvůr. Celý český národ je odhodlán rozhodovati o svém osudu sám a bez Rakouska. A dodává, že i jiné národy působí monarchii nemalé obtíže.

Podle mínění prof. Masaryka reálním výsledkem vojny může býti pouze rozčlenění Rakouska. To musí nastati, mají-li býti osvobozeni Poláci, Jihoslované, Čechoslováci, Italové a Rumuni, kteréž osvobození označili spojenci v odpovědi na Wilsonovu notu za podstatnou podmínku trvalého míru. K rozčlenění Rakouska vede také provedení principu sebeurčení národů, prohlášeného osvobozeným Ruskem. Ostatně co je Rakousko? Feudální

katolická dynastie, středověký anachronismus. »Není Rakousko-Uhersko, nýbrž jednotlivé národnosti. Rozdělení Rakouska je v zájmu veliké ideje spravedlnosti.« Má však také důležitý význam praktický. Rakousko je baštou Germanie, umožňuje její tlak na východ. Bez zboření této bašty bylo by zničení germánského militarismu prázdným slovem.

Na námitku p. korespondentovu, nebude-li posílením Německa, když následkem provedení principu sebeurčení národů přibude mu 7 milionů rakouských Němců, odpověděl prof. Masaryk takto: »Tato námitka byla činěna často. Jde o matematickou otázku. Zůstalo-li by Rakousko, bude Německo sesíleno o 50 milionů obyvatelstva, t. j. o celé Rakousko, které je zcela v moci Německa. Bude-li však Rakousko rozděleno, bude Německo obklopeno kruhem národních států, které budou přehradou pro německý nápor na východ. Pro tuto úlohu jsou ony národy strženy dlouhým bojem proti němectví a světovou válkou. Ostatně jsou možné federace, ku př. českopolská. Velmi podobny pravdě jsou spolky hospodářské.«

Dopisovatel dal prof. Masarykovi novou otázku: bude-li míti český stát přístup k moři.

»Přímého přístupu nebude míti,« odpověděl prof. Masaryk. »Tento nedostatek lze však nahraditi smlouvami s Polskem a Italií o užívání Gdanska a Terstu, anebo vytvořením neutrálního pásu mezi Uhrami a německými zeměmi, čímž by Čechy získaly přístup k Adriatickému moři. Ostatně přístup k moři není nutnou podmínkou pro stát, jak ukazuje Švýcarsko, nad něž jsou Čechy mnohem bohatší.«

V odpovědi na otázku o hranicích příštího státu vyslovil prof. Masaryk osobní názor, že by Čechy

získaly v ohledu stejnorodosti, kdyby se vzdaly severozápadního koutu Čech.

Dále se dopisovatel tázal na praktické prostředky našeho boje za samostatnost. Prof. Masaryk poukázal na silnou propagandu a na vztahy s ostatními Slovany, na naše revoluční vojsko. Uvedl, že máme hlavně ve Francii mocnou oporu svých snah. Na mírové konferenci Češi před tváří celého světa prohlásí, oč usilují.

Poslední otázka byla, jaké bude české státní zřízení.

»Bude to republika,« odpověděl prof. Masaryk, »neboť tato forma vyhovuje nejlépe našim tajným přáním, touhám národa, jejž tyranie Habsburků na dlouhá leta spoutala, zbavivši jej vlasti.«

(Čechoslovák č. 113.)

Naše nynější úspěchy a příští úkoly.

(Z řeči prof. Masaryka, pronesené na společné schůzi členů a spolupracovníků OČSNR. v Petrohradě, dne 2. října 1917.)

Význam toho, čeho nyní dosaženo (armádního sboru), jest patrný. Ovšem, mělo to býti již dávno. Taková jest již naše politická situace, že jsme toho dosáhli teprve nyní, ale dosáhli jsme toho. Mám na mysli hlavně pořádek ve vojsku. Myslím, že to ve Stavce chápali a rozuměli našim požadavkům, že chceme mít pořádek v zájmu našeho celku a v zájmu toho, abych to tak stručně řekl, aby každý náš voják věděl, že má býti za dva rakouské. To jest možné jen tehdy, když bude skutečně pořádek a když každému bude dána možnost, využíti individuálně svých schopností. To bez jednotnosti, bez korpusu a bez náčelníka korpusu, který by věci roz-

uměl, jest věc nemožná. V gen. Šokorovi jest tedy symbol a centr celého pořádku našeho vojska a tím již jest dána možnost pořádku pro budoucnost.

Já bych hodně podtrhl, že to, co nám Rusko nyní udělalo, a co by snad bylo udělalo dříve, kdyby naše poměry bývaly byly rozumnější, jest hodně mnoho, totiž, že *Rusko oficielně uznává náš program a vojenský odboj a že do jisté míry béře na sebe mezinárodní zodpovědnost.* Rusko bude viněno, že dělá, co není mezinárodně dovoleno. To jsem se snažil ve Stavce negativně vyvrátiti tím, že Němci a Rakušani dělali totéž. Němci formovali irskou legii a osnovali nájezd Casementův na Irsko (špatně to dopadlo), ale udělali to. Němci a Rakušané opět formovali polské legie proti Rusku, což jest proti mezinárodnímu právu, protože území polské jest částí Ruska. Těch věcí je mnoho. Rusko se nevymyká těmto novým mezinárodním zjevům, ale může tím, co jsem řekl, odbýti budoucí výtky Německa, hlavně pokud se týká radiotelegrafické deklarace našeho vojska z 28. září 1917. (Viz »Čechoslovák« č. 113.)

Podle našeho státního práva, kterého jsme se nikdy nevzdali, *jsme dosud naprosto nezávislým státem.* Roku 1526 spojily se samostatné Čechy se samostatnými Uhrami a se samostatnými zeměmi rakouskými. De lege trvá tento právní stav dosud. To jest podstata našeho státního práva, smysl našeho státoprávního boje a státoprávního programu. Jen via facti Habsburkové učinili z těchto třech samostatných států jediný zcentralisovaný stát. Sesilování tohoto centralisačního nelegálního postupu — protože my jsme se stále bránili a rovněž Uhry — vyvolalo revoluci, která přivedla k Bílé Hoře. Centralisace pokračovala za císaře Josefa II. a Marie Terezie a naši stavové na ni odpovídali svými

reskripty a replikami. Naší odpovědí na tyto habsburské snahy byla revoluce r. 1848 a jest jí celý náš boj až podnes. Vrcholným bodem rakouské centralisace byl rok 1804, kdy Habsburkové vzdali se titulu císařů německých.

Tedy my pokračujeme v státoprávním boji starších generací let 60tých, 70tých a ještě 80tých minulého století. My v něm pokračujeme co nejradikálněji za vhodných poměrů revolučních a trváme na tom, že *naše vojsko jest regulérní vojsko.* Ono de facto je regulérní částí regulérní ruské armády a to tím více, že regulérnost tato jest dokumentována tím, že máme ruského vrchního velitele. To znamená diplomaticky velmi mnoho. Není to naší cti, že nemáme své generály, my je prostě nemáme, jako bohužel vyšších důstojníků a musíme proto míti ruské. Rusové na to přistoupili, jsou tedy tito důstojníci částí naší armády, jejíž regulérnost bije tím více do očí. Prakticky to znamená tolik, když náš hoch přijde do zajetí, tož byly strachy a někteří je dosud sdílejí (a mnozí snad aby agitovali proti naší akci), že bude pověšen atd. Já se toho nebojím. Možná, že se to stane jednotlivci od jednotlivých svéřených Maďarů a Němců, ale proti takovým surovcům není nikdo chráněn, ani pokud jsou naši vojáci v rakouské armádě. Já nemyslím, že by se to dělalo, protože budeme míti možnost a moc mstíti se na těch, kteří padnou do našeho zajetí a já doufám, že takových Němců a Maďarů bude mnoho a bude pak možno retagliací, to jest podle práva oko za oko, zub za zub se odplatiti.

Ale jak řečeno, toho podle situace nečekám. V té věci není třeba obav. O tom se musí mluviti vždy jasně a určitě a musí zejména emisaři našim hochům to jasně vyložiti, jaká je situace.

Jest tedy, co jsme si přáli, jednotný korpus.

Konečně přišla tyto dny zpráva, že italská vláda dovolila nábor našich zajatců, kterých jest tam, jak mně říkají, na 23 tisíc. Přistoupila tedy italská vláda na to, že můžeme zahájiti nábor mezi tamnějšími našimi zajatci, což se jistě stane. Dr. Beneš tam ještě jest a vše zařídí.

Tak bychom měli trojí vojsko: v Rusku, ve Francii a v Italii. Tím, že naši hoši budou na ruské, francouzské i italské frontě jako samostatné části, rozhodně politicky moc a moc získáme. Naši hoši budou bojovati všude po boku všech spojenců. Toho si bude spojenecký tisk velice všímati a naší věci to jistě velmi prospěje. To jest tedy naše situace zevnější.

A nyní jaká jest naše situace vnitřní?

Především promluvím o Naděždinské 36. Jest potřebí, aby vaše činnost zde byla skoncentrována plně nejen k tomu, abychom se domohli naprosto přesné statistiky a pořádku našich zajatců, ale též k tomu, aby národní a revoluční uvědomění v našich zajatcích stále víc a více rostlo. To jest váš úkol zde. Je-li to byrokratické, je-li to úřad, nesmíte si z toho nic dělat, je to naprosto nutné. Někteří z vás by chtěli jíti raději na frontu, já také. Pak je to oběť s vaší strany zůstati zde, ale musí býti přinesena. Snad bude možné vyjmouti ty, kteří to zde nevydrží. Vaše práce zde, pánové, je hodně potřebná a hodně nutná, a proto jest potřebí co nejlépe ji organisovat a po případě doplnit vaše řady. Když vidíte, že jest potřebí práce, myslím, že každý uzná, oč se jedná nám všem a že práce sama sebou se zorganisuje a zcentralisuje. Vyměňte si své názory o tom, co jest nevhodné nebo nehotové, aby se věc upravila. Záleží na tom velmi mnoho, aby tato činnost byla uspíšena.

Nyní o komisi propagační. Já vyzdvihuji tuto komisi proto, že jsem při nejlepší vůli zatím neměl příležitost, abych se porozhlédl po celé vaší práci vůbec. Já jsem si umínil, že si všechny odbory prohlédnu docela podrobně, ale já neměl dosti času pro nával práce.

Já si představuji vydatnější práci žurnalistickou, aby tím byla doplněna naše diplomatická činnost. Teď jest velmi důležité, zejména teď, když jsme dosáhli pořádku v armádě, abychom pro tu armádu a pro sebe získali vůbec sympatie a pozornost cizího světa: i zde v Rusku, i v zemích spojeneckých a neutrálních a vůbec všude. Nebudu to rozvádět. Já si představuji, že komise propagační musí míti více členů, aby mohla rozšířiti svoji činnost nejen zde, ale po případě i v některých jiných zemích. Budeme musiti míti někoho ve Švédsku, kde jest tolik německé propagandy také proti nám; kdo by ji kontroloval a pracoval pro nás. Totéž platí o Norsku, Dánsku a Švýcařích. Ale též zde bude potřebí více členů a více práce. Ovšem to jest práce, která se nedá předem odměřovat. Podle okolností bude to činnost žurnalistická, společenská a pod. Někdy jest potřebí návštěvy přijímati, někdy je potřebí návštěvy činiti. Musíme se seznámiti se všemi zdejšími žurnalisty ruskými i cizími. Někdy je potřebí více choditi po salonech, než seděti v úřadovnách. V této věci jsme trochu pozadu. My jsme dost získali, více, než někteří jiní národové, takže nám až trochu závidějí, ale oni zase umějí lépe chodit na politických prknech společenských. To jest něco, čemu se musíme též naučit a využitkovat toho.

(Stenografovali: br. Dosoudil, podpor. Hušek a dr. Aug. Straka.)

(Čechoslovák č. 115.)

Prof. Masaryk o prohlášení Czerninově.

(Rozhovor s prof. Masarykem, uveřejněný v Birževých Vědomostech [7. října] 24. září 1917.)

Předseda Československé Národní Rady, světoznámý český politik, prof. Masaryk, znající hr. Czernina z jeho činnosti v Čechách a Rakousku a z delegací, vyslovil se o pacifickém programu rakouského ministra zahraničních záležitostí takto:

»Hr. Czernin snaží se vzbudit zdání, že je pacifista a dokonce mluví o vývoji pacifismu pro celou Evropu. Je pacifism a pacifism. Pravý pacifism je demokratický; to právě je plán Spojenců, že chtí Evropu reorganisovat na demokratickém a tudíž národnostním podkladě. Tento demokratický pacifism prohlásilo revoluční Rusko, když vyhlásilo právo sebeurčení národů. Tento program byl přijat všemi demokratickými národy a v Německu jej přijala socialistická minorita. Ale hr. Czernin o tom ani slova. Ale již před Czerninem vyslovil se hr. Clam-Martinic, jeho druh politicky stejně smýšlející ve vídeňském parlamentě proti demokratickému sebeurčení národů. Je v dobré paměti, jak tenkráte Čechové, Poláci, Rusíni, Slovinci a Chorvati vyslovili se proti Clam-Martincovi, hájícímu proti demokratickému principu národnosti princip státu a dynastie. Totéž dělá hr. Czernin. Je to pochopitelné. Měla-li by otázka polská, rumunská, italská, srbská, otázka česká býti demokraticky rozřešena, Rakousko-Uhersko musilo by být rozčleněno na své přirozené části. V domě cběšencově nemluví se o provaze — hr. Czernin nemluví o sebeurčení národů.

Za to se rakouský ministr dovolává síly rakouského státu. Neprávem. Zapomíná, že Rakousko ve válce ukázalo jen slabost. Bylo dvakrát pora-

ženo Ruskem a bylo poraženo i tím malým, ve Vídni tak opovrhovaným Srbskem; jen Němci spasili Rakousko a dnes je Rakousko ve skutečnosti absorbováno Německem; je samostatné jen povrchně, ve skutečnosti bylo anektováno Německem bez anexe a tvoří takto Berlínu most na Balkán a tím do Turecka.

Že hr. Czernin nemluví o Rusku, je nápadné a bylo v »Birž. Vědomostech« správně již vytčeno. Západ ukázal se silnějším, než myslili berlínští politikové a strategové a proto užívají vnitřní situace v Rusku ke své anexionistické politice.

Situace v Rakousko-Uhersku, politická i hospodářská, je velmi zlá. Hlad je hrozný a vůbec je nouze ve všech oborech už nesnesitelná. Rakousko potřebuje míru a proto se schovává za Řím a papeže; a papež ochotně vyhovuje Rakousku proto, že si chce při mírovém ohýnku uvařit svou vlastní polévku. Rakousko je poslední velký katolický stát a proto se papež tak exponuje. Ale nelze říci, že to činí dovedně; jeho nabídka míru je tak vyloženě rakousko-německá, že tou stranickostí svým ochráncům málo pomohl. A že představitel středověké teokracie chrání Rakousko a popruštěné Německo, je také výmluvné; chrání středověkou, nemoderní, absolutistickou dynastii a monarchii. Císař Karel dává si masku demokratickou, ve skutečnosti dělá čistě reakční a dynastickou politiku. Vídeň usiluje o status quo a status quo je právě záchranou Rakouska, Německa a Turecka a tím celého pangermanistického plánu centrální Evropy a výboje Asie a Afriky. Tento imperialism se dá uskutečniti i při relativním odzbrojení, dá se to dosáhnout náporem i invasí ekonomickou. Situace Evropy, politické i ekonomické poměry, a historický výboj jsou již tak průzračné, že chytrácké zamlčování starých

diplomatů à la Czernin nemůže nikoho obloudit; chytráctví diplomatické nemůže evropské národy hypnotisovat a též nedá jim zapomenouti na miliony životů, které byly požádány v oběť. A právě Rakousko způsobilo válku — je přirozené, že jeho mírnost chce strojeným pacifismem zahladit vzpomínku na ten hrozný zločin proti Evropě a proti lidstvu. (Čechoslovák č. 112.)

Prof. Masaryk v Rumunsku.

Jaký dojem vzbudila návštěva prof. Masaryka v Rumunsku, toho částečným ukazatelem jsou rumunské listy, vycházející v Jasech. Tamější listy smějí nyní vycházeti jen o jednom listu. Tím pozoruhodnější je, že ve všech byly články a zprávy o prof. Masarykovi a o našem boji za svobodu a že skoro ve všech tyto články po oba dny 10. a 11. října (pozdějšího data listy ještě nemáme) zabíraly větší poloviču přední strany.

Národně-liberální list Miscarea 10. října přinesl obsáhlý úvodník »Apoštol svobody« a zprávu o pobytu profesora Masaryka. Druhý den přinesl na úvodním místě projev prof. Masaryka »Za rozčlenění Rakousko-Uherska«.

Přední básník rumunský Octavian Goga uveřejnil 11. října v Romanii, »listu národní obrany«, nadšený článek »Cesta apoštola (prof. T. G. Masaryka)«. Universitní profesor M. Jorga otiskl 10. října ve svém listě »Neamul Romanesc« dlouhý úvodník »Representant československého národa v Jasech (návštěva prof. Masaryka)«.

Orgán konservativní strany »Evenimentul« má 11. října dlouhý úvodník o rozhovoru s prof. Masarykem, »Opinia« přinesla téhož dne zprávu o ho-

stině u ministra vyučování Duca na počest prof. Masaryka, neodvislý denník »Actiunea Romana« už 10. října měl přehled hlasů tisku o návštěvě prof. Masaryka.

Francouzský list »L' Indépendence Roumaine«, úřední orgán rumunské vlády, přinesl 10. října krátký životopis prof. Masaryka a den na to úvodní článek »Apoštol«, v němž se zdůrazňuje politický význam cesty Masarykovy, jehož list nazývá »duši protirakouského hnutí«, propagátorem kongressu rakousko-uherských národů, které otevřeně žádají pro sebe místo na slunci a rozdělení habsburské monarchie, tohoto posledního zbytku feudálního zřízení v Evropě, poslední opory tyranie a absolutismu.

»Masaryk nám přináší pozdrav šlechetného národa a hlavní posilu velkého příkladu.«

Tyto dva výňatky podávají v hlavních rysech směr článku o prof. Masarykovi: apoštol svobody nejen svého národa, nýbrž všech utlačovaných národů, duše protirakouského hnutí. »Mezi národy sousedního konglomerátu (t. j. Rakousko-Uherska) první úlohu hrají Češi, jejichž energie jde od počátku války bez jakéhokoliv kolébání jedním směrem, za jedním cílem«, píše básník Octavian Goga. »Jsme šťastni, že československá vojska bojují na ruské frontě, blízko armády rumunské,« napsal »Evenimentul« atd.

Rumunské listy i jinak hodně si všímají toho, co se děje u nás v Čechách. V listech, které jsem nahoře citoval, je několik zpráv o nadšeném vítání dra Kramáře v Praze (Romania z 1. října, Neamul Romanesc 10. října, Actiunea Romana 10. října). Romania spojila s ní zprávu o ostré kritice, kterou dr. Stránský podrobil budapešťskou řeč rakousko-uherského zahraničního ministra hr. Czernina a při-

pojila k ní poznámku, že obě zprávy jsou velmi významné pro vnitřní poměry v Rakousko-Uhersku. Rumunská veřejnost plně chápe, že všecky potlačené národy Rakousko-Uherska mají společné zájmy. Dr. J. K.

(Čechoslovák č. 116.)

Prof. Masaryk v Rumunsku.

(Z referátu por. J. Šeby dne 17. října 1917.)

Prof. Masaryk byl pozván rumunskou vládou do Jass, jakožto představitel českých revolučních snah. Rumunská vláda postarala se všemožně o pohodlné cestování a vyšla i jinak vstříc, tak na př. průkazy, vystavené Odbočkou průvodcům Masarykovým potvrzeny příslušnými úřady a uznány právoplatnými. V Jassách ubytován prof. Masaryk v paláci min. zemědělství (min. Marescu). Masaryka uvítal za nemocného min. předsedu Bratianu jeho tajemník, přišli i ostatní ministři a vyslanci spojeneckých států, zejména vyslancové srbský a francouzský. Masaryk byl uvítán na rumunské půdě jakožto představitel a hlava spojeneckého státu. Návštěvě jeho věnována zvláštní zvýšená pozornost všech politických a diplomatických činitelů. Kdekoliv se objevil, ať již na hostině, jež na počest jeho dával král, či některý vyslanec neb ministr, ať v rozhovoru se zástupci tisku, byla slovům jeho přikládána zvláštní váha a odpovědi Masarykovy na jednotlivé otázky pilně zaznamenávány.

Středem všech rozhovorů byla naše revoluční akce. Rumunští diplomaté, státníci, profesoři i žurnalisté jevili opravdový zájem o naše hnutí. Někteří z nich, jako na př. Jonescu, jsou dobře zpraveni o stavu našeho národa v Rakousku. Jonescu

uznává, že budoucímu československému státu jsou nutny hranice přirozené, tedy i poněmčená pohraniční území. S uznáním vyslovil se o životnosti českého národa. Němci na našem místě dávno prý by byli podlehli.

Velikému zájmu těšilo se naše vojsko. A bylo několikrát vysloveno přání, aby naše nová armáda octla se po boku zreorganisované armády rumunské.

Právě v době návštěvy došla telegrafická zpráva, že v Italii povoleno stavěti české vojsko ze zajatců. Současně italský vyslanec obdržel zprávu o hnutí v rakouském loďstvu: z Poly vyplula válečná rakouská loď a přijela do Ancony, kde přidala se na stranu Italů. Byla obsazena Čechy a Jihoslovany.

Z Jass navštívil prof. Masaryk rumunskou frontu, kde vystoupil na pozorovací stanici, aby spatřil nepřátelské posice. Na počest jeho rumunské těžké baterie zahájily střelbu do německých zákopů. Masaryk pozdravil se s rumunským a ruským vojskem na této frontě, navštívil rumunskou nemocnici a vrátil se přes Jassy do Kijeva.

Zájezd prof. Masaryka do Rumunska byl korunován velikým úspěchem. Nemluvíme-li již o ceně jednání diplomatických, jež byla účelem této cesty a jejichž výsledky objeví se jistě na pařížské konferenci, můžeme přece poukázati na to, že sympatie Rumunů k našemu národu a k boji za jeho samostatnost byly utuženy co nejsilněji a že budoucnost přinese ovoce práce Masarykovy.

Že skutečně návštěvě prof. Masaryka přikládán neobyčejný význam, o tom svědčí referáty rumunských časopisů, které všechny věnovaly našemu vůdci dlouhé články, zaujímající téměř u všech celou čtvrtinu textu. (Čechoslovan č. 44.)

Profesor Masaryk o instrukci ústředního výkonného výboru Rady dělnických a vojenských delegátů.

Soudruzi! Teprve na cestě z Rumunska obdržel jsem úplný text vaší instrukce. V instrukci jsou obsaženy základy budoucí organisace celého světa a nepřímo i našeho národa. Proto mám právo říci o ní své mínění. Je to i mojí povinností, protože instrukce odporuje jak principu sebeurčení národů, *prohlášenému* ruskou revolucí, tak i demokratickým principům. Instrukce zdánlivě přidržuje se principu sebeurčení národů, *ustanovuje* na příklad autonomii Dobrudže (250.000 Turků), ale mlčí o Češích a Slovácích, o národě desetimilionovém. Na národ Husa a Komenského, na národ ne méně kulturní než jsou jeho utlačovatelé, bylo zapomenuto. Bylo zapomenuto na »uherské« Rumuny (více jak 3 mil.) i na Jihoslovany (téměř 6 mil.), *současně však* jihoslovanská Bosna a Hercegovina byla vydělena ze svého národa. Princip sebeurčení národů předpokládá nejen svobodu, leč i sjednocení národů. V tom směru instrukce ostře odporuje zájmům celé řady národů — Poláků, Čechoslováků, Rumunů, Jihoslovanů a Italů. Takovým způsobem instrukce přiznává princip sebeurčení národů toliko *slovem,* ve skutečnosti však drží se německého hlediska o *přednějším* významu státu před národností.

V tom zahrnut je základní názor německého imperialismu, odporující dokonce učením socialismu, hlavně učením Engelse a Marxe. To odpovídá také německému absolutistickému vymezení pojmu autonomie jako práva darovaného státem. Demokratický pojem autonomie, osvojený západními národy přiznává právo samostatnosti národa ve státě i také vedle státu. Instrukce nepřiznává

v tomto hledisku práva národů; ona zapomíná, že národnost sama o sobě je sociální, neboť utlačený národ je obdobou laciné dělnické třídy. Proto socialisté všech zemí přiznávají národnost, jen Scheidemanové a Bauerové kloní se k názorům německého imperialismu.

Instrukce ochraňuje Rakousko-Uhersko, zapomíná, že tento stát je příčinou nynější hrozné vojny v důsledku svojí nečestné, balkánské politiky. Autoři instrukce ničeho nevědí o tom, že Rakousko-Uhersko za války popravilo 30—60 tisíc lidí, nevědí, že všichni politikové a čeští, italští atd. poslanci byli žalářováni a odsouzeni k smrti, nevědí, že Němci a Maďaři udržují svoje panství neslýchaným násilím při volbách i ve správě; nevědí, že národy v Rakousko-Uhersku po staletí bojují za svobodu a samostatnost.

Rakousko-Uhersko je zřejmou organisací násilí menšiny nad většinou a instrukce, hájíc tento středověký umělý stát, hájí dynastii, která pomocí armády a militarismu a ve spojení s exploatující maďarsko-německou šlechtou udržuje sedm národů v porobě.

Majíc volit mezi zdegenerovanou dynastií a svobodou sedmi národů, čítajících více než 50 milionů, instrukce postavila se na stranu dynastie. Instrukce chrání Prusko a jeho militarism, kterému obětuje Poláky a Dány. Evropa a lidstvo se osvobodilo od ruského carismu, ale pruský a rakouský carism se zachovává. Instrukce chce restaurovati Belgii z peněz mezinárodního fondu, tak jako by spojenci byli zodpovědni za tuto válku v stejné míře jako Rakousko a Německo.

Instrukce úplně nespravně nečiní rozdílu mezi vojnou útočnou a obrannou. Nezabývaje se více další kritikou, stavím proti instrukci notu Spojenců

Wilsonovi i deklarace Wilsonovy, Briandovy, Asquithovy, Lloyd Georgeovy i druhých politiků, kteří pochopili význam války, vyvolané německou výbojností a úplně správně vyhlásili demokratický princip rovnoprávnosti všech národů, nejen velkých, ale i malých.

Trvalý mír je nedostižitelný, pokud nebude zničen německý a rakouský imperialism; v rozčlenění Rakouska na jeho původní národní části tkví podstata války. Nebezpečí německého imperialismu spočívá v tom, že svobodně disponuje Habsburky a jich říší.

Doufám, že po návratu do hlavního města Výkonný výbor umožní mi podrobněji odůvodniti názor Čechoslováků na podmínky skutečně trvalého, spravedlivého a demokratického míru.

Předseda Československé Národní Rady

profesor Masaryk.

(Čechoslovák č. 115.)

Prof. Masaryk o významu našeho vojska.

V Kijevě, dne 21. října 1917.

V pátek, dne 20. října sál Kupečeského sobranja v Kijevě přeplněn byl návštěvníky přednášky vůdce československého osvobozovacího hnutí, profesora T. G. Masaryka. Kupečecký sál jistě že nebyl dlouho tak přeplněn jako tentokráte. Schůze súčastnilo se daleko přes 4000 lidí a veliké množství návštěvníků musilo pro přeplnění odejíti. Přišli poslechnouti nejen synové československého národa řeč milovaného otce svého, prof. Masaryka — ale i hosté, bratři Rusové, Poláci, Ukrajinci, Srbové a zástupci druhých mocností spolku spoje-

neckého. Právě otisknutá zpráva, prohlášení posl. Udržala ve vídeňském parlamentě, zvyšovalo napětí očekávání řečí milovaného vůdce. Schůzi zahájil člen Odbočky ČSNR, red. David, který uvítal přítomné krajany ruské, vojáky i zajatce, vzácného příznivce národa československého, generála Cicoviče, Ukrajince, Poláky, Srby a zástupce ostatních spřátelených národů. (Bouřlivý, dlouhotrvající potlesk.)

»Vítám zvláště,« pravil, »milovaného vůdce revolučního hnutí našeho, prof. Masaryka (bouřlivý potlesk. Shromáždění povstává a připravuje prof. Masarykovi delší dobu trvající nadšené ovace), který dostavil se do našeho středu, aby promluvil o nynějším stavu revolučního hnutí československého národa a významu naší armády. Prohlášení spojenců a došlé zprávy z vlasti svědčí o tom, že dnešní boj proti německo-maďarskému násilí nebude skončen, dokud nepovstane nová Evropa, dokud nebude Elsasko-Lotrinsko připojeno k Francii, dokud nebude obnovena Belgie, dokud nebude sjednoceno Rumunsko, dokud nebude vytvořeno veliké Srbsko, dokud nepovstane Polsko a dokud nebude zřízena Československá republika. (Dlouhotrvající potlesk.) S radostí konstatuji, že československý národ v dnešních velikých bojích obstál čestně, že čestně obstály ve zkouškách ty tisíce prostých, českých lidí, kteří kráčeli za hlasem svého svědomí. Prosím, abyste povstáním uctili památku všech, kdož v bojích za naši svobodu a samostatnost položili své životy. Jména Champagne a Zborov zůstanou zapsaná zlatým písmem v dějinách národa. Věčná paměť budiž zachována také těm, kteří stali se obětí německo-maďarského násilí, skončili v rakouských žalářích a na šibenicích. Jich utrpení a prolitá krev sílí v nás lásku ke svo-

bodě, i nenávist k Habsburkům a Rakousku.« (Potlesk.)

Navrhuje pak předsedou historické této schůze bratra prap. Medka, do předsednictva dále pí. Červenou, spolupracovníka Skotáka, dobrovolce bry Kumra a Rychetníka. Br. prap. Medek znovu vítá shromážděné hosty, bry vojáky a zajatce a děkuje za důvěru, prokázanou jemu tím, že předsedou této schůze zvolen byl voják.

Za neutuchajícího potlesku ujal se slova prof. Masaryk, který pravil:

Význam války.

»Já bych nemohl pověděti více o významu a cílech války, než řekl první řečník. To jest ve skutečnosti program náš československý a program spojenců. Tato válka přece — to ví každý — má jiný význam, nežli mívaly války dřívější. Snad se může pověděti, že poslední války, zejména na jihu Evropy, byly úvodem do této světové katastrofy. Celá Evropa jest rozdělena na dva tábory. Němci, Austrie, Turci a Bulhaři na jedné a ostatní Evropa na straně druhé. Neutrální státy většinou sympatisují se Spojenci. Nejen Evropa, ale i asijské veleříše, Japonsko i Čína, Amerika nejen Severní, nýbrž i Jižní, africké i australské země tím, že jsou pod vládou Anglie, se súčastní války. Tedy v nejpřesnějším slova smyslu máme válku celého světa a podle toho řídí se také politický cíl války. Německý strateg, teoretik i praktik, Klausevitz, jak víte, povídal, že vojna není nic jiného, než politika, ale vedena jinými prostředky. To je pravda. Válka jest charakterisována cílem politickým: Proč se vede a k jakému cíli se vede? Není myslitelno ani,

aby celé lidstvo se rozestoupilo na dva tábory a aby to nemělo ohromný kulturní a historický význam. A proto všecky pokusy těch lidí a stran, které by rády nějaký separátní míreček, nějaký kompromis, jsou malicherné a přímo nízké, vidíme-li tu ohromnou světovou konflagraci. Válka začala aspoň podle jména k vůli Srbsku; Srbsko — to je 4 a půl milionů a již dnes jest mnohem více, než 6 milionů pochováno nejlepších lidí celé Evropy a celého lidstva. A to vše by mělo býti nadarmo, aby se udělal nějakým mírem status quo, jak krátkozrací politikové zde na Rusi a jinde by rádi? Položme si otázku: když je to válka všeobecná a světová, je-li možno, abychom se spokojili nějakým malicherným mírem?

Dva plány.

Proti sobě stojí dva světové plány. Němci na jedné straně usilují pomocí Rakouska a Turecka o světovou konstelaci takovou, aby tak zv. střední Evropa byla spojena s Asií a Afrikou. Němci usilují o panství světové, měli veliký plán před očima a posavadním vývojem války tento program jest do jisté míry uskutečněn. O tom se nemusíme klamati. Na druhé straně jest plán Spojenců. Ti chtějí reorganisaci celé Evropy a tím lidstva, ne panství světové, ale organisaci člověčenstva, novou organisaci Evropy na základě národnostním, demokratickém. Tak stojí proti sobě ty dva plány. Na jedné straně německé, berlínské, prusko-rakouské, hohenzollernsko-habsburské panství nad světem, dynastie z boží milosti, militarismus — tam Evropa a lidstvo organisované na demokratických základech, na národnosti.

Světový význam naší otázky.

Pro českého člověka nemůže býti ani chvilku pochybnosti, kam se má přikloniti. Kdo myslí a kdo je čestný, musí jíti se Spojenci a my, Čechové, když jsme se rozhodli od začátku války hned pro Spojence, tedy jsme postupovali jedině správně. My, Čechové, byli jsme přirozeně vtaženi do této světové války, do této světové katastrofy. Já povím více — a nechci se vychloubati a nechci náš význam zveličovati neprávem — my jednou jsme nuceni dělati politiku světovou a řeknu ještě, že československá otázka, jak se sama sebou rozumí, jest otázkou světovou. Předně, geograficky Čechy a Slovensko tvoří přirozenou hráz proti německému »Drang nach Osten«, proti německému náporu na východ. Čechové jsou na západ nejdále položený národ slovanský, který celou svojí historií dokázal, že dovede Němcům čeliti — to jest náš význam historický. Ale také kulturně, my, Čechové, máme význam světový tím, že jsme se súčastnili ve středověku i v nové době až do dneška celého pokrokového hnutí — to smí právem reklamovati národ Husův a národ Komenského. Přes všechny útisky nepřítele, Německa i Rakouska, svou vlastní silou jsme to dovedli, že jsme teď v řadě nejkulturnějších národů. My tudíž také politicky stojíme v centru světové otázky.

Rakousko-Uhersko musí býti rozčleněno.

Co jest jádro této války a co jest vlastní její otázkou? Rakousko-Uhersko. Jestli jest pravda, co říká ruská revoluce — sebeurčení národů — jestli je to pravda — a je to pravda, pak běží v této válce především o Rakousko-Uhersko. Rakousko-Uher-

sko — co jest Rakousko-Uhersko? Dynastie, generálové, šlechta, církev a dost. Není rakouského národa, jen dynastie. Rakousko jest organisované násilí menšiny nad většinou. V Rakousku jest 9 národů, nečítáme-li Slováky za docela odchylný národ, židy atd. V této řadě Poláci, my, Rumuni, Italové. Nuže, jestli má býti svobodná Polska (Potlesk), pak musí Poláci z Haliče a z Poznaně být sjednoceni. Polsko, jak jest nyní, jak je chce míti Rakousko a Německo, bylo by pokračováním Poznaně. Poláci musí býti sjednoceni. (Potlesk). To samoopredělenie (sebeurčení) národů, to znamená nejen svobodu, ale i sjednocení národů. Polsko sjednoceno, Jihoslované sjednoceni (Potlesk), Rumuni sjednoceni (Potlesk), Italové sjednoceni (Potlesk), my, Čechové, sjednocení s našimi Slováky (Potlesk), tedy ruský revoluční program »sebeurčení národů« znamená především sjednocení těchto pěti národů, to znamená rozčlenění a zničení Rakousko-Uherska. To jest určitý cíl této války. Jestliže by Rakousko-Uhersko v kterékoli formě, větší nebo menší, zůstalo, pak to není vítězství, pak nebude mír, ale jen příměří, abychom se připravovali ku ještě větší a krvavější válce. To může býti apelem pro ruské politiky. Pravý mír bude jen, jestliže rozčleníte Rakousko-Uhersko, tudíž bojovati musíte, aby Rakousko a Německo bylo pokořeno. (Výborně!). Tedy význam československé otázky jakožto otázky světové vyplývá sám sebou a jest dán celou historií naší a Evropy.

Naše revoluční armáda.

První, kdo od začátku války to pochopil a toto prakticky začal prováděti, byli naši čeští vojáci v rakouských uniformách. Naši hoši, když byli vo-

láni na frontu proti Rusku a Srsbku — vy víte, že začali pasivní resistenci — a tím začala nynější etapa československé politiky. Českou revoluci začal český voják a dovrší ji československé vojsko, první, svobodné československé. Zde v Rusku, a jinde, všude Češi a Slováci svobodní zde na Rusi a jinde za hranicemi tvořili vojenské oddíly — ve Francii, Anglii, Kanadě, Australii a konečně zde na Rusi a v poslední době i v Italii. Všude Čechové za hranicemi ihned prohlásili za účel našeho boje samostatnost národa. Celý národ prohlásil se pro republiku a prohlásil se pro vstup do spojeneckých armád. Dík ruské vládě a zejména ruským úřadům, máme dnes československý korpus, který čeká jen na povel, aby vstoupil v boj se svým nepřítelem. A tak dnes zde na Rusi — a mluvím k vám zde na Rusi — za ruských poměrů hlavní úkol náš spočívá v náležitém vyzbrojení naší první armády. Hlavní naše starost musí býti věnována vojsku a armádě. Ta československá armáda zde bude zároveň základem budoucího československého státu. Vedle této armády tvoří Národní Rada a všecko, co s ní souvisí, jakousi prozatímní vládu, ale my všichni ostatní, my, civilisté, teď máme jen na starosti armádu. Já tím, když tak do popředí stavím československou armádu a československého vojáka, neprohlašuji se za apoštola militarismu. Snad by někdo řekl: »My v Rakousku jsme byli všichni antimilitaristé, my nemůžeme tedy míti armádu svou.« Ano my jsme byli proti rakouským vojákům, my jsme nechtěli a nemohli sloužiti Rakousku a proto jsme se také odříkali sloužiti Rakousku a byli jsme proti militarismu. Ale boj tento jest bojem za samostatnost a svobodu národa, ten úkol máme a my jej můžeme za dnešních poměrů vykonati, jen když se činně účastníme války, když

v řadách spojenců budeme bojovati. Obrana jest vždy nutná a mravně nutná. My nemůžeme býti přívrženci Tolstého a jeho »neprotivení zlému«, naopak, my se musíme postaviti proti zlému v samých začátcích. Obrana jest organicky nutná. Obrana jest něco jiného, než agresse. Jestliže Němci bojují, a my bojujeme, jest veliký rozdíl v motivech. Ten, kdo napadá a ten, kdo se brání, to jsou dva různí lidé. Bojuje stejným způsobem, muskulární — abych tak řekl — výkon jest stejný, ale agresse, útok a obrana je mravně něco docela jiného. Já tvrdím, že jest nemravné nebrániti se. Passivismus vůči pruským agressivistům jest mravní zločin pro nás.

Dokažte, že jste věrní Čechové.

Já vím, že vedle obrany na frontě potřebujeme práci na obranu, ale, prosím vás, to nestačí. Němci a Maďaři pracují také Rusům na obranu. Nestačí jen práce na obranu a zejména, když se teď poměry změnily a bude ruských dělníků dost, bude dána vám mnohým a tisícům, doufám, příležitost, abyste dokázali, že jste věrní Čechové. (Výborně.) Já také vím, že jest třeba diplomatické práce, já vím, že jest potřebí politické práce, ano, ale přes to, že já sám nevím, jaká jest to práce a musím ji konati, já s dobrým svědomím pravím, že naše diplomatická práce musí se opírati o vaši práci vojenskou a čím více se opíráme o vojsko, tím naše diplomacie bude účinnější.

Tvoříme armádu demokratickou.

Když klademe vojsko jakožto první naši národní starost, jsme si vědomi, že děláme pokus o demo-

kratickou armádu. My chceme demokratický stát, republiku; my již nechceme nijaké cizí dynastie. Zkušenost s cizími dynastiemi v této válce nás poučila dostatečně. My jsme na tom stupni, že dovedeme spravovat sami sebe. Naše armáda tak musí býti demokratická, aby byla základem našeho budoucího demokratického státu. Já nemohu zde dopodrobna líčiti, co jsou příznaky demokratické armády; o tom jsem mluvil s vojáky dost: poměry, komitéty atd. Já pravím to, že pravá demokracie není anarchie, naopak. (Výborně!) Demokracie znamená především pořádek a práci, bez práce není demokracie. Vezměte si historii a podívejte se na mapu. Tam, kde národové nejsou na vyšším stupni vzdělání a kde není vyvinuta nejprůmyslovější pracovitost, tam se demokracii nedaří. A není náhodou, že jsou to staré státy, Amerika, Švýcary, Francie a jiné, ve kterých je pevná demokracie a vy, bratři Rusové, máte ohromný úkol, udržeti demokracii. Vám se podařilo svrhnouti carism, ale demokracie znamená tvořiti, nestačí svrhnouti staré. Demokracie znamená napětí všech positivních sil. Demokracie se udrží jen tam ve skutečnosti, — ne dle jména — kde *každý* pracuje, každý zná politický cíl a tím vzniká pořádek. Anarchie je hrob demokracie.

Náš voják musí býti dobrým vojákem.

Naše armáda, naši vojáci tedy musejí míti vedle politických našich cílů také hlavně jeden cíl — vojenské vzdělání. My musíme míti dobře vyzbrojené vojsko, aby dovedlo čeliti vojensky dovednému nepříteli a tu historie této války nás poučuje, že se nemusíme báti Němce-Prušáka, jestliže jest opravdová vůle a odhodlání k boji proti němu. Vždyť,

prosím vás, jen Němci byli připraveni na tuto válku a žádný jiný národ — to ukazuje celá válka. A podívejte se, národ, který neměl nikdy stálého vojska v rakouském a německém smyslu — Anglie, která měla malou armádu, jež čelila tam v Africe nevzdělaným chudákům — v Evropě Anglie již dlouho nebojovala. Když začala válka, nebyla připravena. Prodlením války se připravila a dovede čeliti Prušákům. Ještě můžeme uvésti případ Rumunska a malé rumunské armády. Po porážkách, které utrpěla, protože nebyla připravena, jako italská a jiné, po prvních porážkách dovede čeliti Rakousko-Uhersku a Prušákům, protože byla zreorganisována, zdisciplinována a moderně vyzbrojena. Tu máte důkaz, že za krátkou dobu lze při odhodlanosti všeho dosáhnouti. Proto říkám našim vojákům: »Ty musíš být dobrým vojákem!«

Všichni do armády.

To není militarism, opakuji, to jest starost o to, aby naše armáda byla zabezpečena, aby se naši vojáci cítili jisti na frontě a proto také usilujeme o to, abychom měli vojáků co nejvíce, to jest v zájmu našich vojáků. Čím více nás bude v poli, tím lépe druh druha obráníme. Bezpečnost našich vojáků závisí nejen na výzbroji, disciplině, ale také na množství. A proto — všichni do armády! Všichni! Já tam nepůjdu. Tedy ne všichni. Já sám dělám výjimku. Ano, bude několik i jiných lidí a mladších, kteří do armády nepůjdou, musejí pracovati mimo armádu, ale až na ten malý počet civilistů, které potřebujeme, aby se mohlo pracovati v týlu v kancelářích — bez toho se armáda neobejde — vy, mladší, všichni vstupte a rozmnožte řady naše a našich bratří!

Revoluční zápůjčka.

Vedle tohoto úkolu, aby byla rozmnožena naše armáda, máme v zájmu armády druhý úkol, t. j. vypsaná nedávno naše revoluční zápůjčka. Postarejte se, aby byla upsána co nejdříve! To dáváte peníze na ty naše bratry na frontě. A tudíž nábor a zápůjčka to jest dnes určitý, konkrétní československý úkol a podle toho, jak každý bude pracovati pro tyto úkoly, se postaví buď s námi nebo proti nám. (Výborně.)

Naše politická situace.

Řeknu několik slov o politické situaci naší — a o vyhlídkách pro budoucnost. Nejsem optimistou a neklamu sám sebe a vás, pravím-li, že naše politická situace je dobrá. V notě spojenců k Wilsonovi letos v lednu československá otázka byla prohlášena za mezinárodní otázku, ne vnitřně-rakouskou: osvobození Čechů a Slováků jest účelem a cílem spojenců. To bylo prohlášeno a za to máme děkovati především Francii, ministru Briandovi, který tento určitý cíl u spojenců prosadil. (Výborně.) Já jsem rád, že jste svým potleskem dali projev našim sympatiím pro Francii tak, jako máme sympatie pro Rusy i všechny ostatní spojence. Jsem vděčen Rusům za to, že nám umožnili organisovati prvé československé vojsko. (Výborně.) A vy vidíte, že v Rusku již na počátku války, ještě za starého režimu československá armáda byla vyzdvihována. Ale i za nového režimu, třeba že ruští socialisté otázku národnostní pokládají za šovinism, první ruská vláda s ministrem Miljukovem v čele, vyzvedla správně československou otázku a v posledních dnech min. Tereščenko stejně uzná-

val její důležitost a akutnost. Dnes máme zprávy o instrukcích křesťanského (selského) sověta, který také uznává, že československá otázka musí býti docela svobodně plebiscitem řešena. Stejně i v jiných zemích to pochopili. Československá otázka se dostává od té doby, co jsme počali pracovati na mezinárodní forum a proto pravím, že můžeme býti spokojeni s tím, co se stalo pro nás v Rusku a Francii. Ale také Rumuni jeví pro nás upřímný zájem, i Italové a všichni ostatní národové. Já tím chci říci, že tato válka není pro nás válkou slovanskou. Nejen slovanská otázka, ale i otázky rumunská, italská atd. musí býti řešeny.

Sociální význam našeho boje.

Není správné, jak to říkají socialisté, že nacionalism je šovinismem. Láska k vlasti je soustředěním všeho politického úsilí. My spějeme k mezinárodnosti, ale ne k mezinárodnosti ve smyslu německém, aby národ německý panoval nad ostatními národy, ale k svébytnosti velkých i malých národů. Národnostní otázka — to pravím důrazně socialistům našim i ruským — národnostní otázka jest sama sebou sociální otázkou. To my Čechové a Slováci dobře víme. Německý pán, který panoval politicky nad námi, měl laciného dělníka. Otrok politický jest otrokem pracovním a proto osvobození národa také se stanoviska sociálního jest nutné. Toto uznávají socialisté nejen naši, ale i Poláci, Dánové a jiní a proto všichni přijali národnostní otázku do svého programu. Jen ne Němci. Jen němečtí Scheidemannové a Bauerové jsou proti říším národnostním, protože jsou němečtí imperialisté. My prohlašujeme, že malý národ vedle velkého má stejné právo. Pokud velký národ silou,

brutální mocí, může rozhodovati o malých národech — a právě tito malí národové tvoří Rakousko a jsou na Balkáně — nemůže býti tak zvané rovnováhy v Evropě, nemůže býti míru. Ale jako boháč vedle dělníka není nějaká bytost sociálně vyvýšená, tak národ velký není vedle malého ničím privilegovaným. To jest pravá demokracie. To jest opravdové stanovisko sociální.

Naši bratři doma.

Já mohu — mluvím-li o naší situaci — také s velkým uspokojením ukázati na naše bratry doma. Tam ty žaláře, Klofáčův, Kramářův, Rašínův a j., žaláře našich žen a dětí, šibenice, konfiskace, nezlomily náš lid. Podívejte se, všechny zprávy, které přicházejí z parlamentu a ze zemí československých, ukazují, že tam je jeden duch, aby československá otázka byla rozřešena tak, jak my si to za hranicemi představujeme a jak proto bojujeme. My nemůžeme býti veřejně spojeni, my za hranicí a oni tam, ale duch nedá se rozpojiti hranicí, duch nedá se rozpojiti nějakými hospodářskými nebo jinými odlišnostmi. Náš duch je jeden a týž, duch svobody a nezávislosti.

Svorností k vítězství.

K té svobodě a nezávislosti — a tím apelem chtěl bych skončiti — k tomuto velikému cíli se všichni svorně spojme! Nám zůstala jen nepatrná část času. Přetrpěli jsme tři leta války. Větším dílem, že válka poměrně brzy se skončí, řekněme do roka, snad i dříve, tedy nemáme již mnoho času na odlehlejší plány pro budoucnost. Musíme soustřediti pozornost na nejbližších úkolech, t. j. abychom

měli co největší armádu a sice armádu takovou, aby každý Čech platil za dva, tři Rakušany. Tudíž očekávajíce ukončení války vítězstvím spojenců a naším, v tomto vědomí buďme svorni a sjednoceni. Ne v nějaké svornosti mrtvé, hřbitovní, ale v tom jediném hlavním cíli jsme svorni: dosáhnout samostatnosti a svobody sjednocením československého národa.

*

Předsedající br. Medek vzdává vřelý a nelíčený dík prof. Masarykovi za jeho vzácná slova, děkuje za dosavadní jeho vykonanou práci za osvobození československého národa a přeje mu šťastný návrat do samostatné Čechie.

»My Vám, milý náš vůdče, slibujeme, že pod Vaším vedením budeme kráčeti k vítězství práva a pravdy, nelekajíce se žádných obětí. Buďte ubezpečen, že české »Na zdar!« změní se, bude-li toho třeba, v hromové, bouřlivé »Hurá!« (Shromáždění připravuje znovu prof. Masarykovi srdečnou ovaci voláním hromového »Na zdar!«).

Poté prof. Masaryk sestupuje s řečniště, a loučí se s přítomnými zástupci bratrských národů, s gen. Cicovičem a místními krajany.

Sálem zahřměla naše národní hymna »Kde domov můj!« a »Hej, Slované!«, kterou zpívali všichni nadšeni a posíleni vírou ve vítězství naší spravedlivé věci.

* * *

K odjezdu prof. Masaryka z Kijeva dostavilo se na nádraží veliké množství vojáků a zajatců, kteří utvořili před vchodem špalír a jakmile přibyl automobil s prof. Masarykem, přivítali jej hřímavým »Na zdar!«.

Na peron doprovodili prof. Masaryka velitel města Kijeva, generál Cicovič, předseda Svazu dr. Girsa, deputace kijevských dam s pí. Červenou a Krobovou v čele, choť generála Červinky, velitel 6. pluku plukovník Červinka, sekretář dr. Novotný, člen OČSNR Otto Andrle a mn. j.

Paní Červená s přáním šťastné cesty podala prof. Masarykovi nádhernou kytici.

Přání šťastného návratu tlumočili také vřelými proslovy za kijevské zajatce red. David a za vojsko poručík Čeček. Z Kijeva do Petrohradu provázel prof. Masaryka kromě poručíka Šeby, jenž jako adjutant-sekretář provázel jej na cestě po Rumunsku, ještě referent vojenské komise prap. dr. Eisenberger a čestná stráž 2 střelců z dárnické komandy. Před odjezdem vlaku zapěli přítomní českoslovenští vojáci a zajatci naši národní hymnu, kteréž zvuky přehlušovaly rachot kol vlaku, unášejícího našeho milovaného vůdce.

(Čechoslovák č. 116.)

Dopis G. V. Plechanovu.

Přijel jsem do Moskvy z Petrohradu dne 28. října v sobotu ráno a odebral jsem se přímo z kurského nádraží na Divadelní náměstí, které právě počali ostřelovati s obou stran. Na štěstí (dnes již mohu to říci) podařilo se mně ubytovati se v hotelu »Metropol«, který se brzy stal centrem útoků bolševikův. Junkéři se zatarasili v hotelu, který — jakožto solidní stavení — sloužil za výbornou tvrz. Bolševici zaujali protější budovy, hlavně divadlo Nezlobinovo. Dobytí hotelu dávalo bolševikům snadnější přístup k radnici (dumě), pročež jej obléhali velmi energicky. Junkéři se vzdali až v noci

2. listopadu (ruského kalendáře). Přetrpěl jsem celé obležení hotelu se všemi jeho hrůzami po půldruha dne, i octl jsem se v rukou bolševiků, vojáků a červené gardy.

Takových příhod, jaké Vám se událo prožít, mohl bych Vám povědětí několik. Na příklad voják rudé gardy s puškou a důstojnickou šavlí na provázku uvázanou, odpověděl na můj dotaz, kdy pustí obecenstvo:

»Chci-li pustím, chci-li pobiju; teď jsem já pánem« atp.

Byli však též bolševici jiného druhu. Jednoho z nich Vám popíši.

Voják, na stráži před jedním z pokojů, stál beze zbraně. Požádav o dovolení sedl si na pohovku.

»Toť úžasné, jaké krveprolití . . .!« Tato poznámka mého souseda dala mně možnost přímo se ho otázati, což mělo za následek rozmluvu .

Inteligent — měl hebké, bílé ruce — znající socialistickou literaturu, věděl též něco o mých spisech a vzpomněl si na naši polemiku. Věděl, že nyní se shodují naše náhledy na vojnu a světové otázky.

Jako pravý Rus a ruský socialista, můj spolubesedník zaběhl na pole nejvšeobecnějších, takřka věčných pravd. Snažil jsem se držeti blíže skutečnosti. Dokazoval jsem mu, že dnes Rusko očekává od jakékoliv vlády administrativní práci. Největší chybou carismu bylo vlastně, že Rusy neučil práci. Proto ruští revolucionáři přivykli práci, která boří (pravím, že bez ní nebylo lze se obejít) — a jí se oddali takřka výhradně. Uzavřevše se ve svůj okruh, ztratili z dohledu svět. Ač v Evropě žili, neznali Evropy tak, jako nepoznali ani Ruska. Jejich odpor k carismu nedovolil jim studovati zřízení státní: neseznámili se ani s všeobecnými hybnými silami národního života. Odtud vyplývají pak

jejich nekonečné rozprávky bez činů, spory místo práce.

»Připouštím, připouštím« — namítal můj bolševik — »ale to se netýče pouze ruských socialistů, ale také socialistů druhých zemí, též Kerenského.«

»Zcela správně mluvíte — — —«

Zde se můj spolubesedník pojednou zamyslil.

»My máme jisté ponětí o vládě, jehož kadeti nechtějí uznati. Strhujeme právě vládu do svých rukou.«

»Strhnouti vládu do svých rukou, můj drahý, neznamená vždy vládnouti. Král kraluje, ale nevládne; uchvácení vlády může býti výsledkem čirého despotismu. Vy, ruští socialisté, musíte umět vládnout, musíte si uspořádat administrativu. To vám připadá těžkým, jak dokazuje obsazení »Metropole«.«

Nutno připomenouti, že bolševici obsadili »Metropol«, když už v něm nebylo junkerů. V hotelu se nacházelo 500—600 osob, mužů, žen a dětí — hostů i služebnictva. Úkolem bolševiků bylo odstraniti obecenstvo a obsadit hotel. K tomu měli zapotřebí půl druha dne. Vše mohlo býti uděláno za několik hodin, neboť obecenstvo nekladlo odporu, naopak, každý chtěl odejíti. Prohlídka osob (nemají-li zbraní) a prohlídka papírů zabraly příliš mnoho času. Velitelé oddílů vojenských a rudé gardy dávali rozkazy, které si navzájem odporovaly. Rozumnější bolševici se vyčerpávali dohlídkou nad těmi, kteří se mohli dopustiti přehmatů. Velitelé a komisaři dávali sliby, jichž nedodržovali. Na příklad nám, cizincům, ve čtvrtek slíbili povolení k odchodu na pátek v 10 hodin, ale komisař nepřišel a po dlouhých rozpacích pustili všechno obecenstvo bez papírů. Bolševici obléhali »Metropol« 6 dní; měli míti — nebo alespoň mohli míti —

plán, jak s touto budovou naložit, ale neměli ho. V »Metropoli« bylo 600 lidí — v Rusku je jich 170 milionův; zdaž odpovídá schopnostem bolševiků úkol vlásti tomuto množství?

Avšak to není hlavní problém. Především nutno si položiti otázku, bylo-li povstání bolševiků opravdu nutné. Mezi námi demokraty nemůže býti a není sporu o účelnosti povstání vůbec. Já však tvrdím toto: jakmile Rusko bylo zbaveno absolutismu, vyhlášena republika, zřízen parlament a ústavní svobody, nebylo již důvodů politických ani mravních pro revoluci ani v případě, že připustíme slabost a neschopnost zatímní vlády.

Proš pak na příklad nečekalo se na svolání ústavodárného shromáždění? Proč nyní v zimě pospíchati s řešením radikálního agrárního programu? Možno si mysliti, že v malém zvětšování selských majetků spočívá řešení agrární krise? Opakuji znovu: toto krvavé povstání nebylo nevyhnutelné a proto pohřešuje podkladu. Přímým cílem politiky jest šetřiti lidskými životy a účelně nakládati s národními silami. Stupeň barbarství a opravdové kultury měří se dle toho, jak osobnosti a národy dovedou šetřit lidských životů a to nejen v době války, ale i v míru. Vzpomínám si, kterak Tolstoj při jedné z mých návštěv neuznával tohoto náhledu a vytýkal mně strach před smrtí. Než v tomto případě, jako ve mnoha jiných, on pouze vyslovil omyl, vlastní Rusům.

Každé hnutí revoluční nutno souditi dle jeho plodů. Připouštím, že všecky následky bolševického povstání nejsou ještě patrny, ale vychází již na jevo, že politika bolševiků je málo reální. Jejich nejpřednější snahou je mír — ale ve skutečnosti oni prodlužují válku. Rozhodná ofensiva v červnu byla by bývala uspíšila mír oslabením

Rakousko-Uherska. Bolševici káží proti válce, chrání Němce, ale nešetří krve svých bratří. Bolševici čekají pomoci hlavně od německých socialistů, ale německá armáda, sestávající ze socialistů, postupuje k Petrohradu a zabírá ruské území.

Tyto důvody, narychlo načrtnuté, nezůstaly bez účinku na mého bolševika. Počal pochybovati o nezbytnosti tohoto povstání.

Byl bych rád věděl, jak si bude počínati při svých administrativních úkolech, i jal jsem se jej pozorovati. Brzy po naší rozmluvě seznámil se s dámou, která o sobě tvrdila, že je Francouzka, ve skutečnosti byla však Ruska, žena důstojníka jízdy, a jak bylo patrno, učinila naň silný dojem. Byl jí zcela k službám, nosil jí krabice i zavazadla. Němci nenávidí Francouze, ale rádi pijí jejich šampaňské. Bolševik nenávidí buržoasii a kapitalism, rád však se dělí o jejich slabost a nedostatky. A »Metropol« — toť kapitalisticko-buržoasní slabost — ať nedím více. Ne, příteli, Rusku je zapotřebí revoluce v hlavách a srdcích.

Váš

T. G. Masaryk.«

(Ani český originál, ani ruský jeho text otištěný v »Edinstvě« a »Rusských Vědomostech« č. 253 nebyl red. k disposici; proto použito bylo překladu Dr. H—ského.)

Všem plukům československého armádního sboru.

Bratři! Vojáci a důstojníci!

Nové události a zejména nová revoluce ztěžují nám situaci beztak obtížnou; avšak po zkušenostech tří let mohli a musili jsme být připraveni na různá překvapení. Není důvodů k rozčilení, nehrozí nám nebezpečí.

Jsem v stálém styku s velitelem armádního sboru a s vojenskými úřady; nyní náš hlavní úkol je doplnit naše řady, náležitě je ozbrojit a roztroušené části sjednotit tak, aby v každém případě byla pohotově vojenská jednotka co nejsilnější.

Nedej se nikdo mýlit poplašnými zprávami, rojícími se teď se všech stran; bude-li toho potřeba, abyste byli zpraveni zvláště, obdržíte zprávy od nás a včas.

Buďte klidní a využijte každé chvíle k vojenskému vzdělání; připravujte se každý jednotlivě a všichni jakožto celek pro budoucí boj za svobodu našeho národa a Ruska!

Udržujte ve svých řadách naprostý pořádek a disciplinu. Na stranické rozpory a řešení dalekosáhlých úkolů různých programů není kdy. Každý československý voják má jedinou povinnost — udržovat a zvyšovat způsobilost k boji.

Bylo ujednáno s ruskými vojenskými úřady, že našeho vojska nebude použito v politických rozepřích ruských stran; důsledně nebudeme se míchati do těchto politických bojů. Právě poslední události jasně ukázaly, že toto stanovisko je správné. Proto se vší rozhodností odsuzuji pokus nezodpovědných osob využít našeho vojska ke službám policejním a žandarmským. Postup našich odpovědných činitelů byl úplně správný.

Zůstanu ve Vašem středu, pokud toho poměry budou vyžadovat; buďte ujištěni, že velitel armádního sboru se svým štábem vynaloží všecko úsilí a pozornost pro Vaši bezpečnost. Přesvědčil jsem se o tom. Tím více vyžaduji, abyste všichni, vojáci i důstojníci, přesně se řídili příkazy svého vojevůdce. Samovolné vystupování jednotlivců v důležitých

otázkách bylo by na škodu; žádám právě v neblahých poměrech ruských pořádek a kázeň.

V Kijevě, dne 22. (9. listopadu) 1917.

(Čechoslovan č. 46.) *T. G. Masaryk.*

Prohlášeni.

V poslední době rozšiřují se z Kijeva pod firmou »Kružok Slavjan« a »Slavjanskoje Sodružestvo« reakční politické projevy, namířené proti jednotlivým národům a politickým stranám ruským, v nichž se mezi jiným také mluví jménem Čechů a dělají se sliby o československém dobrovolnickém vojsku.

Prohlašujeme, že tyto projevy jsou dílem nezodpovědných živlů, stojících nejen mimo naše oficielní politické organisace, ale přímo proti nim. Agitaci těchto živlů odsuzujeme a protestujeme proti tomu, aby v ní bylo zneužíváno českého jména.

Československá Národní Rada v otázkách vnitřních rozepří stran vždy stála na stanovisku přísné neutrality a »nevměšatělstva«. Toto stanovisko bylo uznáno zodpovědnými činiteli vládními a vojenskými při úmluvě, že našich vojsk bude užito pouze v boji s vnějším nepřítelem. Toto stanovisko bylo uznáno mezinárodními představiteli spojenců na Rusi. Toto stanovisko konečně hájili naši kijevští zástupci, když u štábu kijevského vojenského okruhu zakročovali proti povolání našich vojsk do Kijeva ve dnech 9.—11. listopadu (27.—29. října). Je dnes všeobeně známo, že, byl-li přece povolán jeden z našich pluků, stalo se tak bez našeho vědomí a proti naší vůli, jakož i že, dík našemu úsilí, pluk byl rychle odvolán.

Z výše uvedené zásady vyplývá naše naprosto loyální stanovisko k Ukrajincům a k ukrajinské lidové republice; toho výrazem jsou přátelské styky, navázané mezi námi a oficielními představiteli Republiky.

V Kijevě, 28. (15.) listopadu 1917.

Místopředseda OČSNR.:
T. G. Masaryk.

Předseda OČSNR.:
Prokop Maxa.

(Čechoslovan č. 48.)

Naše situace.

Redaktor »Vojáka« si ode mne vyžádal zprávu o situaci; avšak mluviti dnes o situaci, je jako předvídání počasí — co den překvapení, nejistota, nejen zítřka, nýbrž i dneška. Pro nás všecky z toho vyplývá jedno poučení, jeden požadavek: být na stráži, být připravenu pro všecky případy; a proto neztrácet hlavy, neboť rozčilení je špatným rádcem.

Pro všecky případy budeme se starat, aby celý korpus byl pohromadě, obě divise aby byly v blízkém sousedství: odoláme lépe, budeme-li úzce spojeni. To bylo nařízeno stavkou a bude se provádět.

My dále budeme usilovat o další nábor — čím více nás bude, tím lépe. O dalším náboru pro II. korpus stane se rozhodnutí co nejdříve; nehotové poměry ruské, speciální nehotovost a neurčitost vlády a vojenských úřadů nutí nás k dočasnému vyčkávání. Ale každý chápe, co by znamenal druhý korpus nejen vojensky, ale i politicky; nemohu dost zdůraznit, že naše vojsko je vojsko uvědo-

měle politické, naše vojsko je výběr a výkvět politické zralosti a odhodlanosti, naši vojáci budou doma za všech okolností politickou elitou, politickou páteří radikální politiky.

Ať Rusko uzavře příměří nebo mír, to nebude se týkat nás; my se s Rakouskem nesmíříme a proto budeme stát na straně spojenců, kteří budou pokračovat ve válce; žádná ruská vláda nemůže v mírových podmínkách rozhodnout o našem vojsku, že se má vrátit; to je nemožné podle našeho ujednání s vládou a to ujednání nové vlády budou musit respektovat. Dokonce bolševici jako revoluční strana nemohou býti proti nám, kteří jsme podnikli nejkrajnější revoluci proti Rakousku.

Půjde prakticky o to, jak se dostat na západní frontu. To je hlavně otázka transportu; přirozeno, že nebudeme rakouským agentům vykládat, co chceme a co uděláme. Stačí upozornění, že Národní Rada se připravuje pro všechny možnosti; bližší zprávy se do korpusu dostanou včas, jakmile toho bude třeba.

Já neztrácím ještě naději, že část ruské armády se upamatuje; je ještě možnost, že se naše vojsko uplatní na ruské frontě; zůstaneme tu do té doby, dokud se nepřesvědčíme, že naší pomoci Rusko již nepotřebuje a upotřebit nemůže.

Zatím zůstane v platnosti, že se do politických rozepří ruských nebudeme míchat. Jsme vojáci, a ne policajti a žandáři; vedeme boj proti Rakousku. To neznamená, že jsou nám všecky stejně milé; já sám jsem už veřejně se vyslovil o ruské revoluci, vyslovil jsem se o bolševismu. Ale věcná kritika v časopise je něco jiného, než stranický boj: za daných poměrů i taková kritika musí býti taktní. Jakmile některé ruské strany přišly k moci, třeba jen dočasně, Národní Rada s nimi v zájmu

korpusu bude jednat; nemůže být úkolem našich vojáků ty strany provokovat a dělat si takto obtíže. Z téhož důvodu zamezíme anonymní agitaci všelijakých »Slovanů« a podobných lidí, kteří ani nemají zmužilosti vystoupit odkrytě.

Se všemi odpůrci ve vlastním táboře, zejména odpůrci naší protirakouské revoluce, vypořádáme se sami a důkladně; nikoli násilím, nýbrž důvody a semknutou organisací. Naši čeští bolševici nás napadli, oni zdvihli boj, když začali svou nepřátelskou, odlišnou organisaci; máme proto právo proti nim se hájit. Nikdo však nebude bez nich z nich dělat mučedníky, stačí vyvrátit jejich liché důvody.

(Čechoslovan č. 49.) *T. G. Masaryk.*

O politické situaci.

Druhá plenární schůze OČSNR pro Rusko, konaná ve dnech 1.—7. prosince (st. st.?) 1917 v Kijevě s opětným potěšením vzala na vědomí další pokrok úspěšného rozvoje československého osvobozovacího hnutí na Rusi.

Zbudování samostatného československého vojska je hlavním výsledkem naší práce.

Vnitřní rozrucha v Rusku nemohla zůstati bez vlivu na činnost naší organisace; špatná doprava železniční a poštovní, těžká situace hospodářská, časté boje sociální — tyto a podobné mechanické překážky seslabovaly činnost našeho ústředí. Proto jsme se rozhodli provésti v naší organisaci decentralisaci, přenésti velkou část činnosti agitační a propagační i sociální péče na krajské a okrskové organisace.

Zvětšení vojska, sesílení organisace zajateckého tylu (zázemí), politická propagace naší myšlenky a zvýšení obětavosti našich krajanů jest další náš úkol.

Jakékoliv politické okolnosti nemohou ničeho změniti na našem snažení: *zříditi samostatný, úplně svrchovaný Československý stát*, neboť jen ta cesta vede k zabezpečení stálého míru u nás i v Evropě, jen ta cesta odpovídá správnému programu ruské demokracie a revoluce.

Pokusy o předčasný mír a zejména o mír separátní, pokládáme za politický omyl, vyplývající z nepoznání nepřítele. Němci trvají na svém záchvatném imperialismu a využívají, jak jest viděti, mírových jednání jen pro své militaristické cíle. Jest osudný omyl, očekávati, že by v Německu mohla býti demokratická revoluce. My tudíž v zájmu míru a demokracie nemůžeme než rozhodně odmítati jakýkoliv kompromis, vycházející ať z kruhů cizích, či z našich vlastních. My zachováme svou loyalitu k Rusku i v dobách nejtěžších, pevně věříce, že ono, správně chápajíc své demokratické úkoly a poslání, jako organický celek, tak i ve svých jednotlivých soustavných částech, nikdy nezradí spravedlivé a v pravdě demokratické cíle svých spojenců.

V našem snažení jsme za jedno s vedoucími politickými kruhy doma a můžeme říci, s celým národem. Tato jednota v nazírání a úsilí jest nám v našem boji a v naší práci povznášející posilou. S nemenší radostí vidíme, jak všechny naše kolonie ve spojeneckých zemích s námi pracují svorně a v témže směru; úspěchy naší vojenské akce ve Francii, Spojených Stát. Severoamerických a Italii naplňují nás hrdostí a utužují naše naděje. Proto věříme, že československá veřejnost na Rusi

napne všechny své síly v hrdinném boji za naše osvobození od poroby národnostně-politické i hospodářsko-sociální.

V Kijevě, v prosinci 1917.

T. G. Masaryk
a ostatní členové OČSNR.

(Čechoslovan č. 53.)

O naší politické situaci.

(Výtah z řeči prof. Masaryka na plenární schůzi OČSNR. 1. prosince [st. st.?] 1917 v Kijevě.)

Při posuzování politické situace máme na mysli hlavně osud našeho korpusu. Rozval a úpadek Ruska zavinil, že není teď vojenské vyšší autority, která by se zabývala naším korpusem a oň se starala.

Petrohradské vojenské úřady, ať už ministerstvo, nebo generální štáb atd. neexistují. Stavka teď stejně jest bez moci, Berdičev také nemá takřka moci, a tudíž naše starost musí býti soustředěna, co s korpusem, jak se oň postarat.

Než podám zprávu, co v té věci bylo podniknuto, abychom nebyli překvapeni, musíme si uvědomiti, co úpadek Ruska politicky znamená. Zejména pro nás, Čechy, znamená — stručně řečeno — toto: Jestliže Rusko bude slabé, anebo jestliže bude vůbec bez vlivu při uzavírání míru, *Němci a Rakousko opanují východní Evropu, jestli ne vojensky, tedy hospodářsky a finančně.* Jest-li Rusko bude slabé, německý vliv a rakouský pocítí se v Polsku, v Čechách, na Ukrajině, v Rumunsku, Italii — já dokonce chci tvrdit, kdyby Němci za dané situace povolili na západě Spojencům, kdyby Němci tak-

ticky chtěli dát, řekněme Elsas-Lotrinsko nazpět, nebo jakožto samostatný stát na způsob luxemburského, kdyby povolili Němci Francii, že by odešli z Francie a ničeho nechtěli a stejně Belgii, zkrátka, kdyby Němci z taktických důvodů povolili Spojencům na západě, tož přece *vyhrají, jestliže budou míti východ v rukou*. Vždyť o to se jim jedná: Drang nach Osten! — Berlín—Bagdad! Lze právě očekávat německou taktiku, že budou ustupovat na západě, dělat koncese, aby tím silněji se odškodnili na východě. Oni snad ani nebudou chtít Kurlandii a Estlandii, ale, užívajíce dobrých komunikačních prostředků a vlivu hospodářského, budou se starati vyhrát hospodářskou okupací a exploatací Ruska. Co bude dál, bude věcí dalšího vývoje.

Jestliže Němci a Rakousko tak často nabízejí *status quo*, to znamená, že by zdánlivě ničeho neanektovali, ale to je jen formální věc. *Německo okupovalo Rakousko*, jak nikdy nebylo okupováno. Wilson řekl, že Rakousko nemá své vůle; t. j. prvá okupace a důkladná »bez anexe«. *Okupací Rakouska jest dána okupace Balkánu* a tím mají most do Asie a Afriky — celý německý plán je v začátcích uskutečněn a tudíž nyní půjde o to, aby této situaci Rusko a Spojenci čelili.

Dovede ještě Rusko čelit a jak? Co budou dělat Spojenci?

Jsme před docela novou situací: Nikdo nemohl očekávat, že Rusko prodělá takovou krisi. Teď je pro nás otázkou: Dovede ještě Rusko bojovati proti Rakousku a Německu? Dá se ruská armáda ještě z té anarchie, která jest nyní, uchovat a do jaké míry?

Bolševici usilují o příměří a vlastně o mír, neboť příměří je jen precedent k míru. Příměří bylo už to, že Rusové nemohli nastupovat po ofensivě, kte-

rou načali v létě; to už bylo příměří. Nepřítel využil té doby velmi dobře, jak ukazuje pohroma na italské frontě. Všechny plány o příměří jsou důvodem k definitivnímu míru. Půjde o to, jak Spojenci se zachovají. Rusko má ujednáno se Spojenci, že separátního míru nebude. Všichni za jednoho, jeden za všechny. Je přirozené, že je to výhodné pro slabšího člena Spojenců, vzájemné kompensace jsou spíše možny, když je míroťvorců více. *Pochybuji, že mír provede bolševická vláda:* bolševici nerepresentují majority národa a nevěřím, že by Německo mohlo a chtělo udělat mír se stranou, která nerepresentuje celého Ruska. Němci budou jednání protahovat, využijí bolševické neschopnosti. Teď třeba uvažovat o druhé možnosti, totiž, že by vláda, která přijde po bolševicích, vláda uznaná celým národem, mír udělala: socialisté ruští více méně všichni jsou pro mír. Bolševici rozstrojili armádu, nová vláda bude mít těžké postavení, jestliže nebude mít ruskou armádu.

Otázka je, jak spojenci se k možnému míru zachovají. Jsou tři možnosti, a to: 1. že by byli proti tomu míru, 2. že by se s Ruskem znepřátelili, 3. že by proti Rusku vojensky vystoupili. Já, než jsem přišel na Rus, slýchal jsem na západě od politiků dobře informovaných, že by v případě zrady na Spojencích Japonsko vyhlásilo válku Rusku! To bylo v době, kdy carism a režim Stürmerův zjevně byl pro Germanii a z té nálady vznikly tyto plány. Revolucí se věc změnila a tudíž lze očekávati možnost druhou, že by totiž Spojenci neřekli ani ano, ani ne, že by řekli: dělej si, co chceš, na svou zodpovědnost. A konečně je třetí možnost, že by Spojenci souhlasili se separátním mírem Ruska, že by Rusko ze závazku propustili. Učinili by to proto, aby na Rusko si podrželi vliv. Jestliže zůstanou

s Ruskem v přátelském poměru, přirozeně mohou míti positivní vliv na Rusko a posilovat je proti tlaku Německa a Rakouska. Rozřešení této otázky — rozumí se — souvisí úzce s tím, co spojenci bez Ruska budou chtít udělat, budou-li chtít bojovat, jak se očekává, dále. Nedávno jsem četl besedu s gen. Alexějevem: Alexějev myslí, že Spojenci bez Ruska snad již válku nepovedou. Já to uvádím jako charakteristický projev z Ruska. Alexějev je člověk velmi vlivný, který jistě mluví ve jménu mnohých a mnohých ruských vojáků a stratégů. My musíme pozorovat další vývoj a musíme se připravovat pro všechny možnosti. Uvažujeme, jaké máme možnosti se svým korpusem.

Tedy, dejme tomu, nejkrajnější možnost, že Rusko již bojovat nebude, že náš korpus v Rusku by se již neuplatnil, že bychom nedosáhli toho, co jsme chtěli, totiž, že by náš korpus s Rakouskem přímo nebojoval. Co tedy dále? Představme si, že by byl učiněn separátní mír. Pak je možnost, o které jsme již jednali, že bychom šli na rumunský front, předpokládajíce ovšem, že Rumunsko neučiní separátního míru, že v nejhorším případě by chtěli následovat příkladu Srbska. V tom případě bychom my na rumunském frontě jen dočasně mohli pomoci, neboť jestliže by se Německu podařilo obrátit proti Rumunsku velikou moc (Rusů by na té frontě již nebylo), pak by rumunská armáda a náš korpus byly nuceny uchýlit se na ruské teritorium a bojujíce by ustupovaly na levý břeh Prutu, do Bessarabie. Je patrno, že bychom potom stáli zase před otázkou, před kterou stojíme nyní. Jestliže rumunská a naše armáda přijdou do Ruska, které by mezi tím udělalo mír, musily by složit zbraň podle všech mezinárodních pravidel. Co by se udělalo s našimi vojáky, složivšími zbraň, o tom by muselo

být jednání další. Je zjevno, že jíti na rumunský front je jen odložení a nerozřešení našeho problému.

Co bude, zastihne-li nás nějaký separátní mír zde? Potom půjde o to, aby naše vojsko bylo pod ochranou Francie a spojenců. Budeme jednati, abychom se dostali z Ruska do Francie nebo po případě na jiný front. To by byl arciť asijský front turecký, nebo salonický.

Jak vidíte, situace je vážná, ale není zoufalá. Nejsme sami, sdílíme všechny ty obtíže, které dnes sdílejí i ti největší spojenci. Ruská krise je ranou pro všechny. Já to říkám s dobrým svědomím, abyste chlácholili a mírnili ve vojsku i publiku, které podléhá nejfantastičtějším zprávám i plánům.

Já jsem dosud nemluvil o některých vážnějších činitelích v dané situaci. Především musím promluviti o *Ukrajině*, resp. ukrajinské vládě. Musíme s ní počítat, poněvadž korpus je na ukrajinském území. Jest v zájmu našem, abychom s Ukrajinci byli v poměru co nejlepším a podle toho zařídili všechny své oficielní kroky i v privátním obcování a životě. Stojíme před politickou skutečností, — ta vláda tu jest! I kdybych si přál, aby poměr její k Rusku byl jiným než je a bude, musíme s touto politickou mocí jednat a musíme jednat loyálně a to se de facto děje. Ale nesmí se nikdo divit, i když jsem v dobrém poměru s Ukrajinci, že v jednotlivých úřadech a akcích budou potíže. Já konstatuji, že naše oficiální styky s Ukrajinou, ukrajinskou vládou jsou velice dobré.

Musím však promluvit také o poměru k Polákům, kteří tvoří nejen v Kijevě, ale i na Ukrajině silnou národní minoritu. Na ukrajinském teritoriu je okolo 1 a půl milionu Poláků, snad více. Poláci přirozeně tyto minority chtějí zachránit a odtud ten napjatý

poměr, oficiálně i neoficiálně mezi Ukrajinci a Poláky, jak se to jeví ve vzájemných prohlášeních obou stran. Tento poměr politicko-národní jest sesílen sociálně tím, že Ukrajinci, prohlásivší se za okupaci půdy bez výkupu, ohrožují polské velkostatky. My s Poláky jsme v poměru dobrém, *a sblížil nás společný nepřítel a tato válka.* Každý ví, že v parlamentě rakouském v posledních letech jsme neměli s nimi nejlepší poměr — byl to poměr dosti napjatý. Válka nám ukázala — Polákům a nám — jaký nepřítel je Německo a Rakousko. Mně se zdá, že Poláci, neb aspoň značnější část, nám v tom dává za pravdu, že Rakousko je též nepřítelem Poláků, přes to, že jim dělá koncesse. Moje přesvědčení jest, že Rakousko jest Polákům nebezpečnější. Prušáci jsou brutálnější, Rakušané jsou falešní, demoralisují své národy a také Poláky. Ve vídeňském parlamentě Dasziński prohlásil, že po válce i Poláci mohou dělat stejnou slovanskou politiku s námi a nedávno bylo v novinách, že Stapiński prohlásil totéž a Dasziński zase mluvil podobně. My teď jsme se jim přiblížili, pravda, mezi námi zůstanou spory. Jsou různé odchylky v našem životě, t. j. přirozené, my jsme více industriální, oni více agrikulturní, ačkoliv v ruském Polsku je polské industrie dosti. Oni jsou více aristokratičtí. U nich socialism má docela jiný význam než u nás. Jsou některé rozdíly v historickém a kulturním vývoji, ale to všechno a zejména také těšínský spor dnes pro rozumnější politiky jest bezvýznamný. Spor mezi Poláky a námi o nějakých 300.000 Poláků byl by šílenstvím, když stojíme oba před společným silným nepřítelem. Musíme se dohodnouti.

Teď ještě o poměru k polskému vojsku. Také Poláci tvoří své vojsko. Je rozdíl mezi vojskem

jejich a naším. Polské vojsko, až na nepatrné procento, jest z Poláků, kteří byli pod Ruskem, tedy jest to pouze přemístění ruských vojáků z ruských pluků do nově tvořících se pluků polských. Naše vojsko, to jsou dobrovolníci a zajatci, tím je dán veliký rozdíl ve významu politickém.

Je otázka, zdali bychom mohli usilovat o součinnost s polským vojskem. O tom Poláci i my nezávazně mluvíme.

A nakonec o kozácích je třeba slovo. Naši hoši mají sympatie ke kozákům a oni k nim. Jistě, že na základě těchto sympatií s kozáky by mohla být dohoda pro jednotlivé případy, neb snad i pro celkový plán. O tom také nelze dnes mluvit. Radilo se přesunout naše vojsko na Don. Někteří si představovali, že bychom mohli jíti až do Mezopotamie, do Archangelska, na Murmaň atd. Pro odchod musíme míti železnice, nejen pro lidi, ale i pro koně, musíme míti ohromnou zásobu potravin atd.

Než ještě jednu věc musím zdůraznit: *naši neutralitu za všech okolností.* My máme ujednáno a bylo to akceptováno ruskou vládou a vojenskými úřady, že naše vojsko se nebude míchat do vnitřních poměrů za žádných okolností a my jsme to provedli a dali důkaz své loyalnosti. Nechceme prolévat ruskou krev a nebudeme ji prolévat. Když vznikl rozpor s gen. Kornilovem, já jsem telegraficky i do korpusu i do stavky upozornil na naše ujednání, že se nesmíme míchat do vnitřních rozepří a my se také do kornilovské aféry nemíchali. Já mám pro to klasický důkaz: V Mohylevě byl ruský pluk »kornilovský« pod vedením plukovníka Neřiceva, v něm byla část Čechů. Tento pluk, ačkoliv výslovně kornilovský, udržoval ve městě pořádek. Naši hoši stáli karaulem u různých

ataché, ale nezasahovali nijak, ačkoliv možnost byla dána. Před 27. říjnem dal jsem rozkaz nemíchat se do vnitřních sporů, i incident kijevský, fakt, že část našeho vojska byla jen vylákána z nedorozumění, je dostatečně objasněn.

Já neříkám, když nemá se našeho vojska užívat ve vnitřních rozporech, že nesmíme my své názory o stranách ruských vyjádřit, že by naše listy nemohly kritisovat ruské strany, aby vojáci byli poučeni. Já sám své mínění řekl o bolševicích, ale z toho nenásleduje, že proti nim máme posílat náš korpus.

My si přejeme, aby Rusko mělo — neříkám pevnou — ale rozumnou legální vládu, t. j. většinou národa uznanou; z demokratického stanoviska zatím jiného měřítka nemáme a jestliže se podaří armádu znovu reformovat, jestliže by oficielní Rusko ještě bojovalo proti Němcům, pak my budem bojovat s nimi. My vytrváme loyálně v Rusku tak dlouho, pokud se nepřesvědčíme, že zde již naší pomoci potřeba nebude.

To je, co bych měl povědět o situaci a jednání v našem korpuse.

Pro případ, že bychom ještě delší dobu, jak je pravděpodobné, nemohli jíti na front, je třeba organisovat hospodářsky náš korpus, zařídit všelijaké dílny a vyrábět, co je pro nás potřebné. Jedná se o základní kapitál. Kozáci — to je také taková kombinace vojska a hospodářství a za daných poměrů je to kus *svépomoci*.

A na konec slovo o dalším náboru. Mně se zdá za daných poměrů velmi důležitým, abychom měli i druhý korpus. Zvýší se naše váha politická a pak čím nás bude víc, tím lépe se ubráníme. *A naše vojsko je politická škola, naše vojsko bude míti politicky ohromný úkol, když se vrátí domů, bude*

politickou elitou pro radikální politiku. Nám také hrozí, že třeba na přímou agitaci Němců a Rakušanů bude se fedrovat výměna zajatců. Rusko nemá dostatek chleba a bude rádo, když se zbaví zajatců; ale to je nebezpečí pro nás a pro naše vojsko. Jestliže, jak si přeji, spojenci budou bojovat, pak není vyloučeno, že by naši zajatci tíhli do armády.

A ještě důležitá věc: *My všichni, až na malé výjimky, musíme se vrátit domů:* žádné plány o kolonisaci centrální Asie a vytvoření tam nového českého státu a podobné fantasie, nýbrž domů a pracovat tam v duchu naší zahraniční akce, jestliže bychom nedostali všeho, co chceme dosáhnouti. *My musíme domů* a to znamená potom odhodlání za všech okolností radikální cestou postupovat. Pravda, někteří z nás budou muset zůstat venku ve spojeneckých státech, aby řídili politickou zahraniční akci, aby se pokračovalo v tom, co už jsme začali. *My teď navázali styky se všemi spojeneckými národy. Toho nikdy nebylo, naše politika jest tím úplně nová a vyšší, světová a v tom budeme pokračovat. Budeme mít velkou zahraniční organisaci v úplném spojení s domovem.*

(Čechoslovák č. 117.)

Věnování.

(Úvod ke knize »Nová Evropa«.)

Bratři, čeští, slovenští vojáci!

Věnuji tuto práci Vám, Vám, kteří jste vstoupili do spojeneckých armád na Rusi a ve Francii, v Americe a Anglii, v Italii a všude, kde jste jako volní občané mohli projevit své protirakouské smýšlení a odhodlání, bojovat za svobodu a nezávislost našeho národa.

Věnuji spisek také Vám, kteří musíte bojovat pro Rakousko z donucení.

Věnuji ho především památce Vás, kteří jste v řadách rakouské armády a mimo ni projevili vůli k národní nezávislosti a svoje mužné odhodlání zpečetili svou mučednickou krví; Vy jste se mně stali vzorem, Váš příklad, Váš program činu rozhodl mne a přivedl v tábor odhodlaných, nesmiřitelných nepřátel habsburského Rakouska.

Vojna nás všechny překvapila nepřipravenými. Očekával jsem evropskou válku, ale později než 1914; důkazem toho je fakt, že jsem v létě 1914 navazoval styky, jimiž jsem se chtěl pokusit o smíření Srbů a Bulharů pro případ očekávané konflagrace. Vypovězení války stihlo mne v Německu, odkud jsem pomýšlel na cestu do Paříže a Londýna, abych si zabezpečil pomoc pro svůj pokus smiřovací. Nevěřil jsem ve válku ani po jejím vypovězení; myslil jsem, že císař Vilém se spokojí hrozbou a že státníci znepřátelených mocností se dohodnou. To očekávání zakládal jsem na odhadu, co válka bude znamenat, jak pronikavě zasáhne do osudů všech národů a lidstva; byl jsem dost naivní věřit, že monarchové a jich ministři se probudí tou hroznou odpovědností, která padá na každého, kdo k rozpoutání aneb zamezení války mohl přispět.

Začátkem srpna 1914 vrátil jsem se do Prahy. Politický život byl zastaven, nemohlo být žádných veřejných, ani soukromých schůzí, tajná policie vedla usílený dozor nad všemi veřejnými činiteli, každý musili jsme jednat o své újmě. Avšak, ačkoli veřejné projevy nebyly možny, přece bylo od samého počátku v Praze ustálené veřejné mínění, sympatie každého uvědomělého Čecha byla na straně Srbska, Ruska a spojenců. Na mne osobně učinily nejhlubší dojem projevy protirakouského smý-

šlení v řadách českých pluků; přicházely brzy zprávy o těžkém potrestání, dokonce o trestech smrti a decimování; zároveň na Moravě civilní správa zahájila svou katanskou činnost, byli trestáni na hrdle lidé, u kterých se našly proklamace ruského generalissima. Cítil jsem, že nemůžeme a nesmíme, my, poslancové a oficiální vůdcové lidu, zůstat nečinnými, že se musíme rozhodnout; ostatně mluvím jen za sebe. Dost dlouho jsem se podle staršího programu Palackého natrápil, usmířit Rakousko s námi a přetvořit je v demokratické soustátí; vypovězení války udělalo z politického problému problém svědomí. Vynasnažil jsem se ještě seznat pravé smýšlení a plány oficiálního Rakouska a dvora, hleděl jsem seznat smýšlení našeho lidu a pokusil jsem se dvojím zájezdem do Holandska dovědět se o plánech spojenců; cesta do Holandska dala mi příležitost, pozorovat Německo a seznat smýšlení některých vlivných a informovaných kruhů. Nerozhodl jsem se v rozčilení a na slepo.

Vykládám zde náš národní program, jak pojímáme válku, její význam a co od ní čekáme — úplnou nezávislost našeho národa a obnovení státu českých zemí se Slovenskem. Domáháme se rozčlenění Rakousko-Uherska. Tento náš program není pouze negativní, naopak je positivní; naše samostatnost má býti částí politické a sociální reorganisace celé Evropy a lidstva. Otázka Čech a Slovenska je otázkou světovou.

Podávají se tu jen hlavní obrysy příští Evropy; k tomu uskrovnění jsem nutkán nedostatkem literatury; zbaven knihovny, stále na cestách po všech spojeneckých zemích a zaneprázdněn návalem praktických úkolů, pracuji bez potřebného literárního aparátu.

Brožurka má svou historii. Napsal jsem ji v Pe-

trohradě po prvé návštěvě v Kijevě jedním tahem, ale neměl jsem tolik času, abych ji pozorně prokorrigoval. Vypukla prvá bolševická revoluce a znemožnila mi práci; po čase zasedl jsem k revisi, vypukla revoluce druhá. Den, kdy jsem se dal do práce, pod mými okny houkal bolševický broněvik a kolem mého bytu se rozzuřil nejprudší boj. Na radu přátel odejel jsem do Moskvy, abych tam získal několik nerušených chvil, avšak právě v Moskvě dostal jsem se do střediska pouličních bojů. Z Moskvy jsem se odebral do Kijeva, právě když prohlášena Ukrajinská republika — nový neklid a neočekávané úkoly praktické. Ale teď stůj co stůj připravím brožurku k tisku, snad ji později budu moci doplnit.

Prožívám události na Rusi od minulého května; přirozeně tyto události nutí každého myslícího člověka prověřit své politické přesvědčení; kdo znají mé různé práce z posledních let, nenaleznou žádné změny základních názorů, ale byl jsem válkou doveden k tomu, formulovat své názory určitěji. V těchto svých pracích probíral jsem zejména otázky a problémy národnosti, státu, demokracie a socialismu, naposled jsem se snažil pochopit Rusko — odkazuji na tyto práce pro obšírnější zdůvodnění přednesených zde názorů.

Tomáš Garrigue Masaryk.

V Kijevě, 15. ledna 1918.

(Československý deník č. 52.)

Naše vojsko.

(Z řeči prof. Masaryka pronesené na společné schůzi členů Odbočky ČSNR. v Kijevě 30. ledna 1918.)

Začnu *bojezpůsobnosti* naší armády. Mohu se dovolati svědectví všech, že jsem hned ponejprv.

když jsem přišel do našeho vojska a viděl je, nedal se mýliti vším tím, co je tam pěkného a milého a že jsem od samého počátku vyžadoval *vojenské vzdělání důstojníků a mužstva*. Tak vznikl i návrh na odborný vojenský časopis, který bych si přál mít co nejvojenštější. Mám jednu starost, která mně nedá — nepřeháním — spáti mnoho nocí. Každý život je mně drahý; my všichni musíme hledět zachovat život našich hochů. Právě proto se bojím, že bychom nezůstali na výši Zborova. Mám obavy, že naše vojsko není dnes na tom stupni vojenského vzdělání, které bude vyžadovat boj s Prušáky. Musíme být co nejlépe vojensky vzděláni. To jsem viděl hned, jakmile jsem přišel do armády a stále kladu na to důraz. Zde nejde o pouhou disciplinu, nýbrž o válečné umění: znáti nepřítele a dovésti mu čelit. Znám ovšem všechny ty obtíže: nemáme dosud všechno to, co korpus má míti. Velký vliv také mají zdejší poměry; divím se ještě, že při tom, co se zde děje, není stav horší. Avšak má-li naše vojsko býti schopné života a bezpečné životem, musíme míti nejlepší vojenské vzdělání.

Hlavní věcí je dáti našim lidem zaměstnání. Staráme se o to, pokud je to v našich silách. Poslali jsme partii důstojníků do Rumunska, aby se tam vzdělali. Souhlasím úplně se zavedením kursů pro důstojníky. Jsou také stesky, že důstojníci málo čtou, nepíší do časopisů, ačkoli by měli k tomu schopnosti a příležitost. Vyzvete je tedy k spolupráci. Jistě uposlechnou neboť je to jejich povinností. Jsem ovšem přesvědčen, že valná část těch stížností odpadne, podaří-li se nám provésti soustředění našeho korpusu.

Nehlásám militarism. Jsem proti němu, jako vy všichni. Socialistická strana místo militarismu přeje si vojska *obranného*. Praví: vojsko nesmí býti ofen-

sivní; žádný stát nemá práva napadnouti. To je správné. Ale protože jsou lidé, kteří napadají, totiž Prušáci, musíme se umět bránit a tak dobře bránit, jako oni. V tomto hrozném kruhu je celé neštěstí. Když jedni začnou, ostatní jsou donuceni vyháněti ďábla belzebubem. Strachu však z militarismu nemám. —

Mluví se zde mnoho o *demokratisaci vojska*. Přerod takový ve vojsku skutečně je, ale tu nejde o to, máme-li zatím míti praporčíky atd., či nikoli. Jste na př. přesvědčeni, budou-li se voliti důstojníci, že budou lepší? To všechno jsou vedlejší otázky. Je mylné si mysliti, že by tyto změny mnoho znamenaly. To jsou vnějšnosti nebo utopie toho, co nastane teprve za perná leta. Demokratisace i v tom ohledu bude, ale bude to trvat celé generace. Proto bych nechtěl, aby se příliš mnoho nového zavádělo. Jsme v jiné situaci, než bolševici, máme zcela jiné otázky a úkoly. Všechny ty úkoly budeme luštit doma, až budeme mít svůj stát. Zůstaneme zde několik měsíců .A v této *kratičké* době máme řešit všechno, co nyní bolševici dělají a nevíme při tom, budeme-li to moci dovésti do konce? Ovšem, jisté ústupky musíme udělat nynějším poměrům, zavedli jsme komitéty atd. Ale již dnes by měly ty komitéty pracovat bezvadně.

Mnoho přemýšlím o tom, co oba světové problémy, socialism a anarchism, vynesly na povrch. Pozorujte jen. Bolševici řekli: bude mír, mír okamžitý. Jsou již čtvrt roku u vlády a kde je mír? Řekli: dostanete zemi ihned. Jsou již čtvrt roku u vlády a kde je země? Takové veliké úkoly se nedají lámat přes koleno.

Kdosi nadhodil, že ve vojsku nemůže býti osobní svobody. Ano, osobní svoboda se musí ve vojsku

podřídit zájmům celku, ale ne více, než v celé lidské organisované společnosti. Nikdo nemůže býti úplně svobodný a není také. Všude musíme podčinit svoji osobnost, nechci-li býti anarchistou.

Socialism a anarchism, to jsou ty dvě určité vyhraněné formy životní. Socialism znamená kollektivism, podčinění jednotlivce organisaci. Anarchisté však hlásají naprostou osobní svobodu bez ohledu na zájmy celku. To se netýká jen vojska, nýbrž celého společenského života.

Bylo zde dále upozorněno na strojová cvičení a žádáno, aby se začalo tlakem shora. Myslím, že by to bylo jednostranné. Musí se začít zároveň shora i zdola; pouze shora byl by jistý aristokratism. Vojsko, jak dosud bylo, je skutečně typ aristokratické organisace právě tak, jako katolická církev, s kterou ostatně má větší příbuznost, než se na první pohled zdá. Nevím, dal-li by se provésti jen tlak shora; prosím, abyste o tom přemýšleli.

Začali jsme již trochu shora a odstranili několik důstojníků. Neděláme při tom experimentů, nýbrž jednáme podle svých zkušeností. Doufám, že to naši hoši pochopí. Máme již o tom důkaz s Mamontovem. Je třeba vybírat osoby co nejlepší. Je pravda, na našeho důstojníka kladou se velké požadavky: musí být dobrým vojákem, vychovatelem, kamarádem i politikem. Naši důstojníci byli vychováni příliš jednostranně. Říkalo se jim: nesmíte dělat politiku; a teď najednou stojí před problémy nejen českých, nýbrž i ruských stran. Proto bylo by dobře, aby ve všech našich listech byla poučení o ruských stranách, srovnání jich programů. Využijte všech těchto věcí v poučitelném pro nás smyslu a přivolávejte důstojníky k spolupráci i v tomto směru.

Těší mne, že se všeobecně zde nahlíží nutnost *disciplíny mezi důstojníky*. Mám dojem, že se obyčejně při disciplíně ukazuje pouze na mužstvo; zejména u Rusů je tomu tak. Vidím všechna ta zvěrstva ruských vojáků vedle sebe a má sympatie je přece na straně těch mužíků, protože vidím, že ti důstojníci, kteří je měli celé generace v rukou, nedovedli je lépe naučit. A nyní lají na tu černou masu. To je zcela chybná cesta.

Podškrtávám nutnost disciplíny u důstojníků. Tvrdost neškodí hochům vidí-li, že to není namířeno jen proti nim že to patří celku. Sami si toho žádají. Tak mluví každý, s kým jsem mluvil. Mluví o tom i případ, že jeden pluk, když se staly opravdu velmi nepěkné věci, v rozčílení hned navrhl trest smrti a to jednohlasně. To je námět k poučení, jak musíme býti opatrní a nedati se odvésti ani v levo ani v pravo.

Tedy především: zvyšovat bojezpůsobnost armády prací a disciplinou, demokratisaci provádět rozumným způsobem.

(Československý Denník č. 20.)

Prohlášení.

Proti různým pochybnostem, vznikajícím z mírových jednání v Litevském Brestu, prohlašujeme, že naše vojsko a naši organisovaní zajatci nikterak neustupují od svého revolučního boje proti Rakousko-Uhersku a Německu: ve svém boji za právo sebeurčení a státní samostatnost československého národa setrváváme a proto *prohlašujeme československé vojsko ve všech dílech dřívějšího ruského*

státu za část autonomní československé armády ve Francii.

V Kijevě, 7. února 1918.

Předseda Československé Národní Rady:
T. G. Masaryk.

Předsednictvo Odbočky Československé Národní Rady pro Rusko:
Prokop Maxa, Rudolf Medek,
místopředsedové.

Jiří Klecanda, Dr. Ivan Markovič,
sekretáři.

(Československý Deník č. 15.)

Další nábor do vojska a organisace zajatců.

Z Brestu, Petrohradu a Kijeva šíří se zprávy o brzkém uzavření separátního míru; proti tomu spojenci na pařížské konferenci odmítli rakousko-německé podmínky a rozhodli se pro válku do konce. Nemohlo se čekat nic jiného.

Naše situace na Rusi, způsobená rozkladem Ruska, je obtížná, ale proto musíme zvýšit své úsilí a pokračovat v revoluci proti Rakousko-Uhersku. Ze zpráv z domova je docela zjevno, že rakousko-uherská vláda, Němci a Maďaři, náš odboj zle pociťují; jak naši doma, tak my zde neustaneme ve svém odporu. Naši bratři na francouzské a italské frontě mají výhodnější posici, nemají těch mnohonásobných obtíží a překážek praktického a technického, čistě hmotného rázu, jako my.

Zvýšení naší revoluční činnosti stane se předně dalším a sesíleným vstupem do vojska. Naše vojsko

pořád ještě má možnost účastnit se boje na některé frontě a zároveň poskytuje zajatcům největší bezpečnost.

Návrat domů znamená rozmnožit rakousko-uherskou armádu a podporovat boj proti našim spojencům a proti vlastním bratřím na západních frontách.

Vstup do vojska může býti přímo vstupem do 1. korpusu, anebo do nových sborných punktů mimo Ukrajinu, které budou patřičným způsobem co nejdříve oznámeny.

Zároveň přilož každý ruku k dílu, aby organisace zajatců se zdokonalila a rozšířila. Organisovaní, uvědomělí Čechové a Slováci nevrátí se domů, neb tam byli by vřaděni do rakousko-uherské armády.

Není se co obávat, že by demokratické, dokonce socialistické vlády ruských federačních států zajatce proti vůli vyměňovali; ta vůle však musí být projevena a proto je třeba organisace.

Kijev, 12. února 1918.

(Československý Denník č. 16.) *T. G. Masaryk.*

Z řeči prof. Masaryka

na informační schůzi OČSNR. v Kijevě dne 14. (1.) února roku 1918.

Uvědoměme si ještě jednou účel našeho vojska. Neboť to je stále jádro všech debat. Účel je dán již tím, že je to *vojsko;* zajatci, kteří dobrovolně se organisují vojensky a tím dávají na jevo, že jsou něco jiného, než obvyklé politické spolky; chtí boj proti Rakousko-Uhersku jako hlavní prostředek k dosažení našeho cíle, samostatnosti národa. Proto především musíme dbáti, abychom *bojezpůsobnost*

a bezpečnost vojska udržovali a zvyšovali. Musí býti přední naší starostí, aby bylo opravdu vojskem a aby dovedlo bojovat se ztrátami co nejmenšími. Každý život, každá kapka krve musí nám býti drahá, nesmí se zbytečně prolévat. Dobří vojáci budou míti *pořádek*, disciplinu. Stojíme proti Prušákovi, nejlépe organisovanému vojáku světa.

Druhá naše starost je již více politická. Vždyť válka není nic jiného, než politika, užívající jen jiných prostředků. Náš uvědomělý voják je tím, že je uvědomělý, již politik. Jen masy starého vojska nevěděly, zač bojují. Ale náš voják ví, zač bojuje a všichni mají týž cíl. To je zvláštnost našeho vojska a v tom je jeho modernost. My všichni jdeme za týmž cílem; tím je dáno naše *bratrství*. Býti dobrým vojákem a dostati se na frontu, je naše touha.

Rusko a jednotlivé jeho strany budeme posuzovat především s hlediska, jak ony se chovají k Rakousko-Uhersku a Německu. (Turecko a Bulharsko nás zajímají méně.) To rozhoduje. Je-li kdo pro Rakousko, nemůže býti s námi. Chceme také znát jeho poměr ke spojencům, když my jdeme se spojenci. Dále je rozhodujícím stanovisko k míru s Rakouskem. Pokud na př. Ukrajinci viděli v centrálních mocnostech svého nepřítele, šli jsme s nimi; jakmile se vyslovili pro Rakousko, řekli jsme jim, že musíme rozvázat svůj poměr s nimi. Chce-li kdo mír a mír separátní, nemůžeme jíti s ním.

Říká se nám, že *máme pracovat nejen vojskem*, nýbrž i jiným způsobem k dosažení svého cíle. Dobře. Uvažujme o tom, jak lze pracovat mimo vojsko.

Předně je možna činnost *propagační*. Tu my děláme v nejširším slova smyslu, jak zde mezi svými, tak i v cizině, publicisticky i diplomaticky. (Tento úkol je dán mně: já sám nevěřím v tajnou diplo-

macií a nemám nic tajného, ale diplomacie je a je tudíž třeba jednat i s ní).

Druhá možnost práce je: *vnášet domů do vlasti revoluci a naše smýšlení.* To také děláme. Od samého počátku jsme se starali, abychom byli s domovem ve spojení. Spojení to jeví se i v programech a postupu doma. Vnášíme domů revoluční smýšlení a budeme vnášet.

Můžeme dále vnášet propagaci svých idejí mezi naše zajatce. Tato činnost mezi zajatci je teď jedna z nejnutnějších. To je čistě revoluční práce. Každý jednotlivec, kterého nepustíme do Rakouska, znamená zeslabení rakouské armády a naopak každý jednotlivec, kterého tam pustíme, znamená zesílení Rakouska. Dovedeme-li ovšem zpracovat zajatce tak, aby doma revolučně agitovali, tím lépe. Že by doma byla možna revoluce, tomu nevěřím. Nečekám ji ani v Německu, ani v Rakousku. To, co se v ruských listech píše je stranické zabarvení. Jsou demonstrace z hladu; ty budou dělat ženy a děti více, než naši cvičení lidé.

Jakou jinou cestou, kromě těch právě vyložených a kromě vojska, dalo by se pracovati k uskutečnění našich cílů, nevím. Všechno, co se o tom píše, jsou jen nejasná agitační hesla.

Jsem pro nábor, co největší nábor právě proto, aby přišlo co nejméně uvědomělých zajatců domů. Dále upozorňuji na *výměnu zajatců.* Právně a vojensky je věc takto: Rakousko bude reklamovat naše zajatce od Ruska; bude vydávat ruské zajatce a bude za ně chtíti své. Náš uvědomělý zajatec řekne však bolševikům: nechci jíti domů! A bolševická vláda je demokratická, socialistická; nemůže ho nutit k návratu. To si musíme uvědomit. Vy, vojáci, všichni jste podle mezinárodně přijatých norem *sběhové;* každý náš voják je v očích Rakou-

ska sběh. A sběha nemůže vydat žádná demokratická vláda. Všechny liberální státy — kromě Rakouska a Německa ovšem — mají tuto zásadu. Naši uvědomělí lidé nesmí se tedy pokládat za zajatce — toho by Rusové nutili k návratu, poněvadž je jim zde obtížný, musí ho živiti — nýbrž řekne: Ne, bratře, jsem sběh, a nechci se vrátit domů. Vy nechcete boj, tedy nesmíte nás nutit k boji za věc, kterou nenávidíme. Toto stanovisko musíme zdůrazňovat vůči bolševické vládě.

Bylo poukazováno na *sociální* stránku vojska, naše vojsko musí prý také hodně luštit otázku sociální. Souhlasím. Chci jen vědět: jak, kde a kdy? Sociální problém ve vojsku skutečně existuje: je to to, čemu se říká demokratisace vojska. Nebudu se o tom zde šířit, to vyžaduje zvláštní stati a je předmětem stálých úvah ve vojsku. Je třeba určit stupeň, kam až v této socialisaci můžeme jít. To musí být přesně vymezeno, aby to nebylo pouhým prázdným heslem.

Kromě ve vojsku můžeme sociálně býti činnými mezi zajatci a zejména starost o invalidy je důležitá. Pracuje se ve věci.

Tím je všechno vyčerpáno. Do ruských hospodářských atd. poměrů zasahovati nemůžeme a nemáme možnosti, až na nahodilé případy. Luštit sociální otázku, na př. agrární, je nemožné, nehledě k tomu, že většina tomu nerozumí.

Kde se bude luštit sociální otázka? Doma. Jsme zde jen malá část národa. Nemáme práva, sami zde něco řešit. Říká se často: že je třeba *připravovat* se pro řešení sociální otázky doma. Souhlasím s tím úplně. Socialista ve vojsku nepřestává být socialistou. Co to znamená, připravovat se? Nezapomínati na své zásady, býti ve svých idejích utvrzován pro to, co se jednou bude řešit doma.

Přecházím *k bolševismu*. Nebudu zde mluvit o bolševismu jakožto socialistické soustavě, o tom promluvím jindy. Zde chci mluvit pouze o *bolševicích*. Táži se zase: Jak hledíš na Rakousko-Uhersko a Německo, jak na spojence, jak na mír a speciálně jak na naše československé vojsko. To mne zajímá jako Čecha. Máme od nynějších vládnoucích kruhů již konkrétní odpověď: *Uznávají naši ozbrojenou neutralitu.*

Jakmile se začal boj zde v Kijevě, řekl jsem každému, a zejména též zástupcům spojenců otevřeně: Nebojím se vítězství bolševiků. Proč? Protože jsem pozdější postup ukrajinské vlády považoval za škodlivý pro naši a slovanskou věc. Z Ukrajiny stala by se německo-rakouská provincie. Bolševici však tím, že připoutali Ukrajinu opět k Rusku, jsou v tom bližší našemu cíli. Tím se nevyslovuji pro systém ruského bolševismu; ten je nám cizí právě tak, jak nám byl cizí carism. Naše vojsko začalo za cara, bylo za Dočasné vlády, je za bolševismu. Pořád stejné.

V Brestu postupovali bolševici v poslední době také lépe. Byla to do jisté míry jich porážka. Poměry je donutily k tomu, že musí dělat opak toho, co dělali před nedávnem. Na začátku kritisovali zejména Anglii a Francii a nadržovali žurnalisticky zřejmě Němcům; poznali nyní při mírových vyjednáváních Němce a nemohli s nimi uzavříti mír. My v tom zase máme ospravedlnění našeho protirakouského boje. Bolševici musí uznati, že jsme měli dobrou taktiku, když jsme chtěli mít vojáky proti Rakousku; sami teď volají po nové armádě. Rozhodně neuzavření míru prospělo také naší věci a tím se náš poměr k bolševikům určuje.

Tento poměr k bolševikům je dán poměrem cizího k cizímu. Kdybychom byli Rusy, bylo by možno

nepříznati naši neutralitu. Ale my jsme Češi, cizinci, třebas i bratři. Není náhodou, že Muravjev pozval nás, Srby, Francouze a Angličany zároveň. Náš poměr k Rusům je mezinárodní. To znamená, že nějaká bližší součinnost je nemožná. Jaká by mohla býti naše součinnost? Vojsko bolševické, řešení agrární otázky, záchvat bank atd. — v tom všem organická součinnost je nemožná, právě z toho důvodu, že nejsme Rusy. Nemáme zde těch práv jako ruští bolševici, poněvadž nejsme doma. Bolševici jsou doma a mohou tedy řešit vnitřní otázky ruské.

Budeme k bolševikům naprosto loyálními a poctivými k nim, nebudeme slibovat součinnost, která je prakticky nemožna.

(Československý Denník č. 24.)

Dál a vpřed!

(Z řeči prof. Masaryka v Moskvě 27. února 1918.)

Podám vám nejprve zprávy, které se budou týkat našeho vojska. My jsme ovšem nečekali to, co se nyní děje. Stojíme každý den před docela novou situací. Naše vojsko bylo rozloženo takto: první divise byla na linii Berdičev—Žitomír—Kazatín, byla tedy blíže fronty rakouské. Druhá divise začínala od Borispolu na cestě k Poltavě až do Pirjatína. To byla rozloha našeho vojska. První divise měla příkaz od svého komandanta, jestliže by Němci nebo Rakušané nastupovali, aby kladla odpor, ale zároveň aby ustupovala a to do rayonu druhé divise, aby celý korpus byl spojen.

Snad vás bude zajímati statistika. Máme nyní přes 42.000 vyzbrojených mužů a snad bude nyní ještě více. První divise měla zásob na několik mě-

síců. Taková byla situace vojenská a já podotýkám ještě jednou, že *vojsko jest naše první starost.*

Vyjednával jsem již dříve s francouzskou vládou a se spojenci, aby naše vojsko bylo převzato na účet spojenců: abychom byli tak zbaveni starostí o chléb zde a obzvláště za dnešních poměrů nyní docela abnormálních. Situace byla taková: Pokud bylo Rusko jednotné, zcentralisované, byla naše armáda částí ruské armády, tudíž byla zásobována jako jiné vojsko. To byl poměr právní docela jasný. Převrat nastal, když Ukrajina se oddělila od Ruska.

Naše vojsko bylo na ukrajinském territoriu a tudíž my musili upravit náš poměr k Ukrajině. Jednali jsme s ní a také dojednali příznivě. Ukrajinská vláda převzala závazky ruské vlády vůči nám. Byli jsme opět tedy zabezpečeni. Za to jsme měli povinnost, předně politicky uznat ukrajinskou vládu a vojsko mělo dělat službu, jak říkají »karaulní« — na druhé straně ukrajinská vláda rovněž jako ruská, přijala náš princip naprosté neutrality, totiž že my do vnitřních sporů Ruska se míchat nebudeme. To bylo přijato. Mám tu v opisu smlouvu, zajisté že výhodnou. Konečně měl jsem zajištěno, že v případě, kdyby Ukrajina s centrálními mocnostmi nevedla další války (což jsme mohli očekávat), máme zabezpečený svobodný odchod celého vojska. Uznali jsme Ukrajinu, jak se prohlásila ve třetím Universálu samostatným státem, ale *v rámci federativního Ruska.* To jsme z českého a slovanského stanoviska přijmouti mohli. 25. ledna 1918 (mám nový kalendář) vydali Ukrajinci čtvrtý Universál, ve kterém se prohlásili za úplně samostatný stát, ale ne již v rámci Ruska a kde výslovně řekli, že již bojovat nebudou a že chtějí mír. Zejména v něm bylo uvedeno, že s Rakousko-Uherskem chtějí žít v dohodě, tak jako s ostatními ze-

měmi. Když vyšel tento Universál 25. ledna, šel jsem 26. ledna k vládě a promluvil jsem o situaci s ministrem zahraničních záležitostí Šulginem. Upozornil jsem ho, že IV. Universál podstatně *ruší naši smlouvu*. Uznali jsme Ukrajinu jako část Ruska a předpokládali, že Ukrajina ještě bude bojovat. Ve IV. Universálu se praví, že boje nebude, že bude mír a zejména s Rakousko-Uherskem, tudíž v těchto dvou punktech že se mění naše smlouva. Já proto formálně vypověděl naši smlouvu. Já sám osobně, pokud bych měl vůbec právo o tom mluvit, nedovedu uznat samostatnou Ukrajinu mimo rámec Ruska za právně politický útvar. To se mně naprosto příčí.

Rozbíjet Rusko je po mém názoru přímo pracovat pro Prusko. To jsem docela odkrytě řekl a myslím, že všichni sdílíme tento názor. Nerad bych dělal něco pro svoji osobu. Vyptával jsem se kijevských Čechů, kteří cítili totéž a každý tvrdil, že jest to nesprávný postup se strany Ukrajiny, jenž se nám všem příčí. Mojí zásadou bylo a je, že máme býti *loyální k Rusku* a právě tím více, že jest v této situaci. Já vím, že mnoho z vás bylo a je zklamáno Ruskem. Já se tomu nedivím. My jsme byli rusofilové — ale bez kritiky. Kdo znal Rusko? Zejména naše inteligence, která se měla starati o studium Ruska, toho nečinila. To jsem byl snad já a málo ještě lidí, kteří Rusko studovali a znali. Já nejsem překvapen ničím, tedy také nejsem zviklán ve svém rusofilství. To jest neštěstí, které stihá Rusko. A tu není příčiny, abych se od něho odvracel. Tak cítím já. Tedy k věci.

Ukrajinské vládě jsem toto své stanovisko pověděl a upozornil jsem ji, že ve smlouvě stojí: jakmile nastane mír, anebo jakmile Ukrajina se ocitne v položení mimo válku, bude nám dán volný od-

chod. Rovněž jsem žádal, aby nová ukrajinská vláda nám v tom nedělala překážek. Zároveň jsem ohlásil, že naše vojsko se nyní bude vydržovat samo a že děkujeme za dosavadní laskavost. Předvídal jsem, co se de facto potom stalo a proto již dříve před tím vyjednával jsem s francouzskou vládou a se spojenci, abychom mohli přejíti na jejich účet. 22. ledna, tedy před vyhlášením IV. Universálu, dostal jsem zprávu, že spojenci souhlasí s návrhem a že nás přijmou jakožto část své armády.

S tímto v kapse mohl jsem ovšem vypovědět Ukrajině. K tomu však nepřišlo — nebylo třeba. Naopak oni chtěli ještě nadále nám vše poskytovat a také poskytovali, čeho jsme potřebovali. Zatím jsem udělal to, co jste již četli, že jsem *prohlásil naši armádu za část armády ve Francii.*

To bylo 25. a 26. ledna. Několik dní na to začali nastupovat bolševici na Kijev. Rozčilení bylo na všech stranách. Naši někteří krajané by si byli přáli, aby se armáda postavila proti bolševikům. Pokoušely se o to jednotlivé osoby. Myslím, že do jisté míry to byla rakouská intrika. Naši hoši vědí, jak se zachovat a zachovali naprostou neutralitu. Nastupující bolševici narazili na odpor Ukrajinců. S bolševiky petrohradskými šli též bolševici ukrajinští. Když nás Ukrajinci žádali o účast v boji, řekl jsem: »Ne, pánové! Vaši bolševici jsou strana a vy bojujete proti vlastním lidem.« Na Ukrajině nebyl boj petrohradských. V Kijevě tekla ukrajinská krev. My tedy byli chráněni smlouvou, která nám dávala volný odchod, jakmile se poměr Ukrajiny k Rusku změní. A tudíž nám do poměrů Ukrajiny nic nebylo. My jsme zachovali naprostou neutralitu. A tato taktika, jak jsme se sami přesvědčili při výpravě Kornilově, se nejlépe osvědčila. Tím bychom se sami mezi sebou zavlekli do

sporů, kdybychom dali povel, jíti proti bolševikům.

V naší armádě, která jest složena z různých politických stran a ve které jest dost sociálních demokratů, nastal by rozklad a stalo by se při nejmenším, že by nakonec stál Čech proti Čechu. Tu jest jediná možnost, nemíchat se do ruských vnitřních poměrů. Druhá divise, když bolševici nastupovali na Kijev, vešla v kontakt s vůdcem jejich Muravjovem. Muravjov uznal naši ozbrojenou neutralitu nejen pro 2. divisi, ale též pro celý korpus, takže záležitost byla vyřízena. Naši hoši, kteří stáli v Pirjatině na stráži, zůstali na stráži dále a chrá nili tam skladiště. Od vlády dostali, co potřebovali. Takový byl poměr, když jsem odjížděl z Kijeva.

Neobešlo se to však bez životů. Několik našich lidí zajatců a také z vojska se dali k Ukrajincům. Nebylo jich mnoho, asi 12—20. Ukrajinci platili dobře, tedy čistě proto našlo se několik lidí, kteří k nim přešli. Bolševici se to ovšem dověděli, zejména proto, že Ukrajinci prohlašovali: »Češi půjdou s námi!« Roztrušovali, že přijde 40.000 armáda a proto, aby vydrželi. Ukrajinci postupovali proti nám strašně neloyálně. Do druhé divise docházely zprávy z Kijeva od ministra Viničenka, že já souhlasím, aby naše vojsko přišlo. Byly-li tyto zprávy poslány ministrem, nevíme. Možná, že to byla rakouská intrika. Ale naši hoši nedali se tím mýlit.

Nic platno, přece se to jen rozkřiklo, bolševici o tom věděli a zejména rudé gardě bylo těžko vymluvit, že nejdeme s Ukrajincu. Stálo to mnoho práce, ale přece se nám to podařilo. Několik našich hochů bylo tedy postříleno. Nebylo jich mnoho. Poznamenal bych jen, jak se každá taková neloyálnost mstí a jak každý jednotlivec, který koná něco bez rozmyslu, škodí celku. Škodit může nej-

slabší a nejhloupější člověk, ale udělat něco dobrého, je těžko. Jest pravdou, že také několik našich lidí bylo na straně bolševiků. Stalo se to tím. Někteří Čechové, rození na Rusku, jak jsme zjistili, a někteří zajatci, kteří byli v ruských částech na frontě a kteří o našem vojsku ani ničeho neznali, když pluky jejich staly se bolševickými a byly poslány na Kijev, přišli s nimi do Kijeva. Stalo se dokonce, že komandant města a náčelník štábu byl Čech. Jedině kijevský bolševický sovět, jenž byl pod sugescí »Svobody« a těch několika lidí kolem ní, postavil se proti armádě i proti naší akci. »Svobodáři« přiměli sovět k tomu, že vydal razkaz, aby se formovala česká rudá garda — a to z vojska. Začala tedy formace české bolševické rudé gardy z přívrženců »Svobody« a ze zajatců. Akci se nedařilo valně. Zajímavé jest, že někteří členové jejich výkonného výboru složili funkce a vstoupili do naší armády. Nežli jsem já odejel z Kijeva, odešlo z našeho vojska 220 mužů. Byli ze 7. pluku. To jest pluk, ve kterém poměry hospodářské byly nejhorší. Proto tam byli nespokojenci. Z tohoto pluku odešlo asi 200 mužů. Ale hned druhý nebo třetí den se vraceli někteří kajícně domů, protože pochopili, do jaké situace se dostali. Rudá garda by byla podle mého názoru jen žandarmní vojsko. Rudá garda *vojensky* se neosvědčila. To jest přece pochopitelné, neboť do gardy vnikly elementy, za které bolševická vláda a strana nebrala zodpovědnosti. Bolševici v Kijevě doufali, že česká rudá garda dá žandarmerii pro město, která by udržovala pořádek. Naši hoši věděli, co je čeká a tím se vysvětluje, že se ihned vrátili, jakmile to viděli.

Vyjednával jsem s Muravjovem, aby nám nepřekážel v našem odchodu z Ukrajiny a také, aby nám

nepřekážel z kijevské banky vybírat větší obnosy na naše francouzské a anglické cheky. To nám bylo slíbeno a konečně nám také přislíbil, že nebudou činěny překážky při dopravě do Francie. Náš celý korpus bude převeden do Francie. Naši hoši se budou dopravovat po částech. To jsou otázky čistě technického rázu. Celou expedici řídí francouzský generál. Tím se věc zjednoduší. Co se dalšího postupu týče, *budeme pokračovat v náboru.*

Nynější situace jest taková, že každý zajatec, který se vrací do vlasti, jest ihned zařazen do armády a, jak se dovídáme, zejména naši čeští zajatci nejsou ani pouštěni domů, nýbrž *přes Uhry*, kde je strčí do maďarského pluku, jsou posíláni na italský front. Naší povinností je co nejméně lidí propouštět domů. My víme, že dnes vojenská organisace jest nejlepší. Když nám někteří říkali, k čemu vojsko, dělejte to jinak, neřekli, jak to dělat! Já jsem o tom přemýšlel a nenašel jiného východiska. Organisované vojsko jest nejlepší ochrana. — A právě proto budeme trvat na vojenské organisaci dále a budeme vojáky dopravovat v partiích do Francie, aby nemohli domů. Náš úkol zůstane týž, ovšem v jiných rozměrech. Pokud bylo Rusko zcelené a všechny úřady v Petrohradě, byla odbočka i já v Petrohradě. Jakmile se Rusko rozpadá na části a různé vlády — třeba že jen dočasně se organisují, tedy náš nábor a organisace se musí tomu přizpůsobit. Budou sborné punkty v různých oblastech: na Sibiři, Donu atd. Tam se zorganisuje část vojensky, ozbrojí — teď voják nepotřebuje nic než vintovku — a pak se partie pošle dál. Ozbrojení vintovkou jest třeba proto, aby se mohli chránit v případě, že by byli napadeni — nemyslím od bolševiků, ale různých ban-

ditů. Všechno další bude záviseti na technice, do jaké míry transport bude možným.

Stenogr. Fr. Dosoudil. (Čechoslovák č. 121.)

Ruští Čechové a Slováci!

Posílám Vám všem před svým odchodem na západ srdečný pozdrav a díky za všechno, co jste učinili pro naše vojsko a zajatce.

Válka sblížila a sjednotila nás všechny, naše ruská kolonie stala se nám otčinou a domovem. Vývoj Ruska překvapil také Vás; prožili jsme všichni těžké, ba smutné chvíle, ale přece doufejme, že Vaše nová vlast se sjednotí, zesílí a obrodí. Vy jistě s trpělivostí a láskou budete napomáhat zdokonalení demokratického Ruska.

Část našeho vojska odchází na francouzskou frontu, aby se zúčastnila bojů proti Rakousku a Německu; tím zároveň bude bojovati v zájmu Ruska a Vás. Dosavadní organisační práce mezi zajatci se nepřeruší a také nábor další se bude provádět a opět a stále budete míti příležitost nám pomáhat. Díky Vám za to.

Po vítězné válce osvobozené československé země budou samostatně upravovati svůj poměr k Rusku a ke všem ostatním zemím; náš starý program slovanské vzájemnosti se uskuteční, třebaže v jiné formě.

Vytrváme všichni a nedáme se!

V Moskvě, 6. března 1918.

T. G. Masaryk v. r.

(Československý Denník č. 34.)

Odjíždím z Vašeho středu, vlastně budu Vaším kvartýrmajstrem ve Francii, tam se shledáme, tam se shledám se svým V. plukem a se svou rotou III. pluku; doufám, že se tam shledáme se všemi zajatci, že všichni vstoupíte do naší armády.

Mám veliké zadostiučinění z toho, že jsme společným úsilím vytvořili korpus, vytvořili ho za poměrů těžkých; ještě větší mám radost z toho, že jste v těch těžkých dobách uchovali svůj celek jednotným. Tento náš celek je politická moc, skýtající každému jednotlivci bezpečnost; tento náš celek je memento nepříteli a bude jeho postrachem!

Čechové všech stran a frakcí pochopili příkaz veliké doby a shlukli se ve svorný šik; našli se Čechové a Slováci v živé jednotě.

Jste svorni vedle sebe Čechoslováci a Rusové a bude Vám dána možnost bojovat s Jihoslovany a Poláky. Našli jsme se Slované v nebezpečí — zůstaneme si věrni a oddáni!

Ve Francii a Italii budeme bojovat také za Rusko; chtěli jsme bojovat na straně ruských bratří zde a stal se slibný začátek u Zborova a po Zborovu — je nám líto, že ve jménu Ruska byl uzavřen tak jednostranný mír, ale právě proto přičiníme se v ženerósní Francii o vítězství nad Rakousko-Uherskem a Německem a to vítězství posilní i Rusko. Věříme přes všecky nehody v budoucnost ruského národa!

Pokud budete v Rusku, zachovávejte jako dosud ve vnitřních bojích stran přísnou neutralitu; jen ten slovanský národ a ta strana jsou naším nepřítelem, kdo se zjevně spojují s nepřítelem.

Ať žije Rusko a Francie, ať žijí Spojenci! Ať žije sjednocený nezávislý československý národ!

Ať žije demokracie a bratrství všech národů! Ať žije prvé československé vojsko, mocný budovatel svobodné vlasti!

Bratři, vojáci! Vytrvejte v útrapách, zachovejte jednotu; že vykonáte svou husitskou povinnost proti nepříteli, tomu věřím a to vím. Všichni za jednoho každého, jeden každý za všechny!

V Moskvě, 7. března 1918.

T. G. Masaryk.

(Československý Denník č. 33.)

Masarykovy narozeniny 7. března 1918.

(Několik osobních vzpomínek.)

Zdá se mi, že uplynula věčnost a je tomu teprve něco přes rok, co odjížděl jsem z Kijeva do Moskvy a Petrohradu, abych po příkazu prof. Masaryka, připravil spolu s Klecandou v tisku půdu pro odjezd našeho vojska do Francie. Odjížděl jsem s vážnými obavami o naše vojsko, o své přátele, o prof. Masaryka. Nad Kijevem viselo již těžké ovzduší ukrajinsko-německého »míru« a vpád německých vojsk na Ukrajinu očekáván byl ze dne na den. Všude bylo již cítiti příznaky blížící se bouře. Nepořádek, zmatek a nervosita na kijevském nádraží mé obavy jen zvětšily.

Po čtyřech dnech hrozné jízdy, ocitl jsem se konečně v Moskvě. Moskva byla již plna zpráv o postupu Němců na Kijev a první otázka, jíž jsem musel zodpovědět v moskevské kanceláři Odbočky Národní Rady zněla: Kde's nechal »otce«?

»V Kijevě,« zněla má odpověď. Tisíce výčitek shrnulo se na moji hlavu. »Proč jsi nezůstal u něho?« atd. atd. Marně jsem dokazoval, že jsem

dostal od něho příkaz odejeti do Petrohradu, marně jsem dokazoval, že já přec nemohu profesorovi předpisovat, kdy a kam má jeti. »Jestli se mu něco stane, budeš ty nejvíce tím vinen«, zněla krátká a rozhodná odpověď.

Těžko vylíčiti naši radost, když dva dny potom dostali jsme telefonickou zprávu, že profesor šťastně dojel. Za několik dní přijel za ním ještě Klecanda (sekretář Odbočky Národní Rady pro Rusko) a nastaly horečné přípravy k odjezdu Masarykovu z Ruska.

Těžký duševní boj odehrával se u našeho »otce«. Odejet či zůstat?! Odejeti a opustiti vojsko, či zůstat a v čele vojska podstoupiti onu bezpříkladnou jeho anabasi k Tichému oceanu?! Těžko bylo »otci« se rozhodovat! Postavení naší armády bylo velmi těžké. Vojsko bylo v nebezpečí, že bude obklopeno německou přesilou. Na pomoc bolševickou nebylo lze spoléhati. Oddíly bolševické byly nepatrné a anarchie a chaos v zázemí bránily jakémukoliv dodávání potravin a střeliva. Bylo i nebezpečí, že vojsko ve víru a chaosu revoluce utone. Jak se měl rozhodnouti Masaryk k tomu, aby opustil vojsko, své »hochy«, jež miloval právě tak, jako oni jeho?! A na druhé straně neméně vážná povinnost a úkol volaly ho na západ, do Ameriky. Těžký byl vnitřní boj Masaryka a ti, kdo byli v blízkosti jeho, častokráte pozorovali stopy tohoto boje na jeho tváři. Častokráte tázal se nás po našem mínění a dokonce schůzi správního výboru moskevského postavil tuto otázku k posouzení. Všichni byli jsme pro jeho odjezd. Věděli jsme sic, že jeho nepřítomnost těžce bude postrádána v těžkých okolnostech, v nichž vojsko se ocitlo a jež mělo ještě překonati, stejně však všichni jsme cítili, že správné informování Ameriky a Wilsona o naší otázce, politicky

mnohem více bude znamenati pro náš národ, než jestliže Masaryk zůstane v Rusku, u vojska, odříznut od ostatního světa a vydán téměř denně nebezpečí.

Konečně došly také příznivé zprávy o odchodu našeho vojska z Ukrajiny a tak se »otec« definitivně rozhodl, že odjede. A přípravy jeho k odjezdu? Denní intervence pro ulehčení odjezdu našeho vojska, pro zaopatření vojska penězi, potravinami, oděvem.

Měl odejeti s anglickou vojenskou missí a den jeho odjezdu padl na 7. březen 1918, na den jeho narozenin. Časně z rána 7. března přišli jsme s Klecandou pro poslední instrukce. Profesor seděl již u stolku a pracoval. Blahopřáli jsme jen krátce, přáli jsme, aby profesor své příští narozeniny slavil již v Praze. Na rozhovor však mnoho času nebylo, zbývala ještě celá řada aktů k vyřízení. A prvním aktem, jejž profesor odevzdal nám na své narozeniny bylo rozloučení jeho s vojskem, s jeho »hochy«: »Bratři vojáci! Vytrvejte v útrapách, zachovejte jednotu, že vykonáte svou husitskou povinnost proti nepříteli, tomu věřím a to vím. Všichni za jednoho každého, jeden každý za všechny.« To byla první slova v den jeho narozenin a poslední slova před jeho odjezdem k vojsku, k tomu vojsku, jež tolik miloval a jež bylo hotovo jíti všude, kamkoli by přikázal.

Za dvě hodiny na to odjížděl jsem s ním na nádraží. Nehlučný byl den narozenin »otce« a jedině kytice růží, odevzdaná mu spolupracovníky Národní Rady, připomínala sváteční den.

Na nádraží po delším hledání našli jsme konečně vůz, v němž profesor měl cestovati. Byl to vůz třetí třídy velmi nepohodlný pro cestu, jež mohla se protáhnouti i na několik neděl. A zatím co jeho

sluha Hůza češtinou se dorozumíval se sluhou anglické misse o tom, jak zařídí v jednom kupé kuchyni, a zatím co jezdil jsem po městě a obstarával ještě některé věci, profesor seděl již u stolku svého kupé a pracoval.

Vlak měl odejeti v 5 hodin a nedlouho před odjezdem vrátil jsem se spolu s Klecandou, Zapletalem, Šípem, drem Patejdlem, Schwiplem k němu, abychom se s ním rozloučili a vyslechli poslední jeho instrukce.

Profesor usadil nás u sebe v kupé a začal vyprávěti. Mluvil o vojsku a naší další práci v Rusku. »Dostati vojsko do bezpečí. Odvézti do Francie. Vytvořiti v Rusku druhý korpus, jenž by v případě války s Německem ještě jednou dokázal naši lásku k Rusku. Nevměšovati se do vnitřních záležitostí Ruska atd.« — to byl duch jeho instrukce.

Po té profesor vyřídil listiny, jež mu podal Klecanda k podpisu a napsal řadu plných mocí pro jednotlivé funkcionáře Odbočky. Poslední listinou, již podepsal, bylo splnomocnění Klecandy jednati jeho jménem v politických otázkách. S úsměvem sáhl po té po svém pečetítku, nesoucím skromný název Conseil National dès pays Tchèques, přiložil pečeť a podávaje plnou moc Klecandovi se zřejmým pohnutím řekl: »Skončil jsem!«

Mlčeli jsme. Cítili jsme celou tíhu jeho slov. Velkolepá profesorova práce v Rusku, jejíž význam teprve plně bude ukázán historiky našeho hnutí, byla skončena. Zkušená ruka, jež tak obdivuhodně a obratně vyvedla naši revoluci z tolika úskalí, předávala zodpovědnost za další úspěch naší akce na Rusi Odbočce Národní Rady. A v spleti úzkosti a obav o osud naší armády na Rusi maně a vždy silněji drala se v mysl slova Masarykova, »že vykonáte svou husitskou povinnost proti nepříteli,

tomu věřím a to vím«, slova, v nichž bylo tolik lásky a víry a jež mnohokráte později v těžkých hroznych dobách byla naším vyznáním víry.

Nikdo z nás nebyl více s to mluviti o jiném než o zcela všedních věcech. Každý chtěl přispěti radou, jak nejlépe by profesor zařídil své kupé a zdálo se mi, že všechny ovládá jedna jediná touha: zapomenouti, že za krátko a na dlouho nás opustí vůdce naší národní revoluce.

Tak přiblížil se moment odjezdu. »Otec« loučil se s každým z nás. Nepamatuji se, co se dálo kolem mne a myslím, že ti, kdo byli se mnou, neméně. Vím jen tolik, že chtěl jsem mluviti, místo slov vyhrkl jsem však jen: »Děkuji, šťastnou cestu!«

A dodnes vidím živě postavu »otce«, jak ve dvířkách vagonu mává nám rukou a volá: »Pozdravujte mé hochy! Na shledanou!« a slyším naše hlasy »Na zdar!«

Jaroslav Papoušek.

(Venkov 7. března 1919.)

OBSAH

Str.

Úvod. — Jaroslav Papoušek 5
Profesor Tomáš G. Masaryk v Petrohradě (16. května r. 1917) 11
Profesor N. Jastrebov: T. G. Masaryk 12
Masaryk: Spomienky 14
Masaryk Československému vojsku a zajatcům . . 22
Masaryk o našem boji (21. května 1917) 24
Masaryk: Heslo bez anexí (24. května 1917) . . . 27
Masaryk v Alexandrinském divadle (29. května 1917) 29
Řeč prof. Masaryka na schůzi Československého spolku v Petrohradě (31. května 1917) . . . 35
Masarykův vzkaz českým delegátům na štockholmské konferenci v červnu 1917 45
Profesor Masaryk ve schůzi Akademického Svazu (12. června 1917) 47
T. G. Masaryk: Německo-rakouský carism pro ruský carism (13. června 1917) 48
T. G. Masaryk: Organisovat politické strany? (3. července 1917) 50
Masaryk: Našim zajatcům (3. července 1917) . . 53
Masaryk: Československé brigádě I. (3. července) . 54
» » » II. » . 55
» » » III. » . 55
Masaryk ministru vojenství Kerenskému . . . 56
Masaryk generálu Brusilovovi 56
Jar. Papoušek: Masaryk a Zborov 57
T. G. Masaryk: Rakousko-německá intrika (19. července 1917) 59
—. Prof. Masaryk na cestách 61
—a. — Prof. Masaryk v doplňovacím praporu (27. až 28. července 1917) 61
—. Prof. Masaryk v Kijevě (29. července 1917) . . 66
Schůze prof. Masaryka s výbory kijevských spolků a organisací v Československém Úvěrním ústavě (30. července 1917) 70
Řeč prof. Masaryka na manifestačním táboru lidu na nádvoří university v Kijevě dne 1. srpna (19. července) 1917 75
P. M. — Prof. Masaryk návštěvou u československého vojska 91
Prof. Masaryk mezi československým vojskem (řeč pronesená v Borispoli 7. srpna 1917) 97

Str.
Prof. Masaryk v Dárnici (14. srpna 1917) 102
Řeč prof. Masaryka v Dárnici (14. srpna 1917) . . 103
Rudolf Medek: Poznámky 105
Prof. Masaryk v československé brigádě (17.—21. srpna 1917) 108
Zápis prof. Masaryka do Pamětní knihy 1. čs. střeleckého pluku M. J. Husi (20. srpna 1917) . . 112
Prof. Masaryk proti federalisaci Rakousko-Uherska (10. srpna [st. st.?] 1917) 113
Telegram prof. Masaryka polskému sjezdu . . . 117
Veřejná schůze konaná za účasti Masaryka v divadle na Nikitské ulici v Moskvě (28. srpna 1917) . 117
České veřejnosti (31. srpna 1917) 121
Masaryk o nynějších poměrech v Rusku (1. září 1917) 124
Informační schůze členů a spolupracovníků Odbočky ČSNR. pro Rusko (12. září 1917) 126
Řeč prof. Masaryka proslovená na schůzi OČSNR. konané za přítomnosti amerických zástupců v Petrohradě (12. září 1917) 127
Masaryk: Čechové, Slováci! (18. září 1917) . . . 135
Rozhovor s prof. Masarykem (30. září 1917) . . . 137
Naše nynější úspěchy a příští úkoly. (Z řeči prof. Masaryka pronesené na společné schůzi členů a spolupracovníků OČSNR. v Petrohradě (2. října r. 1917) 140
Prof. Masaryk o prohlášení Czernínově (7. října 1917) 145
Dr. Z. K. — Prof. Masaryk v Rumunsku (10. a 11. října 1917) 147
Prof. Masaryk v Rumunsku. (Z referátu por. J. Šeby dne 17. října) 149
Prof. Masaryk o instrukci ústředního výkonného výboru Rady dělnických a vojenských delegátů . 151
Prof. Masaryk o významu našeho vojska. (V Kijevě dne 21. října 1917) 153
Dopis Masaryka G. V. Plechanovu 167
Masaryk: Všem plukům československého armádního sboru (22. listopadu 1917) 171
Masaryk: Prohlášení (28. listopadu 1917) . . . 173
Masaryk: Naše situace 174
O politické situaci (prosinec 1917) 176
Masaryk: O naší politické situaci. (Výtah z řeči pronesené na plenární schůzi OČSNR. 1. prosince [st. st.?] 1917) 178
Věnování. (Úvod ke knize »Nová Evropa«.) (15. leden [st. st.?] 1918) 186

Str.
Naše vojsko. (Z řeči prof. Masaryka pronesené na společné schůzi členů OČSNR. v Kijevě 30. ledna r. 1918) 189
Prohlášení. (7. února 1918) 193
Masaryk: Další nábor do vojska a organisace zajatců (12. února 1918) 194
Z řeči prof. Masaryka na informační schůzi OČSNR. (14. února 1918) 195
Dál a vpřed. (Z řeči prof. Masaryka v Moskvě dne 27. února 1918.) 200
Masaryk: Ruští Čechové a Slováci! (6. března 1918.) . 207
Masaryk: Bratři vojáci a zajatci! (7. března 1918) . 208
Jar. Papoušek: Masarykovy narozeniny 7. března 1918 209

LIBRARY
JUN
21
'89
UNIVERSITY
OF TORONTO

DB
2191
M38A5
1919
v.2
c.1
ROBA

UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 09 30 22 03 011 8